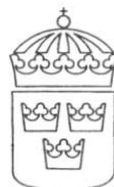

Riksdagens protokoll

1991/92:35

Fredagen den 29 november

Kl. 9.00–13.26

Protokoll
1991/92:35

1 § Svar på interpellation 1991/92:28 om Kloster Speedsteel AB

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Bengt-Ola Rytta har frågat mig om det är regeringens avsikt att sakligt pröva det franska företaget Eramets förvärv av Kloster Speedsteel och därvid eftersträva bästa möjliga förutsättningar för Kloster Speedsteel.

Förvärvet är tillståndspliktigt enligt lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m.m. Regeringen kommer, intill dess nämnda lag upphör att gälla, att pröva de ansökningar som ingivits.

Eramets ansökning om förvärvstillstånd bereds för närvarande på näringsdepartementet. På den första frågan vill jag svara att ansökningen kommer att sakligt prövas av regeringen liksom övriga ansökningar om förvärvstillstånd som kommit in till departementet.

Vad gäller frågan om att eftersträva de bästa möjliga framtida förutsättningarna för Kloster Speedsteel är jag inte beredd att kommentera det enskilda fallet. Generellt sett är det ledningens och styrelsens förmåga att leda och utveckla företaget och de anställdas insatser som lägger grunden för ett företags framtida förutsättningar. Det ankommer också på ägaren att fatta beslut som enligt normala företagsekonomiska principer tryggar företagets utveckling på bästa sätt.

Den nya regeringens politik syftar till att skapa ett bättre näringslivsklimat och bättre tillväxtförutsättningar, till gagn för såväl Kloster Speedsteel som andra företag.

Statens uppgift inom näringspolitiken är att ange ramar och regelsystem för näringslivets verksamhet och att bidra till att skapa betingelser för långsiktig tillväxt. Staten bör inte styra utvecklingen i enskilda företag. Goda förutsättningar för företagen är, oberoende av utländskt eller svenskt ägande, av avgörande betydelse för att främja sysselsättningen och säkra välfärden.

Anf. 2 BENGT-OLA RYTTER (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka näringsministern för svaret på min interpellation om Kloster Speedsteel AB. Jag tycker dock att svaret är något motsägelsefullt.

Inledningsvis säger näringsministern att ansökan kommer att prövas på ett sakligt sätt, och det torde innebära att prövningen skall ske enligt lag och utbildad praxis. Men huvuddelen av svaret är en beskrivning av gällande

1700-talsdoktrin, som går ut på att regeringen skall lägga sig i så litet som möjligt i företagens sätt att fungera. Hur rimmar det med att prövningen enligt lagen (1982:617) faktiskt förutsätter att regeringen lägger sig i och har synpunkter?

Kloster Speedsteel är världsledande i snabbstålsbranschen, och det är ett lönsamt företag. Företaget har sin verksamhet förlagd till små orter, som är helt beroende av de arbetstillfällena som Kloster Speedsteel ger.

Jan Stenbeck, som äger företaget genom Kinnevik, har valt att överge det för att få loss pengar så att han kan bli svensk TV-kung. För att nå sitt mål säljer han företaget till det franska statliga företaget Eramet. Precis som många statliga svenska företag har Eramet bra lönsamhet och god likviditet, vilket självfallet är ett starkt skäl för att fullfölja affären. Så är inte fallet med den strukturellt bästa tänkbara köparen.

Det finns emellertid också invändningar mot denna affär. Det Eramet-ägda snabbstålsföretaget Commentryenne tillverkar ungefär samma produkter som Kloster Speedsteel. Man kommer självfallet att på sikt samordna produktionen i de två företagen, vilket i sämsta fall kan innebära stora förändringar och förlust av arbetstillfällena i Långshyttan, Vikmanshyttan eller i Söderfors. Därför är det mycket viktigt att Eramet gör utfästelser inför köpet som skapar bästa möjliga förutsättningar för Kloster Speedsteels framtid.

Därför frågar jag näringsministern om han är beredd att medverka till att Kloster Speedsteel även i framtiden får fungera som ett självständigt företag även om man samordnar produktionen med Commentryenne. Är näringsministern vidare beredd att medverka till att Kloster Speedsteel inte blir köpt för sina egna pengar och att vinstuttag i framtiden inte sätts före investeringar? Det är också viktigt att Metall och tjänstemannafacken får rimliga möjligheter till insyn och påverkan i den nya företagskonstellationen. Dessutom är det viktigt att Eramet och Kloster Speedsteel träffar avtal om Söderfors Powder och om tillgång till Böhler-Uddeholms säljorganisation.

Som jag ser det är det av nationellt intresse att det världsledande snabbstålsföretaget ligger i Sverige. Framför allt måste det vara regeringens skyldighet att på bästa möjliga sätt ta till vara de berörda människornas möjligheter till arbete och trygghet. Därför hoppas jag verkligen att näringsministern tar sitt ansvar, trots att det kan kännas litet ideologiskt motbjudande.

Anf. 3 LARS SVENSK (kds):

Herr talman! Efter 25 år i stålbranschen känner jag att två saker måste föras fram i den här interpellationsdebatten. Den första är att vi måste komma ihåg att svensk stålindustri på 1970-talet genomgick en ordentlig strukturrationalisering på ett sätt som, vill jag påstå, saknar motstycke på andra håll i världen. Denna strukturrationalisering, som skedde med statens hjälp och goda minne har, såvitt jag förstår, varit ett föredöme för övriga Europa. Vi fick ett antal stålverk där varje verk var skraddarsytt för en specialitet. Produktionsmässigt och kvalitetsmässigt har företagen varit framgångsrika. Det gäller inte minst Kloster Speedsteel.

Kloster Speedsteel är i dag det enda stålverk i Sverige som producerar snabbstål. Vi måste därför ta i beaktande vad länsstyrelsen i Uppsala län på-

pekar, nämligen vikten av att se företaget som ett s.k. K-företag. Trots att avrustning nu pågår, så har snabbstål ändå en strategisk betydelse. Produktionsbortfallet från Kloster Speedsteel kan inte så lätt ersättas, eftersom företaget i dag är världsledande i sin bransch.

En annan aspekt, som jag tycker är värd att ta fasta på, är att de svenska stålverken, trots sin genomgångna strukturrationalisering och effektivisering, har svårt att stanna kvar och överleva i svensk ägo. Det är kanske inte det viktiga vem som står som ägare, men det finns fall där de svenska stålverkens konkurrenter fungerar med hjälp av direkta eller indirekta statssubventioner. Även om det inte direkt är fallet i affären Speedsteel-Eramet, så är det värt att påpeka. Vi kan, menar jag, ta lärdom från stålindustrin.

Strukturrationaliseringar och effektiviseringar i all ära, men de är inte alltid lösningen på industrins problem. Konkurrensen sker ju inte alltid på lika villkor. Det kan då tyvärr också hända att den bäste och mest effektive får lägga sig. Det är något att ta fasta på nu när svensk industri genomgår en ny strukturuomvandling på samma sätt som stålindustrin gjorde på 1970-talet.

Det regeringen nu gör tycker jag är riktigt – en god framförhållning – men det är också viktigt att samtidigt komma ihåg att de företag som måste ut på exportmarknaden inte alltid möter konkurrens på lika villkor.

Herr talman! Låt mig tala i klartext. Hur stor är risken, näringsministern, för att vi som nu är duktiga och tar vårt ansvar för att få effektiva och lönsamma företag, av konkurrens- och sysselsättningsskäl får se dessa uppköpta av utländska "statssubventionerade" företag?

Anf. 4 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Det ligger ingen motsättning i svaret som sådant. Vi kommer att följa gällande lag. Men som Bengt-Ola Rytter vet har vi framlagt ett förslag till riksdagen om att upphäva den nämnda lagen. Vår principiella uppfattning är att den har spelat ut sin roll. Det tycker jag att erfarenheterna har visat. Regeringen har inte varit särskilt framgångsrik när den har ställt krav på utländska förvärvare av svenska företag. Vi kommer emellertid att göra en prövning enligt gällande lag, och fram till dess prövningen och beredningen är klar i departementet kan jag av förklarliga skäl inte gå in på den enskilda affären. Det skulle bryta mot gällande praxis att göra det.

Rent allmänt kan jag säga, precis som jag gjorde i mitt interpellationssvar, att man inte kan ställa större krav på ett utländskt företag som går in i en bransch än man kan ställa på motsvarande svenska företag eller på något annat företag som gör företagsförvärv. Somliga tror kanske att det finns någon typ av övervinster eller överkapacitet som gör att dessa företag har förutsättningar att bära andra samhällsintressen än vad konkurrenterna gör, men så är nästan aldrig fallet. Det skulle förmodligen förhindra många riktiga och strukturellt framgångsrika affärer. Självfallet är det de enskilda företagens egen utvecklingskraft, förmåga till omvandling och möjligheter att vara konkurrenskraftiga enheter som avgör om de skall kunna överleva och expandera. Det är alltså rationaliteten och konkurrenskraften som är avgörande. Det är också sådana frågor som den här regeringen ägnar utomordentligt stor del av sin tid åt i syfte att stärka den svenska industrin och stegvis ta Sverige ur den nuvarande ekonomiska situationen.

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

Den doktrin som Bengt-Ola Rytter talar om, dvs. att staten inte skall lägga sig i enskilda företagsaffärer, må i sina grundvalar komma från 1700-talet. Men det är trots allt den doktrinen som i praktiken har lett fram till hela västvärldens välstånd och som i dag i land efter land alltmer anammas. Den har varit utomordentligt framgångsrik. Företagen skall själva få fatta besluten. Det är de som har den bästa kompetensen att göra det.

Jag håller självklart med om att svensk industri skall arbeta på lika villkor som utländsk. I vårt arbete i EG-kommissionen gör vi utomordentligt stora ansträngningar för att få bort alla typer av olika stödformer till enskilda företag. Industristödspolitik är inte framgångsrik vare sig i Sverige eller utomlands. Den är inte heller bra för konkurrensen, utan denna skall ske på lika villkor. I regeringen prövar vi för närvarande exempelvis energiprissättningen i Sverige för att se till att svensk industri får samma villkor som utländsk industri när det gäller att konkurrera om framtida investeringar och därmed kunna bli konkurrenskraftig på resp. marknader.

Anf. 5 BENGT-OLA RYTTER (s):

Herr talman! Det är i detta fall inte fråga om att ställa högre krav på Era-met som ägare än på andra företag. Men det finns ett klart intresse av att den svenska enheten, Kloster Speedsteel, får förutsättningar att fungera som ett självständigt företag och inte blir dränerat på pengar.

Näringsministern säger att konkurrensförmågan är avgörande för företagens överlevnad. Ja, det är den. Men då måste företagen också ges möjligheter att agera självständigt och på basis av egna kvalifikationer. Det anser jag vara oerhört viktigt i detta fall.

Vad gäller frågor om marknadsekonomi och 1700-talsdoktriner vill jag säga att det ändå är en viss skillnad på en marknadsekonomi och laissez faire-politik. Det tycker jag faktiskt att en del av regeringspolitiken bär spår av i dagens läge.

Näringsministern! Är de fyra krav som jag anser viktiga och vill få uppfyllda på något sätt orimliga? Jag förstår att näringsministern är förhindrad att i förväg göra några utfästelser här i kammaren. Det vore dock intressant att få ett generellt omdöme från honom om dessa krav.

Anf. 6 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Som tidigare nämnts är jag förhindrad att kommentera det enskilda fallet. Jag tycker att Bengt-Ola Rytter egentligen själv har svarat på sin fråga i och med att han inte ansåg att det skulle ställas högre krav på ett utländskt förvärvande företag än på motsvarande svenska företag.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1991/92:26 om kontraktsvård

Anf. 7 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Birgit Henriksson har frågat mig vilka kriterier som bör gälla för att hem för missbrukare skall få ta emot dömda och vad jag avser att göra

för att hindra att s.k. kontraktsvård inte bara blir en snabb väg till frihet för fängelsedömda personer. Frågan är föranledd av att en man, som dömts till s.k. kontraktsvård, har begått nya brott under vårdtiden efter att ha avvikit från ett behandlingshem. Av interpellationen framgår också att mannen tidigare har haft flera s.k. § 34-vistelser på olika behandlingshem enligt lagen om kriminalvård i anstalt under den tid han avtjänade fängelsestraff.

Möjligheten att döma till kontraktsvård infördes den 1 januari 1988. Kontraktsvård kan användas som en ersättning för fängelsestraff huvudsakligen i sådana fall då brottsligheten har sin grund i alkohol- eller narkotikamissbruk. Det är också möjligt att tillämpa samma ordning när något annat förhållande som påkallar vård eller behandling i väsentlig mån kan antas ha bidragit till brottsligheten. Kontraktsvård beslutas genom en s.k. kvalificerad föreskrift vid skyddstillsyn. Genom föreskriften skall den dömda åläggas att genomgå behandling enligt en särskild och av domstolen fastställd behandlingsplan. Om den planerade behandlingen i avgörande grad har bidragit till att domstolen bestämt påföljden till skyddstillsyn, skall i domslutet anges hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut om fängelse i stället hade valts som påföljd. Om den dömda inte fullföljer behandlingen enligt planen kan skyddstillsynen ersättas av fängelse genom beslut av domstol.

Av förarbetena till lagstiftningen om kontraktsvård framgår bl.a. att alla former av missbrukarvård och annan behandling skall kunna förekomma – alltifrån öppen poliklinisk behandling till vård i slutna former. I det särskilda fallet skall den behandlingsform väljas som svarar mot den misstänktes vårdbehov.

Vidare framgår att domstolen i sin bedömning skall väga den föreslagna behandlingen mot brottets art och svårighet. Vid denna prövning måste domstolen naturligtvis beakta hur den föreslagna behandlingen är utformad i fråga om vårdtid, regler och behandlingsinnehåll. En kontraktsvård som består av exempelvis några månaders poliklinisk behandling med boende i eget hem torde kunna förekomma endast vid relativt lindrig brottslighet. Däremot torde t.ex. en längre tids institutionsvård med efterföljande öppen-vård kunna förekomma även vid relativt grov brottslighet.

I förarbetena framhålls dock att detta inte betyder att vissa former av kontraktsvård bör väljas endast av allmänpreventiva skäl. Valet av vårdform skall göras uteslutande med utgångspunkt i vårdbehovet, och visar det sig i något fall att den tänkta vårdformen är alltför kortvarig eller öppen för att kunna accepteras av domstolen med hänsyn till brottets beskaffenhet, får man avstå från kontraktsvård.

Så långt förarbetena. När det gäller tillämpningen kan man konstatera att ca 370 personer årligen dömts till kontraktsvård sedan påföljdsvarianten infördes. De alternativa fängelsestraffen har en spridning från en månad till två år och sex månader med en övervikt för korta straff, dvs. straff på mellan en och fyra månader. 1990 var strafftiden i medeltal fem och en halv månad.

Vårdformerna varierar. För 68 % av kontraktsvårdsfallen består vården av vistelse i behandlingshem. 25 % behandlas polikliniskt eller i strukturerade program i frivårdens regi. Flertalet av dem som får vård i öppna former är dömda för rattfylleri.

En uppföljning som gjorts av kriminalvårdsstyrelsen visar att av dem som

dömdes under tiden fr.o.m. den 1 januari 1988 t.o.m. den 28 februari 1990 hade 51 % fullföljt sin behandling och gått ur övervakningen vid undersökningstillfället våren 1991. För 9 % pågick fortfarande övervakningen. För 40 % hade skyddstillsynen undanröjts.

Jag övergår nu till de s.k. § 34-placeringarna. Enligt 34 § kriminalvårdslagen kan en intagen under vissa förutsättningar få vistas utanför anstalt under längre tidsperioder om det sker i rehabiliteringssyfte. Beslut om sådan vistelse fattas av övervakningsnämnden eller av kriminalvårdsnämnden. Förutsättningarna är att den intagne genom en sådan vistelse kan bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans anpassning i samhället och att det föreligger särskilda skäl. Under budgetåret 1988/89 påbörjades 901 s.k. § 34-placeringar. 75 % avsåg behandlingshem. 40 % av dessa placeringar avbröts före frigivningsdagen.

Enligt min mening finns det för närvarande inga skäl att frångå den ordning som hittills gällt i fråga om vilka vårdformer som får användas för kontraktsvård och § 34-placeringar. Även i fortsättningen bör man kunna utnyttja de olika vårdformer som finns. En detaljreglering av formerna för vården i den riktning som Birgit Henriksson antyder, skulle leda till att påföljdsvarianten inte kan tillämpas i många fall där den i dag anses befogad och av allt att döma fungerar väl. Jag håller självfallet med Birgit Henriksson om att det inte är bra när kontraktsvård och § 34-placeringar misslyckas, men jag vill samtidigt erinra om att skyddstillsynen normalt undanröjs och ersätts med fängelse om den som dömts till kontraktsvård inte fullföljer behandlingsplanen och att den som missköter en § 34-placering återförs till fängelse.

Slutligen vill jag nämna att kriminalvårdsstyrelsen har fått i uppdrag att utvärdera tillämpningen av både kontraktsvården och § 34-vistelserna i de särskilda direktiven inför anslagsframställningen för budgetperioden 1993/94–1995/96. Uppdraget skall redovisas i anslagsframställningen nästa år. Jag får då anledning att återkomma till frågan. Jag vill också nämna att det av regeringsförklaringen framgår att kontraktsvården skall utvecklas. Det är ytterligare en anledning för mig att återkomma till frågan.

Anf. 8 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka justitieministern för svaret.

Jag är tacksam över att få veta att kriminalvårdsstyrelsen har fått i uppdrag att utvärdera tillämpningen av såväl kontraktsvården som § 34-vistelserna. Det är nämligen i tillämpningen av reglerna det brister – det är alldeles uppenbart.

Jag relaterar i min interpellation i första hand ett aktuellt fall, men tyvärr, fru justitieminister, är det långt ifrån det enda. Det är inte ens det enda i Västmanland. Även där förekommer upprepade missbruk av § 34-placeringarna. Åtta gånger har mannen i det fall jag relaterar varit föremål för denna kontraktsvård utan att över huvud taget bli fri från sitt missbruk. Han har dessutom långt från vårdenheten.

Jag har varit i kontakt med bl.a. polismän i mitt län, och de är långt ifrån nöjda med sakernas tillstånd. Man har berättat om hur svårt det är att hålla kontroll på dessa "frigångare" – eller vad man skall kalla dem. De sitter ju

på behandlingshem, som är helt utan personal efter kl. 17.00 och därefter hela natten till morgonen. Polisen får inte reda på var och när de placeras. Sekretesslagstiftningen hindrar detta. Bevisligen fortsätter många med sitt missbruk. I samband med att polis har genomskött rum på behandlingshem efter avvikning o.d. har de nämligen hittat narkotika. Detta, fru justitieminister, är icke adekvat vård i mina ögon.

Vanliga människor, som upprepade gånger får läsa om sådana här fall i tidningarna, mister tilltron till rättsskipningen. Det har t.ex. redovisats fall då personer har "snackat sig till" kontraktsvård och kunnat leva ett behagligt liv på ett öppet behandlingshem som om ingenting har hänt för att sedan den sista veckan göra något så att kontraktet bryts och de åter får krypa in i fängelset. Dessa personer har då haft en ganska behaglig "fängelseperiod" utan alltför stora störningar i den personliga livsstilen, och de har definitivt inte slutat missbruka droger.

Herr talman! Jag anser, liksom justitieministern, att det borde gå att bygga ut kontraktsvården. Men då måste uppföljningen vara mycket effektivare och utvärdering och kontroll betydligt tuffare. Man måste t.ex. finna sig i att lämna urinprov eller blodprov, man måste kunna kontrolleras. Att det, som i dag, t.o.m. kan handlas med narkotika från öppna behandlingshem är något som måste stoppas.

Justitieministern nämner i sitt svar att 40 % av dem som fått § 34-placeringar fått skyddstillsynen undanröjd. Men från initierat håll berättar man om hur smarta många är i dag och hur detta har satts i system – jag talade ju nyss om hur personer ser till att få en fängelsevecka i slutet av perioden. Man måste därför redan i dag göra något åt sakläget. Bl.a. borde det vara omöjligt att gång på gång på gång kunna få denna form av kontraktsvård utan att man förändrar sitt beteende det minsta.

I gårdagens Svenska Dagbladet skriver förre rikspolischefen Carl G Persson en lång artikel under rubriken "Regeringen måste ta krafttag mot knarke". Han pekar bl.a. på att det nu finns flera undersökningar och översikter – från polis, tull och socialvård – samt uppgifter från beslag som klart visar att missbruket är allvarligt. Jag delar Carl G Perssons uppfattning att det är nödvändigt att snabbt se över både behandlingslagstiftningen och praxis. Man måste även ha en lagstiftning som gör det möjligt att mer effektivt återföra missbrukare till varaktig drogfrihet.

Opinionen tar klart avstånd från narkotika. Trots detta har den förra regeringen gjort mycket litet för att stoppa missbruket. Man har gått ut med slogans, men man har inte företagit några förändringar i verklig mening.

Jag vill därför fråga justitieministern: Vad ämnar justitieministern vidta för åtgärder för att förhindra uppenbart missbruk av kontraktsvårdsmöjligheten och för att det skall bli möjligt att kontrollera att drogfrihetsmålet – löftet – verkligen efterlevs?

Anf. 9 STEN SÖDERBERG (nyd):

Herr talman! Fru justitieminister! Sedan den 1 januari 1988 finns möjligheter att döma missbrukare och andra till kontraktsvård. Ny Demokrati vill ha en ordentlig översyn av kontraktsvården, och vi vill ha reda på vilka resultat som uppnåtts. Vi vill ha verkliga vårdprogram, som den dömde förbinder

sig att följa. Vi ser gärna att man har en form av avtal, liknande civilrättsliga avtal.

För att vården skall kunna fylla sin funktion krävs att kriminalvården och socialvården förmår ge den dömden en adekvat vård. Det finns brister som leder till återfall, och det vill vi motverka genom en än mer aktiv kriminalpolitik.

Därför vill jag fråga, fru justitieminister, om det finns en vilja att förändra och göra en ordentlig översyn av kontraktsvården.

Anf. 10 JOHAN BROHULT (nyd):

Herr talman! Då det gäller behandlingshem och vård av narkomaner finns det i dag mycket enkla metoder för att medicinskt kontrollera vem som har ett behandlingsschema. Tyvärr har dessa metoder inte kunnat implementeras, av olika skäl. Om det vid olika tillfällen, okontrollerat och oannonserat tas urinprov och vederbörande accepterar att han är föremål för en urinprovskontroll, som kan göras precis när som helst, visar det om missbruket fortgår eller icke. En vistelse på ett sådant hem i stället för fängelse borde då innebära att klienten får underteckna ett kontrakt där han förbinder sig att regelbundet ställa upp på denna urinprovskontroll. Den kan alltså företagas precis när som helst, och det finns ingen chans att smita undan med sitt narkotikamissbruk.

Detta tycker jag skulle vara en självklar regel som alla hade att rätta sig efter. Det är mycket enkelt, men det har icke implementerats.

Anf. 11 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag vill göra klart att kontraktsvården bygger just på att man träffar en överenskommelse med den som skall omfattas av vården om innehållet i kontraktsvården. I detta kan också ingå en överenskommelse om att den dömden ställer upp på urinprov.

Sedan kan det rimligen inte vara min sak att tala om innehållet i vården. Det är domstolen som fastställer detta, och jag som minister kan bara uttala mig om målen med verksamheten. Men det kan alltså ingå i själva kontraktet och gör det också i viss utsträckning.

När det sedan gäller de mera övergripande frågor som Birgit Henriksson tog upp, har jag full förståelse för hennes tveksamhet inför att man använder behandlingshem som enbart har personal på dagtid för vård av detta slag. Enligt vad jag har inhämtat anser kriminalvårdsstyrelsen att det i många fall är en fördel ur behandlings- och kontrollsynpunkt om ett behandlingshem har personal som tjänstgör nattetid. Uppföljningsstudier visar att många avbryter behandlingen kort tid efter placeringen, och behovet av nattpersonal är därför stort under den inledande behandlingsplanen.

Alla åtgärder som kan vidtas för att minimera misslyckanden skall naturligtvis också vidtas. Det kan t.ex. handla om att göra noggrannare utredningar innan man föreslår kontraktsvård eller en §34-placering, att bättre förbereda den som skall placeras, att vara noggrann vid valet av behandlingshem och ställa krav på vården samt att förbättra kontrollen under den tid som behandlingen pågår.

Det här är frågor som vi har anledning att återkomma till, som jag sade

inledningsvis, men man måste samtidigt vara realist och räkna med att det inte går att undvika att en viss del av placeringarna misslyckas. Som jag också tidigare påpekade leder misslyckandena i fråga om kontraktsvård normalt till att skyddstillsynen undanröjs och ersätts med fängelse och i fråga om § 34-placeringar till att den som missköter sig återintas på kriminalvårdsanstalten. För den dömda handlar det alltså om ett val mellan någon form av behandling och fängelse, inte om ett val mellan behandling och ett liv i frihet.

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

Anf. 12 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för de senare synpunkterna, framför allt att hon anser, liksom kriminalvårdsstyrelsen, att det bör finnas tjänstgörande nattpersonal på de s.k. § 34-hemmen. Det är främst de placeringarna som jag tycker är svårast. Domstolarna, framför allt tingsrätterna, har redan blivit mera restriktiva, och när föreskrifterna lämnas ser de efter hur många gånger försök har gjorts och misslyckats. Jag har alltså reagerat mest mot § 34-placeringarna, som man gång på gång – upp till åtta gånger – kan prata sig till och där man uppenbarligen kan bryta och icke vara med på urinprovstagnning. Det vore ett minimikrav.

Jag vet att man t.ex. på Hinseberg, riksanstalten för kvinnor, sedan många år har frivilliga kontrakt, där kvinnorna har ställt upp på urinprovstagnning och slutit ett riktigt kontrakt om att bygga upp sin hälsa och vara drogfri. På Österåker finns något liknande. Det går alltså, men det har inte införts på § 34-hemmen, självfallet därför att det praktiskt taget inte finns någon personal. Det här oroar oss djupt, och det oroar också polisen, som inte ens vet var de är placerade.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1991/92:30 om jämställdhet och pornografi

Anf. 13 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Berith Eriksson har frågat bostadsministern om regeringen avser att förändra nuvarande lagstiftning mot pornografi för att ytterligare främja jämställdheten mellan könen.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Låt mig till att börja med säga att även jag tror att pornografi kan påverka mäns uppfattning om kvinnor negativt och därigenom motverka våra strävanden efter jämställdhet mellan könen.

När det gäller lagstiftning måste en utgångspunkt vara att andra inskränkningar i yttrandefriheten inte görs än sådana som är nödvändiga för att värna om andra, mycket betydande, allmänna och enskilda intressen. Ett sådant betydande intresse har dock ansetts föreligga bl.a. när det gäller att förhindra spridningen av våldspornografi. I denna typ av bilder skildras regelmässigt den avbildade kvinnan på ett grovt kränkande och nedvärderande sätt. Genom föreningen av våld och sexualitet innebär sådana skildringar en

särskild risk för att män påverkas negativt i sin kvinnosyn och i sitt beteende mot kvinnor.

Därför finns det, som Berith Eriksson påpekar, straffbestämmelser som gäller skildring av bl.a. sexuellt våld. Det jag syftar på är bestämmelser i brottsbalken om olaga våldsskildring. Dessa bestämmelser gäller dels alla slags bilder som skildrar sexuellt våld eller tvång, dels rörliga bilder som innehåller närgångna eller utdragna skildringar av grovt våld mot människor och djur. Straffansvaret gäller både den som sprider och den som framställer sådana bilder, om de är avsedda att spridas. Maximistraftet för detta brott skärptes den 1 januari i år till fängelse i två år (prop. 1989/90:70, KrU30, rskr. 309, SFS 1990:894). I samband med skärpningen beslutade riksdagen även att anta en lag om granskning och kontroll av filmer och videogram (prop. 1989/90:70, KrU30, rskr. 309, SFS 1990:886). Lagen innebär att framställningar i filmer och videogram som skall visas offentligt även i fortsättningen skall granskas och godkännas i förväg av statens biografbyrå. När det gäller filmer och videogram som inte skall visas offentligt innebär lagen en starkt intensifierad tillsyn över marknaden i syfte att komma till rätta med de problem som orsakats av spridningen av våldsskildringar. I samband med den nya lagstiftningen beslutades om ett särskilt åtgärdsprogram. I det ingick bl.a. inrättande av ett råd med uppgift att följa marknadsutvecklingen, att ta initiativ till ett informations- och utbildningsprogram på videogramområdet och att ge stöd till lokala initiativ.

Det är min starka förhoppning att dessa åtgärder skall bidra till att sanera marknaden. Det betyder emellertid inte att man kan slå sig till ro, utan utvecklingen på området måste noga följas. Det är bl.a. därför som justitiiekanslern nyligen fått i uppdrag att utvärdera bestämmelserna om olaga våldsskildring för att se om ytterligare åtgärder behövs. Utredningsarbetet skall vara klart senast den 1 juli nästa år.

Jag vill också peka på att det finns andra bestämmelser i brottsbalken som ger möjlighet att ingripa mot pornografiska skildringar, t.ex. bestämmelserna om barnpornografibrott och det s.k. skyltningsförbudet (16 kap. 10 c och 11 §§ brottsbalken).

Berith Eriksson anser, om jag förstår henne rätt, att det i jämställdhetslagstiftningen bör slås fast att pornografi är diskriminerande och därmed ett hot mot jämställdheten. Som jag hoppas har framgått av vad jag redan sagt, delar jag den uppfattningen att det finns former av pornografi som klart kan betecknas som oförenliga med våra jämställdhetssträvanden. Det är väsentligt att det finns effektiva bestämmelser mot sådan pornografi. På den punkten tror jag inte att det finns någon åsiktsskillnad mellan mig och Berith Eriksson. Tillämpningsområdet för den nuvarande jämställdhetslagen är emellertid begränsat till arbetslivet. En ny jämställdhetslag träder i kraft den 1 januari 1992 (prop. 1990/91:113, AU17, rskr. 288, SFS 1991:433). Även i denna lag är tillämpningsområdet begränsat till arbetslivet. Bl.a. därför tror jag inte att det vore lämpligt att reglera frågan om pornografi i jämställdhetslagen.

Anf. 14 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag får börja med att tacka justitieministern för svaret.

Jag vill ställa frågan: Vad vet kvinnor som justitieministern och jag om

porren – egentligen? Jag tror att de flesta av oss kvinnor inte funderar särskilt mycket över vad pornografi är. Ändå påverkas vi alla av den syn på kvinnor, män, sexualitet och relationer som pornografin förmedlar. Den s.k. dagligvaruporren säljs tillsammans med ost och bröd i matvaruaffärerna lika naturligt som andra dagligvaror. Men det faktum att den finns där, lättillgänglig för alla, innebär inte att kvinnor i allmänhet vet vad dessa tidningar innehåller, eftersom vi inte är konsumenter av porrtidningar. Genom att inte köpa slipper vi se innehållet, men vi slipper som individer därmed inte undan konsekvenserna, som negativa företeelser i samhället.

Jag interPELLERADE ministern som har ansvaret för jämställdhetsfrågor därför att jag inte ville hamna i debatten om våldspornografi. Jag anser att även den tillåtna pornografin handlar om makt, våld, underordning och kontroll. Ett exempel på en bild i ett sådant här alster kan vara den som visades på det seminarium som ROKS hade för kvinnor i våras, där en naken kvinna är uppbunden och upplagd på ett serveringsfat, med texten: "Att binda upp en kalkon på rätt sätt kräver sin man." Ett annat exempel är en naken kvinna i en spjalsäng med babyhätta, napp och en batong i underlivet. Vilka associationer spelar man på då?

I pornografin saknas tvåsamheten, kärlek och erotik på lika villkor. Där framställs kvinnor som objekt, varor, som enbart är till för att brukas av män.

De som agerade mot borttagandet av lagen om sårande av tukt och sedlighet på 60-talet blev stämplade som sipa puritaner och moralister. Det kanske fanns sådana också, men där fanns även de som förstod hur utvecklingen skulle bli. Men också nu är det rädslan för att bli betraktad som en moralist som inte är intresserad av sex som avhåller många kvinnor från att reagera på den här företeelsen och agera.

Jag är inte jurist och kan inte komma med några snygga lagförslag, men jag tror inte längre på nya lagar i brottsbalken, eftersom de vi redan har fungerar så erbarmligt dåligt. Det senaste jag läste angående åtalsförsök på våldspornografiområdet gällde en bildserie i den tillåtna porrtidningen Svenska Hustler, där en man hugger huvudet av en kvinna och sätter dit huvudet av sin älskarinna, som har omkommit i en trafikolycka. Efter den transplantationen har mannen samlag med sin skapelse. Den serien friades av justitiekanslern, därför att våldet, att skära huvudet av kvinnan, och samlaget inte fanns på samma bild! Man undrar ju om justitiekanslern har förstått det här med serier.

De lagar vi har behöver alltså verkligen ses över och utvärderas. Jag undrar om justitieministern är beredd att bidra till det.

Vad jag blev mycket intresserad av var kommittédirektiven om grupptalan vid svenska domstolar. Jag hoppas att det kan bli en öppning för att föra talan enligt en modell liknande den som några delstater i USA har, där en kvinna kan föra talan mot en porrtidning som hon anser skadar och förnedrar kvinnor som grupp och få en civilrättslig prövning av det. Det är, fru justitieminister, dags för oss kvinnor att informera oss om pornografin och dess skadeverkningar och att göra något åt den – männen kommer inte att göra det åt oss.

Anf. 15 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! När jämställdhetsfrågorna kommer på tapeten är det som regel fråga om löneskillnader, orättvisor i pensionssystemet, ~~enst~~ på kvinnor på ledande poster i förvaltning, näringsliv och politik eller arbetsfördelningen i hemmet som diskuteras. Det är naturligtvis mycket viktiga frågor, men det är också viktigt att diskutera de attityder som är grunden till det ojämställda samhället. Det är här pornografin kommer in, där våldspornografin och barnpornografin är de värsta avarterna.

Vi har, som justitieministern sade, lagar och vi har en barnkonvention som fördömer de värsta avarterna av pornografi, men det sker övertramp, och det sker dagligen. Det kan man konstatera bara man går in i butikerna. Därför måste det ske en skärpning av tillsynen av de lagar som vi faktiskt har och som skulle förhindra att en del av den här pornografin producerades. Det måste svida ordentligt i dem som producerar och säljer de här produkterna, som ju påverkar attityderna till kvinnor så negativt.

Allra viktigast är det naturligtvis att angripa roten till det hela, nämligen efterfrågan. De män som efterfrågar pornografi, i synnerhet våldspornografi, måste ha en störd syn på kvinnor. Det styrks av den koppling mellan våldtäkter, kvinnomisshandel och pornografi som påvisats i de forskningsrapporter som Berith Eriksson refererade till.

Att få fram orsaken till att män väljer att köpa och titta på de här produkterna är naturligtvis en angelägen forskningsuppgift, men sådant tar sin tid. Nu är det viktigt att de lagar och konventioner som vi har om videogram, olaga våldsskildring och barnpornografi tillämpas. Jag tycker också att videogram för visning i hemmen borde inbegripas i lagstiftningen, men det sade ju riksdagen för inte så länge sedan nej till.

Tyvärr visar det sig i resursknapphetens tid att man prioriterar bort övervakningen av den här typen av lagbrott. Därför är det bra att JK fått i uppdrag att utvärdera bestämmelserna av olaga våldsskildring för att se om ytterligare åtgärder behövs. Men jag tycker att det är viktigt att vi också stimulerar allmänheten att anmäla de brott man ser, ja, att öppna ögonen för dem och att leta efter dem. Jag tror faktiskt att man skulle kunna få många kvinnor att anmäla övertramp på det här området om de bara stimulerades att göra det. Jag tror att det är viktigare just nu än att ändra jämställdhetslagen, även om jag sympatiserar med Berith Erikssons uppfattning att jämställdhetslagen måste bidra till en attitydförändring ute i samhället. Jag tror att attitydförändringar kan ske på andra vägar.

Anf. 16 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Jag tycker att det kan vara på sin plats att också en man ställer upp i en debatt av det här slaget – det är ju annars mest kvinnor som brukar debattera de här frågorna.

Som Berith Eriksson här påpekade kanske vi som debatterar de här frågorna egentligen vet litet för litet i ämnet. Det är faktiskt många år sedan jag bläddrade i någon pornografisk tidning, men jag vet i alla fall av andras vittnesbörd och annan information att det oftast rör sig om kvalificerat, förnedrande dravel, ofta med sadistiska inslag. Därför anser jag att det är

mycket viktigt att så många som möjligt – också män – står upp och skarpt tar avstånd från pornografiska tidningar och videofilmer.

Jag delar Berith Erikssons uppfattning att det med all sannolikhet finns en koppling mellan våldtäkter, kvinnomisshandel och pornografi. Att pornografiska alster av olika slag dessutom hos en del sexfixerade män skapar en bild av kvinnan som enbart ett sexobjekt för fritt utnyttjande är ställt utom allt tvivel.

Själv har jag inte sett någon pornografisk videofilm mer än ett groteskt våldspornografiskt inslag som i upplysningssyfte visades i TV för några år sedan, och det räckte för mig. Jag mådde faktiskt så illa av det att jag inte kunde se det till slut.

Herr talman! Det är bedrövligt att hänsynslösa människor, gripna av Mammon, skall kunna profitera på denna typ av verksamhet. För min del kan jag inte förstå att det finns människor som kan få ut något positivt av våldspornografi. De måste helt enkelt vara sjuka, och då ligger naturligtvis kopplingen till våldtäkt och kvinnomisshandel mycket nära.

Jag stöder helt tanken på att med alla tillgängliga medel sanera i pornografiträsket. Dess syn på kvinnan och den vulgära framställning, som ju pornografiska alster innebär, av något av det finaste vi har, nämligen kärleken mellan man och kvinna, måste resolut avvisas och bekämpas.

Jag minns från min tidiga ungdom att någon skolkamrat visade någon pornografisk tidning som han köpt i smyg – på den tiden smögs det med den här typen av tidningar, helt enkelt därför att det ansågs omoraliskt att läsa sådana. Nu kan man konstatera att de bilder som då visades, åtminstone i de alster som min skolkamrat hade inhandlat, var rena barnleken i jämförelse med vad som nu finns att tillgå i vulgaritet och råhet.

Man kan då fråga sig varför utvecklingen fortsatt att gå i negativ riktning, det vill säga mer pornografiska alster, och grövre, råare och vulgärare framställning, samtidigt som man talar alltmer om och strävar mot större jämställdhet mellan könen. Personligen tror jag att det etiska vakuum som blivit mer och mer markerat allteftersom det etiska fundament som bygger på de kristna grundvärderingarna under främst 1960- och 1970-talen tonats ned som normgivande för barn och ungdomar har haft mycket negativ betydelse i det här sammanhanget. Det s.k. fria sexuella umgänget, som sedan 1960-talet förordats som normalt, har säkert också påverkat mängden av pornografisk produktion och inte minst det våldsvulgära framställandet, detta för att alstren i ett sexuellt frisläppt samhälle skall vara tillräckligt spektakulära för att attrahera sexualfixerade människor.

Mot den beskrivna bakgrunden borde vi litet till mans och som politiska beslutsfattare fundera över hur vi på nytt skall få tillbaka en etisk grund som ger oss ett mer balanserat synsätt beträffande den sexuella utlevelsen. Man må ha vilken åsikt som helst om gammaldags samlevnadsmoral, men allt som var förr var inte fel.

Herr talman! Det är min förhoppning att den nya regeringen tar itu med det pornografiska dravel som nu flödar i Sverige och som från många synpunkter, och då också jämställdhetssynpunkt, är förnedrande och fullständigt oacceptabelt.

Anf. 17 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Berith Eriksson frågade i sitt inlägg om jag var beredd att ändra lagen. Jag vet inte om jag skall tolka Kjell Eldensjös propå om att vi skall "ta itu med dravlet" som ett motsvarande förslag.

Jag har svårt att se att vi når längre eller uppnår större effekter genom att förändra lagstiftningen. Vi måste hela tiden göra avvägningar gentemot yttrandefriheten.

Däremot menar jag, som också Barbro Westerholm och Kjell Eldensjö varit inne på, att vi alla som opinionsbildare – merparten av oss är också föräldrar – har ett mycket stort ansvar för att visa vårt avståndstagande från pornografin för att den vägen påverka attityderna. Det här är i högsta grad en attitydfråga, en fråga där vi inte kan uppnå förändringar genom lagstiftning i första hand utan genom våra uttalanden. Jag är en av dem som helt klart tar avstånd från pornografi och vad den står för.

Anf. 18 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag sade i mitt inlägg inte att jag ville att justitieministern skulle ändra de lagar vi har mot våldspornografi utan att man skulle se över dem, utvärdera dem, och därefter möjligtvis, om det behövs, föreslå förändringar av dem.

Så till frågan om att påverka attityder. När man tittar på de undersökningar som har gjorts om vilka åldrar de flesta konsumenter av pornografiska alster befinner sig i finner man att de är män mellan 16 och 24 år. Man har därför anledning att fråga sig: Varifrån får de sina attityder? Får de dem från skolan, föräldrarna, samhället, eller får de dem från pornografin?

I det sammanhanget vill jag också ställa frågan: Vad är det som gör att gruppvåldtäkter är vanligt förekommande bland ungdomar enligt skolläkare och personal på ungdomsmottagningar, som nu slår larm om det? Vad är det för fel när ett projekt som nyligen kom med en delrapport visar att 7 % av alla 17-åriga flickor har varit utsatta för sexövergrepp av personer som är minst fem år äldre än de själva? Det här är alltså en variant av den gamla frågan om vad som kom först – hönan eller ägget? Det är, menar jag, inte lätt att påverka attityder så länge man inte angriper roten till den negativa påverkan som förekommer.

Det jag definitivt ville undvika var att hamna i den stereotypa bilden av pornografin. Antingen är kvinnan hora eller madonna, eller också är det de och vi. Antingen är man frigjord eller sexfientlig, eller också saknar man etik osv. Det förhindrar att man använder ögonen till att se på detta på ett just nu nödvändigt sätt. Det förhindrar att man informerar sig och även utifrån ser på det som i dag tillåts när det gäller pornografi. Det motverkar i allra högsta grad det vi eftersträvar, nämligen jämlikhet och jämställdhet i samhället.

Anf. 19 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag tycker att opinionsbildningen är viktigare än att diskutera utformningen av lagar. När vi talar om hur vi förändrar attityder, tror jag att det är oerhört väsentligt att komma in på sex och samlevnad. Kjell Eldensjö tog upp hur vi visar kärlek mellan människor. Jag tror att sex- och

samlevnadsundervisningen i skolan måste prioriteras betydligt mer än vad som har varit fallet under de senaste åren. I mitten av 70-talet, i samband med att vi fick den nya abortlagen, gjordes mycket intensiva satsningar. Det syntes också i abortsiffror. Jag tror att de ungdomarna fick en helt annan respekt för vad kärlek och hänsyn till varandra betyder än vad många av dagens ungdomar får. Detta tror jag är en viktigare insats än mycket annat.

Jag håller inte med Kjell Eldensjö om att allt var så gott och väl förr. Jag har nog en annan syn på hur man visar kärlek till varandra i olika parförhållanden. Men det är viktigt att lyfta fram just den dimension som Kjell Eldensjö gör; kärlek mellan människor och hänsyn till varandra samt förändringen av synen på kvinnan, från att hon är ett sexobjekt till att hon är en jämställd partner i ett kärleksförhållande.

Anf. 20 JOHAN BROHULT (nyd):

Herr talman! Jag håller fullständigt med Barbro Westerholm om att attitydförändringarna är det som är viktigast. Däremot tycker jag också att lagarna är viktiga. Det är inget fel på de lagar som finns. Felet är att de inte tillämpas på ett sådant sätt som skulle vara möjligt. Jag tycker att det skulle vara ganska enkelt att ingripa mot dem som säljer sådan litteratur som är stridig mot svensk lag.

Anf. 21 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Jag sade inte att allt var väl förut, Barbro Westerholm, utan att allt inte var fel. Det är en väsentlig skillnad.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1991/92:31 om s.k. frigång vid kriminalvårdsanstalterna

Anf. 22 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Göthe Knutson har – mot bakgrund av ett i massmedia refererat fall – frågat mig om jag har för avsikt att se över bestämmelserna och rutinerna för frigång vid våra fängelser.

Jag vill först säga att jag inte tänker kommentera de fall som Göthe Knutson refererar till i sin interpellation. Efter det att Göthe Knutson lämnade in sin interpellation har det kommit fram ytterligare liknande uppgifter som för mig framstår som anmärkningsvärda. Regeringen beslutade därför den 21 november att ge justitiekanslern i uppdrag att utreda omständigheterna i dessa fall. Vi kommer alltså att senare få veta om det begåtts några fel i samband med de nu aktuella frigångsfallen.

Frigången regleras i 11 § lagen om kriminalvård i anstalt. Enligt den bestämmelsen kan en intagen i kriminalvårdsanstalt, för att underlätta anpassningen i samhället, under dagtid arbeta eller studera utanför fängelset. Frigången skall i huvudsak ske från lokalanstalt, men om särskilda skäl föreligger kan frigång ske även från en riksanstalt. Det är ca 1 200 fångar som årligen påbörjar frigång.

Frågan om tillämpningen av frigången för olika kategorier av intagna i kriminalvårdsanstalt har varit uppe till diskussion tidigare. År 1984 avlämnade en arbetsgrupp inom justitiedepartementet promemorian (DsJu 1985:1) "Lyxfångar – finns dom?". Efter remissbehandlingen av promemorian ändrades 11 § i tillämpningsförfordningen till lagen om kriminalvård i anstalt som bl.a. gäller frigång. Där framgår nu att kriminalvårdsmyndigheten vid beslut om frigång särskilt skall beakta om den intagne behöver inskolning i arbetslivet eller om frigången annars väsentligen underlättar hans försörjningsmöjligheter efter frigivningen.

Kriminalvårdsstyrelsen har vid flera tillfällen gjort uppföljningar av tillämpningen av frigångsbestämmelserna, senast i en rapport år 1988 från kriminalvårdsstyrelsens forsknings- och utvecklingsgrupp. Styrelsen har med anledning av de fall som Göthe Knutson refererar till nu beslutat att se över tillämpningen av bestämmelserna om frigång under de senaste åren och då särskilt analysera vilka effekter den decentraliserade beslutsordningen har fått när det gäller tillämpningen av frigången. Skulle det visa sig att de insatser som styrelsen har gjort för att främja en stabil utveckling av frigångsinstitutet inte är tillräckliga, kommer styrelsen att överväga att införa mera preciserade föreskrifter inom det aktuella området, alternativt föreslå en lagändring.

Regeringen har, som jag nämnde inledningsvis, gett justitiekanslern i uppdrag att utreda omständigheterna kring de uppmärksammade frigångsfallen. Jag vill emellertid här passa på tillfället att tala om att jag anser att det finns anledning att se över frigångsinstitutet i ett större sammanhang. Jag planerar att föreslå regeringen att en parlamentarisk kommitté tillkallas för att utvärdera 1973 års kriminalvårdsreform. Då är det naturligt att se över om det finns behov av ändrade regler för bl.a. frigång.

Anf. 23 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag tackar justitieminister Gun Hellsvik för svaret. Jag är mycket nöjd med svaret och med redogörelsen. Justitieministern har snabbt och resolut vidtagit åtgärder.

Vi kunde höra här och nu att tre åtgärder är på gång. Sedan jag interpellade har regeringen för det första vänt sig till justitiekanslern och givit honom i uppdrag att utreda omständigheterna i det speciella fall som jag har tagit upp i min interpellation.

För det andra görs nu inom kriminalvårdsverket en översyn av tillämpningen av bestämmelserna om frigången.

För det tredje planerar justitieministern att tillsätta en parlamentarisk utredning och att utvärdera 1973 års kriminalvårdsreform. Bl.a. kommer reglerna för frigång att uppmärksammas, berättar justitieministern. Det är bra. Det är mycket bra. Det märks att vi har fått en ny regim i justitiedepartementet. Efter åren av socialdemokratiskt styre på 80-talet behöver mycket göras på bl.a. kriminalvårdens område. Frigången är en av de företeelser som måste uppmärksammas. Allmänhetens förtroende för lag och ordning måste återvinnas.

Det har rått en slapphet på sina håll inom kriminalvården, men inte överallt. På många anstalter är det utomordentligt god ordning. Jag skulle vilja

passa på att framhålla Österåkersanstalten, med de mycket bestämda regler som förekommer där, vilka uppenbarligen har lett till att det ytterst sällan förekommer avvikelser, alltså rymningar.

Det exempel som jag har tagit upp handlar om en tungt belastad ekonomisk brottsling. Uppenbarligen förekommer det också narkotikabrott i hans tidigare verksamhet.

Han dömdes alltså till fyra års fängelse. Om jag nu har fått rätt uppgifter, är det redan under första året av det fyraåriga fängelsestraffet som han har fått frigång. Under fem månaders tid har han kunnat fortsätta sin brottslighet, samtidigt som han åtminstone formellt skall ha suttit intagen på Svartsjöanstalten. Han har varje morgon kunnat gå ut till sin mycket eleganta och dyrbara Mercedes som står utanför fängelseporten och åka in till Stockholm. Där har han ägnat sig åt brottslig verksamhet.

Hur har man på anstalten kunnat åse detta? Man har, säger man, enligt reglerna och rutinerna ringt till den restaurang där brottslingen har arbetat – eller åtminstone har det ansetts att han har sitt arbete där – och kontrollerat att han finns där, osv. Men så, där fanns han inte.

Får jag då framföra som en speciell anmärkning att det är anmärkningsvärt att en person som enligt samfällida tidningsuppgifter och uppgifter som jag har inhämtat hos polisen betraktas som något av en maffiakung – han har verkat inom bl.a. restaurangbranschen – under frigången placeras inom samma bransch.

Jag skulle vilja rekommendera läsning av Aftonbladet den 31 oktober i år, där det beskrivs åtskilligt mer än vad justitieministern kan redogöra för här eftersom hon enligt praxis inte kan ta upp ett enskilt fall. Jag rekommenderar också läsning av Expressen den 11 oktober under rubriken "Maffiakungen greps – i sin cell". Där framgår bl.a. att det inte bara rör sig om grova bedrägerier, utan det har också förekommit narkotika.

Frigång har diskuterats, som justitieministern påpekade, åtskilliga gånger. Det förekommer frigång i flera andra länder också, däribland Danmark, Norge och Finland. Men där är det uppenbarligen mer rigorösa linjer för verksamheten.

Det kan påpekas att den statistik som kriminalvårdsstyrelsen kommit ut med i år visar att det är rätt många avvikelser under frigången. Som jag minns det visar statistiken på i snitt åtta à nio avvikelser under frigången varje månad, några också i de fall där vederbörande är intagen på slutanstalt. Det är alltså inte bara på öppen anstalt som det förekommer frigång.

Än en gång: Tack för svaret, justitieministern.

Anf. 24 STEN SÖDERBERG (nyd):

Herr talman! Fru justitieminister! Ny Demokrati ser också med gillande på den parlamentariska utredningen. Jag vill emellertid kort påpeka att vi ändå har en behandlingstanke inom kriminalvården, det får inte glömmas bort. Vår behandlingstanke bygger på idén att brottslingen sätts i centrum. Dessa aktuella fall visar ju att man har haft väldigt litet behandlingstanke och satt brottslingen väldigt litet i centrum.

Humanitära skäl skall styra vår syn. Det innebär inte att vi anser att fängelserna skall vara sjukhusmiljöer och dölja det faktum att det trots allt hand-

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

lar om tvång och inlåsning. Orsaken till kriminalitet hos den enskilde skall klarläggas under strafftiden. Det skall också pågå en vettig behandling, inte bara i form av utsläpp på morgonen. Vi är väldigt tacksamma för den kommande utredningen.

Anf. 25 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Det finns anledning för mig att göra några ytterligare kommentarer till det jag tog upp i mitt svar. Jag nämnde där bl.a. att jag har för avsikt att föreslå regeringen att en parlamentarisk kommitté skall få i uppdrag att utvärdera 1973 års kriminalvårdsreform. Då är det naturligt att också se över olika former av utevistelser under verkställigheten av fängelsestraff. En sådan utvärdering kan t.ex. visa att de nuvarande reglerna behöver stramas upp för att minska risken för sådana misslyckanden som de vi här har diskuterat.

Vidare finns det anledning för mig att närmare informera om det uppdrag som regeringen har givit till justitiekanslern. Regeringen har alltså uppdragit åt justitiekanslern att granska och redovisa omständigheterna kring verkställigheten av fängelsestraffen i de aktuella fallen. I uppdraget ingår att se på de beslut som har fattats i fråga om anstaltsplaceringar, frigång och andra utevistelser under straffverkställigheten, grunderna för dessa beslut samt formerna för uppföljningen och kontrollen av vistelserna utanför anstalten.

Dessutom skall justitiekanslern undersöka i vad mån uppgifter hos polis och åklagare skulle kunna ha påverkat de beslut som kriminalvårdsmyndigheterna har fattat i de aktuella fallen. Vidare ingår i uppdraget att utreda och redovisa vilka åtgärder som har vidtagits från kriminalvårdsstyrelsens och regionmyndighetens sida för att säkerställa en rimlig avvägning mellan de olika intressen som gör sig gällande vid beslut om placeringar och olika former av utevistelser i fall som dessa. Därvid omfattar uppdraget även frågan vilka effekter den delegerade beslutsordningen inom kriminalvårdsverket kan ha haft.

Anf. 26 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Nu har jag all anledning att tacka justitieministern för den komplettering hon gjorde där hon närmare beskrev det utredningsuppdrag som de flesta av oss vill beteckna som mycket angeläget. Det borde kunna betraktas som mycket angeläget av alla, inte minst inom kriminalvården, som tyvärr fått generellt mycket dåligt anseende på grund av att så många av de intagna har kunnat missköta permissioner utan att det hänt något speciellt. Man har kunnat promenera ut i friheten, så som storspionen och landsförrädaren Bergling gjorde. Det var en promenad rakt ut i friheten. Inom vissa anstalter han man låtit sig luras på ett utomordentligt originellt sätt. Man har uppenbarligen inte tagit sin arbetsuppgift med det allvar som svenska folket har anledning att kräva – kriminalvården kostar väldigt mycket.

Det är anmärkningsvärt att det under de intagnas frigång i stort sett bara görs rutinkontroller per telefon. Så har det visat sig vara inte bara i det här fallet utan också i många andra. Justitieministern nämnde att fler fall har kommit till hennes kännedom efter det att jag väckt min interpellation.

En tillförordnad föreståndare på en anstalt sade: "Vi har gjort allt vi skall göra enligt rutinerna." Men då är rutinerna synnerligen otillräckliga! Det framgår också av Svenska Dagbladet den 31 oktober i år. Jag nämnde tidigare Aftonbladets och Expressens skildringar av det speciella fall som jag har tagit upp. Förvisso har även andra tidningar i Sveriges land genom TT redovisat en del fakta. Men det är naturligtvis inte hela sanningen som har kommit fram.

Till sist vill jag nämna att Svartsjöanstalten figurerat i frigångsfall på ett synnerligen anmärkningsvärt sätt. För något år sedan satt där en annan ekonomisk storbrottsling, och han levde ungefär samma brottsliga lyxliv som den person som jag här har berört.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

5 § Svar på interpellation 1991/92:45 om nedskärningar inom kriminalvården

Anf. 27 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig om regeringen kommer att vidta några åtgärder för att rädda narkomanvårdsverksamheten vid Österåkersanstalten och om regeringen kommer att återuppta verksamheten vid behandlingsavdelningen på Härlandaanstalten. Jag återkommer strax till Gudrun Schymans tredje fråga. Gudrun Schyman inleder sin interpellation med påståendet att det under den senaste tiden har kommit flera larmrapporter om nedskärningar inom kriminalvården och att dessa nedskärningar främst har drabbat behandlingsinriktade projekt.

Låt mig först kommentera de påstådda larmrapporterna om nedskärningar inom kriminalvården. Det är korrekt att kriminalvården har ställts inför krav på att rationalisera verksamheten. Bakgrunden till det rationaliseringsarbete som nu pågår inom kriminalvården är att all statlig verksamhet numera ställs inför krav på ökad effektivitet och produktivitet. Detta ledde fram till ett förslag från den förra regeringen i 1991 års budgetproposition, att en rationaliseringsplan skulle läggas fast för kriminalvårdsverket för budgetåren 1991/92 – 1995/96. Förslaget i budgetpropositionen följdes upp med ett särskilt regeringsuppdrag till kriminalvårdsstyrelsen den 24 januari 1991. I det regeringsbeslutet angavs de närmare riktlinjerna för rationaliseringsarbetet. Det bör understrykas att riksdagen inte hade någon erinran mot förslaget i budgetpropositionen.

Jag har inte för avsikt att föreslå att den plan som har lagts fast för rationaliseringsarbetet inom kriminalvårdsverket rivs upp. De resurser som finns inom den offentliga sektorn måste användas effektivare. Jag kan inte se något skäl till att kriminalvården skall undantas från de effektivitetskrav som gäller för övrig statlig verksamhet.

Det är också viktigt att ge besparingskraven inom kriminalvården rimliga proportioner. Kriminalvården kostar i dag staten omkring 3 miljarder kronor om året. Totalt skall kriminalvårdsverket spara 30 milj. kr. om året under den aktuella femårsperioden. Av de resurser som frigörs genom rationalise-

ringarna skall 10 milj.kr. om året dras in till statskassan som besparing. Resten, dvs. 20 milj.kr. om året, kan användas för olika effektivitetsfrämjande åtgärder inom kriminalvården. Det handlar alltså om att minska kostnaderna för "basverksamheten", bl.a. för att få utrymme för åtgärder som kan höja kvaliteten på verksamheten vid fängelser och inom frivården. Jag är medveten om att det pågående rationaliseringsarbetet kan upplevas som påfrestande för de anställda inom kriminalvården, men talet om larmrapporter ter sig något överdrivet. Besparingskraven är enligt min mening förenliga med en fortsatt hög ambitionsnivå i fråga om säkerhet och kvalitet i övrigt, om besparingarna fördelas rätt i organisationen.

Det är kriminalvårdsstyrelsen, regionmyndigheterna och de lokala myndigheterna inom kriminalvården som har ansvaret för fördelningen av besparingarna. Det är alltså inte en fråga för regeringen. Några konkreta beslut i fråga om hur stora besparingar som skall göras på Österåkersanstalten har ännu inte fattats, om jag är rätt informerad. Överläggningar om detta pågår. Däremot kan jag försäkra Gudrun Schyman att kriminalvårdsstyrelsen inte har några planer på att avveckla narkomanvårdsverksamheten vid Österåkersanstalten. Regeringen behöver alltså inte vidta några åtgärder för att rädda verksamheten där.

Jag är inte heller beredd att föreslå regeringen att verksamheten vid behandlingsavdelningen på Härlandaanstalten återupptas. Regeringen biföll den 14 november i år en framställning från kriminalvårdsstyrelsen beträffande verksamheten vid kriminalvårdsanstalterna Härlanda och Högsbo. Beslutet innebär att de tolv platserna på den s.k. behandlingsavdelningen vid Härlandaanstalten avvecklas och att kriminalvården i stället utnyttjar samtliga 47 platser vid den nya lokalanstalten i Högsbo för motivationsarbete med narkotikamissbrukare. Enligt kriminalvårdsstyrelsen kan en väl fungerande motivationsverksamhet byggas upp vid Högsboanstalten genom att personalen från behandlingsavdelningen på Härlandaanstalten flyttas dit.

Detta regeringsbeslut har för övrigt också sin grund i ett förslag i 1991 års budgetproposition. Där föreslogs nämligen att Härlandaanstalten skulle läggas ned och att platsbortfallet skulle kompenseras genom om- och tillbyggnad av ett antal modernare anstalter, bl.a. av den slutna riksanstalten Skogme. Riksdagen hade inte heller någon erinran mot det förslaget.

Slutligen vill jag kommentera Gudrun Schymans tredje fråga, nämligen frågan om vilka åtgärder regeringen kommer att vidta för att uppfylla regeringsdeklarationens skrivning om att bekämpa missbruket på fängelserna. Som svar på den frågan vill jag hänvisa till mitt svar här i kammaren för några veckor sedan på interpellationer om kriminalpolitiken framställda av Gudrun Schyman och Hans Göran Franck. Jag framhöll då att regeringen vill öka insatserna för att få kriminalvårdsanstalterna narkotikafria. I detta arbete ingår också att öka antalet anstalter och avdelningar på anstalter som arbetar med särskilda behandlings- och motivationsprogram för narkotikamissbrukare. Sådana insatser leder till en bättre kriminalvård och kan på sikt medföra en positiv utveckling av återfallstalen. Regeringen kommer alltså inte, vilket Gudrun Schyman hävdar i sin interpellation, att nöja sig med en inlåsning av fångarna.

Anf. 28 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag skall be att få tacka justitieministern för svaret. Jag konstaterar att det inte är mycket som vi är överens om. Vi beskriver verkligheten väldigt olika.

I sitt svar tog justitieministern upp att riksdagen har ställt sig bakom besparingsförslag, och det är ingen som har protesterat mot det. Jag tror inte heller vänsterpartiet protesterade. Tvärtom ville vi att man skulle lägga ned ännu fler av de fängelser som finns, eftersom vi anser att fängelsestraff inte är något effektivt sätt att få människor att upphöra med att vara kriminella. Dessutom hade vi en förhoppning om att en ansvarsfull regering och underlydande myndigheter inte skulle göra dessa besparingar rakt av utan hänsyn till innehållet i verksamheten, den s.k. osthyvelsmetoden. Men så sker nu, vilket får dessa konsekvenser för de behandlingsinriktade insatser som görs inom kriminalvården, på Österåker och förut vid Härlandaanstalten.

Det är inte fråga om obefogade larmrapporter. De är framsprungna ur en verklighet och levererade av den personal som arbetar på dessa avdelningar, och jag tror att personalen vet vad den talar om.

Jag är överens med justitieministern om att kriminalvården inte skall undantas från de effektivitetskrav som gäller för övrig statlig verksamhet. Men man måste ställa sig frågan: Vad är det som är effektivt i det här sammanhanget? Det mest effektiva borde väl vara att se till att de som i dag är kriminella slutar att vara det, vilket måste utgöra måttet på effektiviteten och på samhällsnyttan. Detta skall dessutom ske under humana former. På det här viset skulle det bli en stor besparing.

Justitieministern sade att av 30 milj.kr. skall 20 milj.kr. gå tillbaka och användas inom kriminalvården, men problemet är att dessa 20 milj.kr. inte får användas till löner, utan de skall användas för effektivitetsfrämjande åtgärder inom kriminalvården. Det handlar om att minska kostnaderna för "basverksamheten", står det i interpellationssvaret. Jag har nu på morgonen talat med ledningen för Österåkersanstalten, och jag frågade då anstaltschefen, Annbritt Grünwald, om hon visste vad detta betydde. Det visste hon inte. Också hon undrade vad effektivitetshöjande åtgärder som minskar kostnaderna för basverksamheten innebar. Det är ett byråkratiskt uttryck, och man har inte särskilt klart för sig vad det betyder i praktiken.

Hon berättade att de neddragningar och sparbeting som man har att räkna med på Österåkersanstalten i praktiken innebär, även om allt inte är beslutat ännu, att man måste skära ned på tjänsterna. Man måste gå över från att ha behandlingsassistenter till att ha vårdare, vilket innebär att man sänker kompetensen. Det betyder att man lägger behandlingsuppgifter på personal som inte har utbildning för detta. I praktiken innebär det att man inte kan ha dagens verksamhet, som har varit så lyckosam. Visserligen säger man kanske inte öppet att narkomanvårdsverksamheten på Österåkersanstalten skall avvecklas, men det sker bakvägen genom sparbetingen utan att det tas hänsyn till effekten av verksamheten. Har man inte personal och kompetens, kan man inte heller bedriva ett behandlingsinriktat arbete. Så är det ju.

I vad gäller Härlandaanstalten vill jag säga att jag och den personal som har sysslat med motivationsarbete vid anstalten tycker att det är mycket konstigt att man säger att man vill utveckla en verksamhet samtidigt som

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

Svar på
interpellationer

man lägger ned en fungerande verksamhet. Jag vet att personalen upplever detta som inte bara påfrestande utan som ett sabotage samtidigt som man säger sig vilja verka för att behandlingsinriktade avdelningar skall få större utrymme. Varför lägger man ned en fungerande verksamhet? Följden har ju blivit den att personalgruppen har splittrats och spritts för vinden. Man har inte tagit till vara kompetens som har funnits i gruppen. Man har inte byggt underifrån på en existerande fungerande verksamhet och låtit den utvecklas. Man lägger ned och tar inte hänsyn till det arbete som har gjorts. Det är milt sagt påfrestande för personalen. Det är inte bara personalen vid Österåkersanstalten som har reagerat, det tror jag Gun Hellsvik känner till. Det gäller t.ex. den mycket omfattande grupp som kallar sig Onsdagsgruppen, som består av vårdpersonal av olika kategorier. Hela missbruksvården i Göteborg, narkomanvårdsgrupperna i väster, centrum, norr, på Hisingen, Rävlanda-gruppen, prostitutionsgruppen, Solmuggruppen, polikliniken för narkotikamissbrukare, RFHL-G, narkomanvårdsteamet, skyddskonsulenter, basstationen på Hisingen och diakoncentralen står bakom Onsdagsgruppen. Jag kunde räkna upp flera. Man har gått till samlad protest mot sättet att bedriva nedläggningen och sparnitet.

Justitieministern sade på slutet att man inte tänker nöja sig med inlåsning av fångarna. Jag tror att en sammanfattning av hur det står till beträffande verksamheten för närvarande är att man går från en blygsam behandlingsambition till ett rent fångförvar, och detta tycker jag är en utveckling som strider mot de stolta deklarationerna i regeringsdeklarationen, där man säger att man skall arbeta för narkotikafria fängelser och en ökning av behandlingsinsatserna.

Anf. 29 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Häromdagen ställde jag, fru justitieminister, en fråga angående framtiden för Karlskronaanstalten som, vilket justitieministern höll med om, har en duktig kader av motivatörer.

Justiteministerns första svar gick ut på att det inte fanns några pengar till anstalten. I det andra svaret sade justitieministern "att denna fråga för närvarande var föremål för intensiva diskussioner".

Jag hoppas att diskussionerna blir framgångsrika, så att Karlskronaanstalten kan bevaras. Jag hänvisar till slutet av det svar som Gudrun Schyman fick på sin interpellation, nämligen att det i det fortsatta arbetet ingår att också öka antalet anstalter och avdelningar på anstalter som arbetar med särskilda behandlings- och motivationsprogram för narkotikamissbrukare. Jag vill understryka att sådana insatser leder till en bättre kriminalvård och på sikt kan medföra en positiv utveckling när det gäller återfallstalen.

Herr talman! Jag kan med tillfredsställelse konstatera att justitieministern och jag talar samma språk. Det ligger i linje med Ny Demokratis uppfattning i dessa frågor.

Slutligen, fru justitieminister! Nu har jag fått svaren. Det som återstår är resultaten av samtalen.

Anf. 30 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag är inte i den här debatten beredd att gå in på frågan om Karlskronaanstalten utan vill ta upp Gudrun Schymans frågor och påståenden.

Först vill jag göra klart att det inte är aktuellt att förändra verksamheten på Österåkersanstalten. Där är det regeringen som har påverkansmöjlighet. Om ett beslut om verksamhetsförändringar skulle bli aktuellt, är det regeringen som har att fatta beslutet. Regeringen har icke för avsikt att fatta ett sådant beslut.

Oberoende av vad Gudrun Schyman säger finns det inget beslut beträffande resurserna till Österåker. Det pågår diskussioner. I sammanhanget bör det kanske också påpekas – det framgick inte riktigt av vad Gudrun Schyman sade – att det finns en mycket stor skillnad mellan personalmängden vid Österåkersanstalten och vad som är gängse personaltäthet på våra anstalter. Tidigare har det också från anstaltens sida kommit ett förslag om en viss begränsning av personalen.

När det gäller nedläggning av Härlandaanstalten vill jag säga att det är fråga om att slopa 12 platser där man arbetar med motivation och inrätta 47 platser. Vi får alltså betydligt fler platser som vi inte skulle ha råd med, om vi behöll de 12 platserna.

Beträffande personalen gäller det väl för oss alla att vi oroar oss över förändringar, men enligt det besked som vi fick i går från regionchefen i Göteborg har personalen ändrat inställning när den väl fick klart för sig helheten, dvs. när den fick veta att det inte är fråga om att sluta med motivationsarbetet utan om att flytta över verksamheten och ge flera möjlighet att få behandling. Detta är alltså det besked som vi fick i går.

Anf. 31 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag tycker att det är intressant att justitieministern och jag håller oss informerade om verkligheten genom att vända oss till olika nivåer och till olika personalkategorier.

Jag har som sagt talat med ledningen för Österåkersanstalten i dag på morgonen. Ledningen känner sig inte alls lugnad av de besked som justitieministern har gett i interpellationssvaret. Chefen tycker att hon ser en utveckling från en blygsam behandlingsambition till rent fångförvar. Det var hennes ord som jag använde tidigare. Hon menar att detta är kännetecknande för hela den svenska kriminalvårdens utveckling i dag. Jag delar denna uppfattning. Det framkom också vid vår debatt för några veckor sedan. Anstaltschefen menar att besparingskraven måste gå ut över personalen. Det är där som de s.k. stora vinsterna kan göras. Det går ut över vilken kompetens personalen kan ha, vilka löner man har råd att betala och därmed naturligtvis också ambitionen beträffande verksamheten.

Det är bra att justitieministern nu säger att detta är regeringens ansvar. Och regeringen är den som man får "hänga" om verksamheten på Österåkersanstalten förändras i den riktning som man där befarar. Det är bra att justitieministern säger att det är regeringens ansvar, eftersom det i interpellationssvaret stod att det inte var en fråga för regeringen utan att det var kriminalvårdsstyrelsen och regionkontoren som hade ansvar för den.

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

Det är också intressant att göra iakttagelsen att man genom att tillskapa dessa nya regioner och regionkontor har tillskapat 120 nya byråkrattjänster som man kanske skulle kunna vara utan. I stället hade dessa pengar kunnat läggas direkt i verksamheten. Det är en reflexion, och det vore intressant att höra hur justitieministern ser på detta. Men det är bra om man på Österåker kan få så lugnande besked att man där med full förvisning kan så att säga köra på och bedriva den mycket goda verksamhet som finns där och att man kan vara säker på att den inte kommer att drabbas av nedskärningar.

Jag har talat med personalen på Härlanda. Jag har inte talat med regionchefen utan med dem som arbetar i verksamheten. De har varit mycket bekymrade. De har inte blivit lugnade, och flera har slutat och sökt sig till andra arbeten.

Det som jag förvånas över är hur man på detta sätt bryter ned en fungerande verksamhet. Sedan sägs det visserligen att denna verksamhet kan byggas upp på nytt med ett större antal platser. Men varför tar man inte fasta på kärnan? Och varför låter man inte den personalgrupp som har funnits fortsätta med sitt arbete och utveckla det? Det är ju det som är så frustrerande för människor som har ambitioner.

Anf. 32 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! I ett av mina inlägg i den tidigare interpellationsdebatten nämnde jag Österåkersanstalten som ett gott föredöme när det gäller narkotikabekämpning på anstalter. Jag nämnde också att man där har mycket klara och bestämda regler och en handfast ledning. Vi är nog litet till mans övertygade om att det behövs mycket bestämda regler. Jag kan beteckna reglerna på Österåkersanstalten som mycket hårda. Där godtas inte några undantag från regeln om att de intagna skall lämna urinprov. De skall således hela tiden ställa upp på kravet att inte på något sätt ta in narkotika på anstalten.

Nu har jag en alldeles speciell anledning till detta inlägg. Jag tycker nämligen att man så ensidigt fokuserar behandlingsprogram och motivationsprogram när det gäller bekämpning av narkotika på anstalterna.

När jag har talat med många anställda inom kriminalvården, som arbetar i denna dystra verklighet, säger de nästan allihop att det finns ett sätt att förhindra att narkotika kommer in på anstalter, och det är att använda sig av narkotikahundar. Knappast ett enda gram narkotika går förbi en utbildad narkotikahund. Jag har själv sett narkotikahundar komma in på anstalter och efter en liten stund av våldsam aktivitet sätta sig ned på golvet och bokstavligen bara yla. Då säger den som vet att den hunden har fått för mycket narkotika i sig för de närmaste 14 dagarna.

Vad säger oss detta? Jo, att det finns så mycket narkotika på en och annan och kanske på flera anstalter att narkotikahunden blir fullkomligt utslagen efter en stund.

Jag skulle vilja höra justitieministerns synpunkter när det gäller att använda fler narkotikahundar på anstalterna. Det tar emellertid några år innan en hund blir fullständigt utbildad. Men resurser finns genom utbildningen vid den särskilda hundskolan.

Det är något anmärkningsvärt att man från visst håll inom myndigheterna

anser att det finns tillräckligt med narkotikahundar, detta som svar på motionskrav på större anslag till fler narkotikahundar. Det här har tagits upp vid justitietskottets ärendebehandling, och man förundras över att det finns olika synpunkter på detta. Man har som bekant från Lions ordnat insamlingar till narkotikahundar för att ge tullen sådana, därför att den svenska staten inte ansett sig ha råd att anslå medel till sådana hundar.

Sammanfattningsvis, herr talman, finner jag det anmärkningsvärt att man inom kriminalvården inte begär anslag för att skaffa fler narkotikahundar och placera dem på ett sådant sätt att det inte kommer in någon narkotika på anstalterna. Detta är alltså enligt dem som arbetar i verkligheten fullt möjligt. Jag är fullt medveten om att det finns en uppfattning om att den enskilda internens integritet går för när. På detta område är väl Sverige mästare i att ta hänsyn.

Anf. 33 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Göthe Knutsons frågor om narkotikahundar är jag inte beredd att kommentera. Jag kan kommentera målen med verksamheten – narkotikafrihet – men hundar är rimligen ett medel som jag i detta sammanhang inte kan föra in i diskussionen.

Det är kanske säkrast att jag för Gudrun Schyman klarlägger det som jag tidigare sade beträffande Österåker. Vad regeringen fattar beslut om är inriktningen av verksamheten. Hur man sedan inom kriminalvården fördelar medlen kan regeringen inte lägga sig i så länge de mål som är satta för verksamheten uppfylls.

Sedan för Gudrun Schyman ett mycket konservativt resonemang när det gäller Härlanda och Högsbo. Härlanda får enligt henne icke röras. Där finns 12 väl fungerande platser. Men om vi inte rör Härlanda kan vi inte heller få de 47 platser som vi nu får i stället på Högsbo.

Den som aldrig är beredd att göra förändringar i befintlig verksamhet riskerar att missa den positiva utveckling som jag är övertygad om att även Gudrun Schyman strävar efter.

Anf. 34 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! jag tror inte att det är en riktig beskrivning som justitieministern gör om att jag för ett konservativt resonemang och att jag inte är för förändringar. Vad jag säger är: Varför lägger man ned en fungerande verksamhet? Varför tar man inte till vara den kompetens, det kunnande och den erfarenhet som finns hos en personalgrupp som har arbetat upp en fungerande verksamhet som har just det syfte och det mål som regeringen säger sig vilja ha? Varför lägger man ned något som fungerar i stället för att bygga vidare på det?

Jag tycker inte att det ligger så mycket nytänkande i att köra över en personalgrupp som har arbetat upp en verksamhet som fungerar. Den personalgrupp som har jobbat med dessa 12 platser säger själv, att om man hade fått vara kvar och fortsätta att arbeta tills detta nya fanns, när det var möjligt att bokstavligen talat flytta in i lokalerna, hade man gjort det. Men så har det inte gått till. Verksamheten läggs ned innan det finns någon ny. Personalgruppen splittras. Det är väl inte att vara särskilt nytänkande att bete sig på detta sätt

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

mot en kompetent personal? Jag tycker att det handlar om ren idioti. Om den nya regeringen anser att idioti är detsamma som nytänkande är det bara att beklaga, justitieministern, att det rör sig så trögt.

Jag skulle bara vilja säga följande till Göthe Knutson. När jag talar om behandlingsinriktning tycker Göthe Knutson att det är att se mycket ensidigt på detta. Men det är inte fråga om att se på detta ensidigt, utan det är fråga om att ta reda på hur vi får ut det vi vill av verksamheten, nämligen att människor slutar att använda narkotika och att vara kriminella. Det är vad det handlar om. Då är det behandling som gäller. Straff fungerar inte. Det vet vi.

Att öka antalet polishundar kan möjligen ses som ett inslag i strävandena att försöka stoppa något. Det är dock att märka att verksamheten på Österåker är bra. Den är synnerligen behandlingsinriktad. Vidare är den frivillig. Fångarna söker sig själva dit. De vill alltså delta i denna verksamhet. De är alltså motiverade.

Det är just i detta med motivation och behandling som lösningen ligger. Det är då fråga om en reell lösning. Det handlar alltså inte bara om att få bort obehagliga saker från gator och torg. Man arbetar med människor. Man ger människor möjligheter till rehabilitering, både i sina egna och i samhällets ögon, så att de kan få ett värdigt liv. Det är vad som uppnås här, och det bör vara syftet med all vård – även med kriminalvården.

Anf. 35 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Om syftet är Gudrun Schyman och jag helt överens. Förmodligen gäller det också svenska folket i stort.

Jag uppfattade Gudrun Schymans inlägg här, pedagogiskt upplagt som det var, så, att detta med polishund och straff skulle vara synonyma begrepp. Så ser jag inte på detta.

De narkotikahundar som jag talade om och som jag tyckte att det var lämpligt att föra in i den här debatten skall mera ses som ett komplement i fråga om behandlings- och motivationsprogrammen, som ju är rätt dyrbara. Med hjälp av dessa hundar, som relativt sett är billigare, kan man stoppa införseln av narkotika till fängelserna.

Som flera andra här i kammaren, och det gäller även i justitieutskottet, är jag informerad om Österåkersanstaltens uppläggning av program. Man har inte bara en motivationsinriktning, ett behandlingsprogram, utan man har också mycket stränga regler. Det kan ju vara så, och det påpekade Gudrun Schyman, att någon avviker eller inte ställer upp på rutinen med dagligt urinprov eller kravet på att över huvud taget inte befatta sig med narkotika. Vederbörande kommer då inte att vara kvar på anstalten. Men varför inte se till att det blir så på fler anstalter?

Det är väl knappast otillbörligt att man på våra fängelser, kriminalvårdsanstalter – här skulle jag vilja understryka att just begreppet vård är viktigt – ser till att det inte kommer in någon narkotika.

Det finns många anmärkningsvärda inslag i den debatten. Fängelseledningen får t.ex. inte gå igenom litteratur som överlämnas till interner och som ibland – uppenbarligen är det så – är välförsedd med narkotika. Det har förekommit debatter om detta tidigare.

Kort sagt: Riksdagen bör se till att det på alla sätt, eller i lämpliga former, förhindras att narkotika förs in på fängelser. Att detta skall ske med motivationsförtecken och att det skall finnas program för det här, förutom detta med att narkotikahundar används, har säkert ingen något att invända emot.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

6 § Svar på interpellation 1991/92:33 om den nya arbetsförmedlingslagen

Anf. 36 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Stig Rindborg har frågat mig om jag avser att riva upp den nya arbetsförmedlingslagen innan den träder i kraft.

Bakgrunden till Stig Rindborgs fråga är den nya lag om arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft som riksdagen antog tidigare i år. Lagen, som är avsedd att ersätta 1935 års lag i samma ämne, träder enligt riksdagsbeslutet i kraft den 1 januari 1992. I korthet innebär den nya lagen vissa uppmjukningar i förhållande till 1935 års lag, främst när det gäller möjligheten att bedriva uthyrningsverksamhet och förmedling av arbetskraft i företagsledande eller verksamhetsledande ställning.

Emellertid är det regeringens uppfattning att varken 1935 års lag eller 1991 års lag uppfyller de krav som måste kunna ställas för att åstadkomma en väl fungerande arbetsmarknad. Även om den nya lagen innebär vissa lättnader för de berörda företagens verksamhet är den omgärdad av alltför många begränsningar. Därför har också regeringen anmält att ett förslag förbereds om att avskaffa arbetsförmedlingsmonopolet senast den 1 juli 1993. Detta förutsätter att Sverige säger upp den ILO-konvention som i princip förbjuder privat arbetsförmedling i förvärvssyfte och som ligger till grund för den svenska lagstiftningen. Regeringen avser därför att inom kort ta initiativ till att Sverige säger upp konventionen. Sverige är därefter bundet av konventionen under ytterligare ett år.

Under denna övergångstid är det regeringens uppfattning att den nya arbetsförmedlingslagen bör träda i kraft som planerat den 1 januari 1992. Syftet med att låta lagen träda i kraft är just det som tas upp i interpellationen, nämligen att åstadkomma en sund avreglering på arbetsförmedlingsområdet. Alternativet till att inte låta lagen träda i kraft skulle nämligen vara att återinföra 1935 års lag. Detta skulle innebära ett totalförbud mot ut- och inhyrning av arbetskraft samt mot rekryteringsverksamhet beträffande företagsledande personal.

Regeringen avser att snarast tillsätta en utredning som skall få till uppgift att lämna förslag till en avreglering. I detta sammanhang bör understrykas att den offentliga arbetsförmedlingens uppgift även i framtiden skall vara att tillhandahålla en god och avgiftsfri förmedling av arbete över hela landet.

Anf. 37 STIG RINDBORG (m):

Herr talman, ärade ledamöter! Jag vill rikta ett tack till Börje Hörnlund för svaret på min fråga om huruvida han avser att riva upp den nya arbetsförmedlingslagen innan den träder i kraft.

Statsrådet Hörnlunds svar på min fråga är ett entydigt nej, vilket är förvånande. Så sent som under föregående riksmöte framförde dåvarande riksdagsledamoten Hörnlund tillsammans med företrädare för moderata samlingspartiet och folkpartiet liberalerna mycket kritiska synpunkter på lagförslaget. I en trepartimotion våren 1990 yrkade de tre partierna avslag på regeringsförslaget.

Det gemensamma agerandet var inriktat på förslaget till lagstiftning om uthyrning av arbetskraft och s.k. head-hunters. Den lag som den tidigare riksdagsmajoriteten röstade igenom och som statsrådet Hörnlund nu anser skall träda i kraft innebär allvarliga begränsningar och inskränkningar i exempelvis skrivbyråernas verksamhet.

Inhyrd arbetskraft får endast anlitas under högst fyra månader. Därmed blir det omöjligt att anlita en och samma vikarie under exempelvis föräldraledighet. I stället måste fem vikarier anlitas. Statsrådet inser säkerligen svårigheten om någon av hans medarbetare blir föräldraledig och han skall lära upp fem nya vikarier på departementet under ledighetsperioden.

Den nya lagen stärker de fackliga organisationernas möjligheter att utöva inflytande och vetorätt vid vikariat. Dessutom är den nya lagen dispositiv, vilket kan innebära att kollektivavtal kommer att träffas. När ytterligare en ny arbetsförmedlingslag – den som statsrådet aviserar utredning om – beslutas av riksdagen kan det alltså finnas avtal som kommer att inskränka de nya liberala reglerna. Det kan inverka hämmande på den fria och avreglerade arbetsmarknad som regeringen eftersträvar.

Dessutom innebär den arbetsförmedlingslag som skall träda i kraft om drygt en månad att s.k. head-hunters måste ansöka om tillstånd hos AMS. Det är för övrigt en uppgift som AMS inte är särskilt intresserad av att få. Det tillhör definitivt inte en fri ekonomi att näringsidkare skall ansöka om tillstånd för att bedriva verksamhet – ett tillstånd som vederbörande för övrigt endast kan få för ett år i sänder. Det verkligt genanta är dock att regeringen blir prövningsinstans. Det innebär att en borgerlig regering måste pröva behov av enskild näringsverksamhet enligt en socialistisk lag. Jag förutsätter dock att regeringen gör den prövningen i den anda som kommer att prägla lagstiftningen efter det att ILO-konventionen nr 96 upphört att gälla här i Sverige. Jag förutsätter dessutom att statsrådet Hörnlund väl har övervägt de praktiska konsekvenserna av den nya arbetsförmedlingslagen. Statsrådet Hörnlunds uppfattning i dag är dock inte den som riksdagsledamoten Hörnlund hade i våras, såvitt jag kan förstå.

Jag kan inte se varför nu gällande arbetsförmedlingslag inte kan få gälla fram t.o.m. att ILO-konventionen nr 96 sagts upp och Sverige får en helt ny arbetsförmedling. På detta område måste det trots allt vara bättre med de gamla dåliga reglerna, som ingen egentligen brytt sig om, än med de nya dåliga reglerna, som rimligen måste iakttas.

Det är naturligtvis mycket positivt att statsrådet Hörnlund i svaret understryker att regeringen förbereder ett förslag som syftar till att avskaffa arbetsförmedlingsmonopolet senast den 1 juli 1993. Men om detta har det ju länge rått enighet mellan nuvarande regeringspartier, liksom det har rått enighet om att den nya arbetsförmedlingslagen inte skall träda i kraft. På

den punkten har, herr talman, kammaren säkerligen noterat min besvikelse över statsrådet Hörnlunds svar på min interpellation. Tack för ordet!

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

Anf. 38 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Det starkaste skälet till att vi riksdagsmän i utskotten åtminstone en gång per valperiod gör en utrikes resa är att vi skall studera hur man i andra länder löst viktiga samhällsfunktioner, i offentlig eller privat regi. När arbetsmarknadsutskottet har varit ute, har det varit naturligt att också studera hur arbetsförmedlingsverksamheten har utformats i olika länder. Inte i något av de länder där jag har varit med har det funnits lösningar som har manat till efterföljd, varken när det gäller privata förmedlingar eller när det gäller offentliga förmedlingar.

Därför skulle jag vilja fråga arbetsmarknadsministern – som i sin egenskap av riksdagsledamot har varit med på ännu fler resor, eftersom han varit i riksdagen betydligt längre än jag – om han kan ange något land som har en bättre fungerande arbetsförmedling genom privata förmedlingar eller genom någon offentlig förmedlingsorganisation än vad vi har i vårt land.

Efter vad jag har hört har AMS inbjudit SAF att föreslå ett land där man kan göra ett studiebesök och se en bättre fungerande förmedling. Svaret har uteblivit. Sanningen är nog den att det inte finns någon bättre att studera. Riksdagen beslutade dessutom så sent som i våras om en ny arbetsförmedlingslag, som träder i kraft den 1 januari 1992.

Lagen innebär bl.a. att uthyrning av arbetskraft, som nu är förbjuden, tillåts inom vissa ramar, att vinstsyftande arbetsförmedling tillåts beträffande högre chefer och att arbetsmarknadens parter får etablera s.k. organisationsförmedlingar inom de områden de själva tycker är viktiga. AMS skall utöva tillsynen.

De flesta länder i Europa har mycket noggranna regler när det gäller arbetsförmedling. Det gäller även länder som i princip tillåter privata vinstsyftande arbetsförmedlingar, t.ex. Storbritannien. Där gäller mycket stränga tillståndsregler. Vilka tillståndsregler tänker sig arbetsmarknadsministern skall gälla för dem som skall få bedriva vinstgivande arbetsförmedling i vårt land? Det kan väl inte vara så att det skall vara fritt fram för vem som helst att sätta i gång? Som ministern väl känner till, finns det ganska gott om personer som skulle kunna uppträda helt skrupelfritt på detta område, om de får chansen. Våra erfarenheter från gråfirmor som härjat på området talar sitt tydliga språk. Dessa fick vi någorlunda bukt med tack vare vetorätsreglerna i medbestämmandelagen.

Ligger det i samma linje att ministern nu avisat att också dessa vetoregler skall avskaffas? Skall det kanske bli fritt fram att tjäna pengar på arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft i vårt land, medan det enligt lag ställs noggranna krav och noggrann prövning skall göras av den som skall få tillstånd att hyra ut bilar? Så är det.

Nio av tolv EG-länder har ratificerat samma ILO-konvention som Sverige. Den har också ratificerats av Finland, Norge, Japan m.fl. Sverige skall enligt regeringen nu säga upp den. Detta trots att ett arbete startats inom ILO i syfte att modernisera konventionen.

Sverige är unikt, brukar vi säga, och det är vi verkligen när det gäller den

*Svar på
interpellationer*

aktiva arbetsmarknadspolitik som vi tillsammans över partigränserna brukar tillskriva oss äran av. Den är också en del av den ekonomiska politiken. Den har i varje fall varit det. Vi satsar 70 % av våra resurser på aktiva åtgärder, medan andra länder bara satsar 30 %. I vår politik har arbetsförmedlingarna, liksom fackföreningarna, en central roll. Den ifrågasätts nu tydligt av regeringen.

Enligt regeringen skall vi ha en allmän arbetslöshetsförsäkring. Hur blir det med fackets roll här? Skall dess ingående kännedom om de lokala förhållandena tas till vara eller skall den offras av ideologiska skäl? Skall privata vinstsyftande arbetsförmedlingar tillåtas? Det kommer att få stora konsekvenser för AMS och arbetsförmedlingarna. Det går att ställa många frågor om vad en avreglering på området innebär för hur AMS skall kunna driva den arbetsmarknadspolitik som vi beslutar i denna riksdag. Vad innebär det för omsorgen av de svagare grupperna på arbetsmarknaden om privata förmedlingar vid sidan om får plocka russin ur arbetsförmedlingskakan?

Jag skall dock avstå från att ställa frågorna i dag. Jag vill nu bara fråga: Finns inställningen att vi inte skall ha någon lagreglering på arbetsförmedlingsområdet och när det gäller uthyrning av arbetskraft? Också Stig Rindborg tog upp detta i sitt anförande. Skall detta gälla för arbetet med utformningen av direktiven till den utredning som ni nu arbetar med på arbetsmarknadsdepartementet?

Anf. 39 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Eftersom jag hade klart för mig att olika ledamöter i denna riksdag hade olika uppfattning om huruvida lagen skall träda i kraft eller inte – det gäller också ledamöterna från regeringssidan – lät jag mina jurister mycket noga se över den här frågan. Faktum är, Stig Rindborg, att den gamla lagen innebär ett totalförbud, ett olagliggörande av det som försiggår i dag, om lagen skall följas. Nu har ju inte AMS brytt sig om att jaga den här typen av företag på senare tid. Därför har det gått på något sätt.

Sedan tror jag att Stig Rindborg vet att det till fyrpartiregerandet hör att hela regeringen står bakom det förslag och det svar som statsråd ger. Även moderaterna står bakom det svar jag ger här i dag.

När det sedan gäller ILO anser jag det klokt att gå den väg som är utstakad. Det innebär att en PM är ute i dag – det är i princip ett förslag till proposition – hos parterna på arbetsmarknaden för att vi skall få höra deras synpunkter. Så är det föreskrivet. Det innebär också att det i princip finns en färdig proposition på departementet att förelägga riksdagen för att säga upp ILO-konventionen. Vi skall inte begå onödiga brott mot ILO – det kan bli en och annan tvist ändå.

Sedan tog Stig Rindborg upp detta med att parterna har möjlighet att träffa kollektivavtal. Jag har svårt att tänka mig att arbetsgivarparten, och knappast ens arbetstagarparten, ödslar kraft och möda att träffa kollektivavtal som skulle ställa till onödiga bekymmer under en övergångsperiod, när de vet att det kommer en ny lag inom kort.

Den tidigare regeringen hade ju lovat AMS ett antal tillsynstjänster, jag tror att det var fyra, för att övervaka den här nya lagen. AMS får inga tillsynstjänster. Det är helt enkelt en markering av att det är nya saker på gång.

Sedan tror jag också, Stig Rindborg, att arbetsmarknadsverket har en inställning och en kunskap i dag som gör att det inte kommer att lägga kraft på oväsentligheter, utan på de stora väsentligheter som finns på svensk arbetsmarknad i dag.

Till Sten Östlund vill jag säga att den svenska arbetsmarknadspolitiken är bra och lyckosam. Det finns mycket att rätta till för att den skall bli ännu bättre. Men den står sig väl i internationell jämförelse. Efter det att vi får en ny lag kommer vi fortfarande att ha en bra, fungerande, gratis och offentlig arbetsförmedling över hela landet. Sedan kommer det att uppstå privata företag för olika nischer. Det kommer i stor utsträckning att ske på de större arbetsmarknaderna, t.ex. i Stockholm och kanske i vissa länshuvudstäder. Jag tror dock att den stora delen av landet kommer att i hög grad täckas av den offentliga arbetsförmedlingen, bl.a. områden där det inte är så intressant med privata inslag.

Sten Östlund hyser oro för att det skall bli konsekvenser för AMS och arbetsförmedlingarna. Jag tror att Sten Östlund skall tala med ledningen för arbetsmarknadsverket. Man känner nog inte sådan oro där.

Om privata företag tar över vissa delar som AMS och arbetsförmedlingarna har i dag, får de desto mer tid att verkligen arbeta för att få in handikappade och andra ganska svårplacerade i bra arbeten och sysselsättningar. Jag tycker att det är riktigt, och jag ser ingen fara för någon i det fallet.

Redan i dag lär upp till nio av tio arbeten förmedlas direkt utan att arbetsförmedlingarna medverkar. Det är alltså fråga om olika typer av direktkontakter.

Vi arbetar nu med direktiven till den utredning som skall göras. Sedan vi fått in synpunkter på den skall jag ta ställning i frågan. Men jag ser inga problem i att få en fri privat arbetsförmedling.

Anf. 40 STIG RINDBORG (m):

Herr talman! Jag tackar för synpunkterna på hur lagen fungerar i dag. Jag upplever att det hade varit betydligt enklare att låta den fortsätta att fungera så tills det kommer en ny lag.

Anf. 41 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Hyser oro gör vi väl litet till mans för att det skall bli svårigheter för de offentliga arbetsförmedlingarna. Jag skall inte gå närmare in på det. Jag har uppfattningen att riksdagen och regeringen, även den tidigare regeringen, har varit litet för flata mot AMS när det gäller att tillse att AMS utövar sin tillsynsverksamhet på det sätt som man enligt lag skall göra.

Jag noterar att arbetsmarknadsministern säger, såvitt jag förstår, att riksdagens beslut om att AMS skall få ytterligare tjänster för tillsynsverksamheten har stoppats av regeringen. Vi får väl undersöka vad som ligger bakom det och återkomma till frågan.

Jag känner oro framför allt därför att jag har praktiska erfarenheter från mitt yrkesverksamma liv på det här området. Som Börje Hörnlund mycket väl vet kommer jag från varven i Göteborg. Jag har haft goda kontakter och insyn i eländet även sedan jag kom in i riksdagen. Eländet har inte upphört, men det har blivit mycket bättre tack vare att facken fick vetorätsregler i

medbestämmandelagen och kunde stoppa de värsta avarterna. Men också det vill regeringen sätta p för.

Arbetsmarknadsministern säger att nio av tio arbeten förmedlas utanför arbetsförmedlingarna. Ja, det är riktigt. Arbetsförmedlingarna utbildar ju själva folk i att söka arbeten. Det är en omöjlig uppgift för arbetsförmedlingarna, vare sig de är offentliga eller privata, att förmedla alla arbeten. T.o.m. att förmedla 50 % skulle vara helt omöjligt. Naturligtvis skall alltid det egna initiativet och de egna möjligheterna att söka arbete först och främst användas, därefter arbetsförmedlingen. Men det betyder inte att arbetsförmedlingen inte kan ha en viktig roll när det gäller att hjälpa nyckelgrupper – och därmed också vara aktiv och attraktiv för arbetsgivare som söker folk. Det ger arbetsförmedlingarna möjligheter att få kontakter även för andra grupper, t.ex. svaga grupper i samhället, som behöver placeras ut. Detta är anledningen till att jag är orolig för det som regeringen planerar.

Jag förmodar att det ni tidigare skrev i er reservation, nämligen att det skall övervägas om det över huvud taget behövs någon lagstiftning på området, skall vara styrande för den utredning som skall komma till stånd. Det är illa, men det ligger i linje med regeringens övriga förslag på det arbetsrättsliga området och på andra områden. Det är bara att beklaga, men så ser det ut.

Jag skulle vilja göra ett tillägg när det gäller frågan om erfarenheter från andra länder. Det kanske går att få ett tips från Stig Rindborg om vilket land vi skall studera för att få en bättre fungerande arbetsförmedling.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1991/92:39 och fråga 1991/92:138 om arbetslösheten bland kvinnor

Anf. 42 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Lahja Exner har frågat mig vilka initiativ jag är beredd att vidta för att snabbt och direkt bistå de arbetslösa kvinnorna.

Anna Corshammar-Bojerud har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för arbetslösa kvinnor.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Regeringen har nyligen i tilläggsbudget I föreslagit en förstärkning av AMS resurser med sammanlagt drygt 3,5 miljarder kronor samt 7 000 nya platser i högskolan och komvux. Detta är åtgärder som i hög grad kommer kvinnorna till del.

Av de övergripande mål för arbetsmarknadsverkets verksamhet som statsmakterna uppställt framgår att man skall verka för jämställdhet på arbetsmarknaden. Detta medför att arbetsmarknadsmyndigheterna fortlöpande arbetar med att stimulera kvinnor till att även välja för deras kön otraditionella utbildningar. Därigenom kan kvinnornas val av arbete breddas till fler yrkesområden, vilket på sikt kommer att leda till att deras situation på arbetsmarknaden blir mindre utsatt.

Varken kvinnors eller mäns arbetslöshet kan emellertid lösas enbart med

hjälp av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Konkurrenskraftigt företagande och ökad ekonomisk tillväxt är vad regeringen anser vara bäst för att långsiktigt komma till rätta med arbetslösheten. Den tidigareläggning av investeringar i vägar, järnvägar och statliga byggprojekt som regeringen föreslagit är inriktad på en förstärkning av infrastrukturen i syfte att främja den ekonomiska tillväxten.

Regeringens ekonomiska politik utgör en samlad strategi för att åstadkomma en återhämtning av ekonomin och skapa en grund för stabil framtida tillväxt.

Som ett led i denna strategi avser regeringen att under år 1992 lägga fram förslag om att avskaffa hinder för privat företagande inom de verksamheter där den offentliga sektorn producerar tjänster. Detta kommer att innebära ökade möjligheter för framför allt kvinnor att starta eget och få möjlighet att utveckla och pröva sina idéer om förbättringar inom vård och omsorg.

De regionala utvecklingsfonderna, som har till uppgift att informera och ge råd till nyföretagare, skall enligt regeringens uppfattning uppmärksamma kvinnliga företagares särskilda behov och speciellt de grupper av potentiella kvinnliga företagare som finns främst inom offentlig sektor.

Även i propositionen om en ny småföretagspolitik har regeringen bl.a. behandlat frågor som rör kvinnors företagande.

Regeringen avser vidare att inom kort ge närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) i uppdrag att se över de hinder som kan finnas för kvinnliga företagare, främst i regionalpolitiskt prioriterade områden, och ge förslag till åtgärder.

Det är av största vikt för den ekonomiska utvecklingen att ny- och småföretagandet får möjlighet att utvecklas inom alla sektorer och branscher. Det är i dessa företag som de nya möjligheterna och de nya arbeten finns, inte minst för kvinnorna.

En blomstrande småföretagsamhets främsta reserv är kvinnorna.

Anf. 43 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Tack till arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation. Jag måste dock för min egen del och för alla de arbetslösa kvinnornas skull uttrycka besvikelse över att svaret trots sitt omfång saknar den substans som vi kan vänta av oss en erfaren och i andra sammanhang mycket idérisk och driftig arbetsmarknadspolitiker. Arbetsmarknadsministern pekar i sitt svar på den förstärkning av resurser till AMS som regeringen nyligen föreslog i tilläggsbudget I samt på tillskottet av platser i högskolan och komvux. Vi socialdemokrater framhåller gärna vår uppskattning av att den nya regeringen fortsätter att tillämpa den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Vi har också i vår motion med anledning av tilläggsbudget I visat på ytterligare vägar som pressar ned arbetslösheten.

Arbetsmarknadsministern nämner ansträngningarna att få de arbetslösa kvinnorna att välja otraditionella utbildningar. Men om vi granskar den allra färskaste arbetsmarknadsstatistiken, finner vi t.ex. att endast 15,5 % av alla som deltog i AMUs tillverkningsutbildning var kvinnor. Det visar att vi står och stampar på samma ställe som för flera år sedan. Industrin saknade utbildad arbetskraft och allehanda specialister. Det var drygt ett år sedan. Det

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

blir samma situationen när konjunkturen vänder. Den avancerade högteknologiska exportinriktade industrin och alla de tjänster som krävs runt omkring kommer att kräva kvalificerad arbetskraft. Kvinnor måste uppmuntras bättre och stödjas till nya spännande yrkes- och utbildningsval, till att våga använda hela sin kapacitet och att lära sig mer.

Det är viktigt att kvinnorna inte blir starkt överrepresenterade bland de långtidsarbetslösa. Har arbetsmarknadsministern, med sin rika erfarenhet, några idéer över huvud taget om nya instrument som arbetsmarknadsmyndigheterna bör pröva i detta syfte? Kan t.ex. någon del av de hundra miljonerna till otraditionella insatser användas på otraditionellt sätt för att bredda kvinnors utbildnings- och yrkesval?

Att starta eget när man blir arbetslös låter hurtfriskt för den stora majoriteten av alla arbetslösa – både kvinnor och män. De som har yrkeskunskaper och är rustade med en bra affärsidé skall naturligtvis ha stöd och utbildning i allt vad det innebär av ansvar om de är beredda att starta eget. Nyföretagandet har ökat under hela 80-talet, särskilt under det sena 80-talet. En del försök har lyckats. Andra har misslyckats och fått ytterligare en börda att bära utöver den ofrivilliga arbetslösheten.

Jag har mycket svårt att tro att någon större del av de arbetslösa kvinnorna skulle ligga i startgroparna för att konkurrera om olika delar av den offentliga sektorn som regeringen nu vill auktionera bort. Det finns också skäl att fråga vad som händer med människornas behov av trygghet, kontinuitet och kvalitet om lycksökare eller människor som ser eget företagande som en sista förtvivlad utväg skall förse gamla, sjuka och handikappade med vård och omsorg.

Merparten av det kvinnliga företagandet har startats inom tjänstesektorn och i viss mån inom hantverk och olika typer av hemindustri, t.ex. som kombinationssysselsättning. Många av dessa kvinnor är mycket realistiska och arbetar verkligen långsiktigt utan några drömmar om det stora klippet. De är berömvärda, och det tål att påminnas om att även de nu stora företagen en gång har varit små.

Jag ser dock en stor risk för flertalet av alla tjänsteföretag. De är mycket beroende av den inhemska marknadens förmåga att efterfråga deras tjänster, alltså vanliga medborgares förmåga att efterfråga tjänster. Regeringens politik på flera områden leder obönhörligen snabbt till att det stora folkflertalet får allt mindre utrymme att köpa alla dessa tjänster. Då riskerar regeringen att såga av de grenar som alla dessa småföretagare sitter på. Då blir det nog ännu jobbigare att vara arbetsmarknadsminister.

Anf. 44 ANNA CORSHAMMAR-BOJERUD (c):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund för svaret på min fråga och officiellt önska honom lycka till i hans nya ämbete.

I Sverige är kvinnorna ekonomiskt självständiga, med rätt och möjligheter till egna inkomster. Vi har i Sverige en förhållandevis god social service inom barnomsorg, sjukvård och äldreomsorg, vilket har underlättat för många kvinnor att ta sig ut på arbetsmarknaden. I dag yrkesarbetar nästan lika många kvinnor som män.

Det är också min förhoppning att de förslag som återfinns i regeringsförklaringen, t.ex. inom vård och omsorg, ytterligare kommer att underlätta detta. Men på kort sikt har situationen på den svenska arbetsmarknaden drastiskt förändrats. Arbetslösheten ökar för varje dag. Vi får i media nästan dagligen ta del av den svåra situation som detta medför för de enskilda människorna.

De insatser som regeringen gör för att minska arbetslösheten är en oerhört viktig del i välfärdspolitiken. Det är därför positivt att arbetsmarknadsministern har tagit initiativ till konkreta arbetsmarknadspolitiska åtgärder, även om dessa i första hand inte riktar sig till de arbetslösa kvinnorna. Den förstärkning som AMS får och de nya platser högskolan och komvux tilldelas är naturligtvis viktiga åtgärder för att minska arbetslösheten. Som arbetsmarknadsministern säger i sitt svar är det åtgärder som kan komma kvinnorna till del, de som nu inte är studietrötta.

Kvinnors traditionella arbetsmarknad återfinns ofta inom kommun, landsting och vissa statliga verk. Man gör nu nedskärningar inom de administrativa områdena, både i offentlig och i privat regi. Kommunernas alltmer försvagade ekonomi och de besparingskrav som finns drabbar i första hand administrationen. Administrativa funktioner är dessutom utsatta för ett hårt rationaliseringstryck. Det är inom det området många kvinnor återfinns.

Det kommer också att bli stora nedskärningar inom kommunala och statliga sektorer. I går hörde jag på TV att försäkringskassan kommer att minska personalen drastiskt, med flera hundra personer. Själv arbetar jag på ett lokalt skattekontor, med en stor andel kvinnor som innehar lägre tjänster. Vi har anställningsstopp sedan en tid tillbaka. Även många kommuner tvingas nu införa anställningsstopp. De kommer också att bli tvungna att avskeda personal på grund av den kärva ekonomiska situation som många kommuner befinner sig i. Då drabbas speciellt kvinnorna.

Många kvinnor som arbetar i offentlig tjänst är i övre medelåldern, och många av dessa har en ganska kort utbildning. En del av dem kommer att erbjudas förtidspensionering. Det ser jag inte som en bra lösning, om de inte själva önskar det.

Även yngre kvinnor som nyligen har slutat skolan och arbetat en kortare tid löper stor risk att bli utan arbete. De har en kort arbetslivserfarenhet, och det gör det svårare för dem att konkurrera på arbetsmarknaden. Det är därför viktigt att det finns beredskapsarbeten, som i många fall resulterar i ett fast arbete. När konjunkturen sedan vänder har de som haft beredskapsarbeten det lättare att hävda sig på arbetsmarknaden.

I sitt svar säger arbetsmarknadsministern också att arbetsmarknadsverket vill verka för jämställdhet på arbetsmarknaden och stimulera kvinnor att välja otiditionella utbildningar. Innebär det att arbetsmarknadsministern är beredd att underlätta för småföretagare och andra att anställa lärlingar? Jag tycker personligen att lärlingsplatser skulle vara ett utmärkt sätt att introducera kvinnor i yrken som många av oss annars inte skulle välja. Att man dessutom tänker satsa stort på småföretag, och informera och ge råd till nyföretagare är mycket bra. Det är emellertid inte bara råd och information som behövs för t.ex. de kvinnor som vill starta egna företag. Det behövs också startkapital. Vi vet att det inte är lika lätt som tidigare att låna pengar.

Bankerna har blivit mer restriktiva med att låna ut. Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern om man från regeringens sida har några planer på att underlätta för nya företagare att få låna pengar, i form av statliga garantier eller på annat sätt.

Information till nyföretagare är naturligtvis viktig. Det finns många nyföretagare som inte alls känner till de skyldigheter och rättigheter de har. De som startar nya företag har stor kunskap inom sitt yrkesområde, men många saknar kunskap om sina skyldigheter t.ex. inom det område där jag arbetar, skatteområdet. Skattemyndigheterna har under ett par år för nya företagare haft informationsträffar, som har blivit mycket uppskattade. Inte minst har de bidragit till att minska klyftan mellan byråkraterna och allmänheten.

Vi har också informerat om vad man som ny företagare måste känna till för att t.ex. lämna en korrekt deklaration och om vilka regler som gäller vid betalning av olika skatter och avgifter. Det senaste året har glädjande nog antalet kvinnor ökat på dessa informationsträffar. Informationen är inte minst viktig med tanke på det stora antalet konkurser som förekommer nu. Att lära sig hur man undviker att hamna hos kronofogden – det är nyttigt kunskap.

Herr talman! Efter att sålunda ha tagit del av svaret kan jag konstatera att arbetsmarknadsministern inte helt glömt kvinnorna, även om man i början, enligt mitt sett att se, satsar på traditionella manliga arbetstillfällen. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern skall få de idéer som Lahja Exner tidigare talade om.

Anf. 45 LISBETH STAAF-IGELSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill först instämma i Lahja Exners anförande, och jag vill liksom Lahja Exner tacka för det svar som arbetsmarknadsministern gett när det gäller arbetslösheten bland kvinnor.

Jag känner också till att arbetsmarknadsministern nyligen har varit i mitt hemlän Värmland och där fått information om det aktuella arbetsmarknadsläget, som är besvärligt.

Låt mig dock upprepa fakta om dagens besvärliga arbetsmarknad i Värmland:

5 700 är arbetslösa. 800 personer finns i beredskapsarbete, 3 300 i arbetsmarknadsutbildning, 720 på särskilda inskolningsplatser, och 1 700 personer är under varsel.

Av de 5 700 arbetslösa är 2 263 kvinnor.

Denna statistik över arbetslösheten visar att fler män än kvinnor är arbetslösa. Men siffrorna är missvisande. Den kvinnliga andelen är större.

Bäst syns detta i Säffle kommun; där står kvinnorna för 41 % av arbetslösheten. Det verkar alltså som om männen har svårare att få jobb. Men då räknar man inte med att det finns ett kvinnounderskott i kommunen. Av de 10 858 arbetsföra mellan 16 och 64 år är de flesta män. Säffle har ett kvinnounderskott på 404 kvinnor i just de åldrarna. Därmed är fler kvinnor än män arbetslösa procentuellt sett.

Samma mönster kommer igen i så gott som varje Värmlandskommun. Alla kommuner utom Karlstad har en påstått lägre arbetslöshet bland kvinnor än bland män och samtidigt ett kvinnounderskott.

Arbeten inom hälso- och sjukvård, socialt och administrativt arbete, kon-
tors- och butiksarbete har flest yrkesutbildade kvinnor och minst lediga plat-
ser. I länet saknas 1 647 platser för att tillgodose de arbetslösa inom de områ-
dena.

Många av de arbetslösa kvinnorna har just dessa utbildningar, och på
mindre orter är det svårt att få arbete för dem. I regel blir det så att de yngre
tjejerna flyttar och männen stannar kvar. Att tjejerna flyttar i så hög grad
gör också att bilden av arbetslösheten blir sned.

Som jag sade inledningsvis har vi en besvärlig arbetsmarknad i Värmland
med många varsel. Det senaste hårda slaget mot Värmland och Hagfors är
Böhler-Uddeholms beslut om att reducera personalen med 420 personer.

Därför behövs insatser till Värmland för att bekämpa den tilltagande ar-
betslösheten.

Jag känner till ett flertal projekt i Värmland som kan ge kvinnor arbete,
om dessa projekt får ekonomiska medel för att kunna genomföras. Jag tän-
ker bl.a. på teaterprojekten i Eda och Munkfors kommuner, och jag hoppas
att arbetsmarknadsministern behandlar deras ansökningar om pengar posi-
tivt, så att det kan skapas ytterligare arbetstillfällen för kvinnor i Värmland.

Med anledning av arbetsmarknadsministerns svar vill jag ställa följande
frågor:

Svaret bygger mycket på att kvinnor skall starta eget, på småföretageri.
Jag anser liksom arbetsmarknadsministern att de kvinnor som vill starta eget
skall få allt stöd och all hjälp som behövs. Men jag har svårt att tro att någon
större del av de arbetslösa kvinnorna kommer att starta eget. Vilka åtgärder
avser arbetsmarknadsministern att vidta för att stötta och hjälpa dessa kvin-
nor?

Är arbetsmarknadsministern beredd att ställa ytterligare medel till förfo-
rande för att stimulera och få kvinnor att bredda sin arbetsmarknad?

De långtidsarbetslösa kvinnornas situation ställer krav på ytterligare ut-
veckling på de arbetspolitiska medlen. Är arbetsmarknadsministern beredd
att lägga detta perspektiv på den kommande budgeten?

Anf. 46 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Också jag är tyvärr besviken och mycket bekymrad över in-
terpellationssvaret. Jag tycker att statsrådet Hörnlund går förbi huvudfrågan
i Lahja Exners interpellation, nämligen detta att kvinnor och män har olika
förutsättningar i samhället och på arbetsmarknaden. Generella åtgärder är
bra, men man måste komma ihåg att det är mannen och de manliga yrkesom-
rådena som är norm på arbetsmarknaden.

Detta präglar också arbetsmarknadspolitik. Forskare vid Arbetslivs-
centrum har påvisat att kvinnor hamnar i en åtgärdsrundgång i mycket högre
grad än män. Män får ett fast ordinarie jobb efter en arbetslöshetsperiod och
en arbetsmarknadsåtgärd, medan kvinnor far runt mellan åtgärderna och vi-
kariatet, det ena efter det andra, och så blandar man upp med perioder av
öppen arbetslöshet.

Därför är det så viktigt att kvinnors situation på arbetsmarknaden blir sär-
skilt uppmärksammas och att man sätter in särskilda kvinnorinriktade åtgär-
der.

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

Att ta hand om barn, gamla och sjuka är kvinnors uppgift över hela världen. I de flesta länder i världen gör kvinnor detta som obetalt arbete. Därigenom blir de ju beroende av en annan person för att bli försörjda.

I de flesta länder, i Europa åtminstone, är kvinnorna för sin försörjning beroende av att ha en make eller en far. Men här i Sverige har vi ju gjort osynligt och obetalt kvinnojobb till betalt arbete i den gemensamma sektorn. Därigenom har vi kvinnor också fått chans att försörja oss själva, och chans till ett eget liv. Detta är en samhällsutveckling som kvinnor i hela Europa avundas oss och som man vill lära sig av.

Men vad gör då regeringen i Sverige? Jo, man säger att kvinnor skall starta egna företag om de vill behålla sin förankring på arbetsmarknaden – det är rådet. Och särskilt gäller detta det som kvinnor är så duktiga på, att ta hand om och vårda barn och gamla.

Att höra sådana signaler från dem som bestämmer är som ett slag i ansiktet på både vårdbiträden och barnskötare. Och som en förstärkning på de här signalerna till kvinnorna gäller det enligt regeringen att mer aktivt mota ut kvinnorna från arbetsmarknaden. Planerna på vårdnadsbidrag i kombination med mycket höga barnomsorgsavgifter är visserligen samhällsekonomiskt ett dyrt sätt att mota ut kvinnorna. Men man kan ju, som man har gjort i många kommuner här i Stockholms län, börja med att höja avgifterna i barnomsorgen och snäva in öppethållandetiderna. Det innebär att för dem som har låg lön och dyra resor är det inte särskilt lönsamt att förvärvsarbeta.

Samma sak är det med äldreomsorgen. Den finansieras genom kommunernas skatteinkomster men också via statsbidrag och får allt snålare resurser. Barnen, dvs. döttrarna, vill ju inte se gamla mamma, som är skumögd och skröplig, fara illa, så de tar över där samhället inte kunde fullfölja sin uppgift. Kom då inte och säg att privata vårdtjänstföretag, även om de har kvinnliga direktörer, skulle göra det jobbet! Pengarna är ju borta.

Det är inte ett otäckt framtidsscenario som jag nu målar upp. Redan i dag vet vi att mängder av kvinnor i Kiruna, Söderhamn, Växjö, Linköping osv. står utan jobb, eftersom kommunerna drar ner på sina tjänster. De har gått på långtidsvikariat. Plötsligt finns inga jobb kvar, eftersom kommunen inte har råd att återbesätta vikariatstjänsterna.

Det är här ofta fråga om småbarnsmammor mellan 25 och 35 år. Många av dem har varit timanställda, och i Stockholms läns landsting finns det många sådana kvinnor. De bara försvinner ut i tomma intet. Den här typen av arbetslöshet kommer aldrig med i varselstatistik från länsarbetsnämnderna.

Jag tycker inte att det är något fel i att satsa på vägar och broar. Men satsning på den sortens infrastruktur hjälper inte de kvinnor som blir arbetslösa just nu.

Det finns även en annan grupp kvinnor som inte kräver något själv. Det är kvinnorna i administrationen i kommunal och statlig förvaltning men även i den privata tjänstesektorn. Det har vi rik erfarenhet av i det här länet. Det är kvinnor som ofta i grunden har en ganska bra utbildning, men den kanske är sedan 50-talet och inte alls moderniserad.

När det gäller kompetensutveckling har det satsats på datatekniker och marknadsförare. Nu rationaliseras det genom naturlig avgång, och då

plockas dessa kvinnor bort en efter en. Det blir inga rubriker i tidningarna och inga inslag i TV vare sig om varsel eller uppsägningar för dessa kvinnor.

Ett konkret exempel är postverket. Det har i sin 350-åriga historia aldrig sagt upp en endaste person på grund av arbetsbrist. Nu skall man plocka bort 7 000. I Stockholm har vi redan fått varsel om 340 personer. Många av dem är invandrare. Hur tänker sig arbetsmarknadsministern att de generella åtgärderna och satsningar på småföretag skall hjälpa dessa människor?

Anf. 47 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Vi är nog alla överens om att arbetslöshet är ett gissel. När företag läggs ner eller när de skär ner sin arbetsstyrka kommer alltid människor i kläm. Det är människor som förlorar sin möjlighet till egen försörjning och människor som tappar fotfäste i tillvaron.

När stora företag i basindustrierna omstrukturerar sin verksamhet eller flyttar sin tillverkning till andra delar av landet eller köps upp av utländska intressenter, är det oftast människors arbetsplatser som debatteras. När SSAB i Borlänge varslar 180 anställda finns det 30 kvinnor bland dem. När Kontorsvaruhuset i Falun varslar 28 personer finns det 12 kvinnor bland dem. När Sy-Inn i Malung varslar 24 personer är 19 av dem kvinnor. Kvarnsvedens Pappersbruk i Borlänge varslar 175 anställda. Bland dem finns också kvinnor, liksom i Grängesberg och Långshyttan.

När posten liksom vägverket och televerket regionaliseras försvinner också ett stort antal arbetstillfällen för kvinnor. Mellan september och oktober i år har nära 700 varsel lagts i vårt län. Det är en mycket hög siffra, och den är mycket oroväckande. Jag skall inte fortsätta uppräknningen, men i min hemkommun Borlänge är nu 505 kvinnor arbetslösa. Av dem är 58 i åldern 18–20 år, dvs. ungdomar. I åldern 20–24 år är 113 arbetslösa, och dessutom är 185 kvinnor varslade om uppsägning.

Bland kvinnor är dessutom deltidsarbetslösheten mycket stor. I Kopparbergs län är nästan 82 % av de deltidsarbetslösa kvinnor.

När vi diskuterar arbetslösheten är det ofta mäns villkor vi diskuterar. Det är dessa mäns möjlighet att åter få en plats på arbetsmarknaden som står i främsta rummet. Jag menar inte att detta är oviktigt, men ofta glömmar man bort de kvinnor som drabbas. När ett samhälle förändras genom att en stor industri läggs ned eller halverar sin arbetskraft, försvinner också en del av det samhälle som skulle ge service åt den försvunna befolkningen. Då försvinner kvinnornas arbetsplatser inom handel och inom offentlig sektor. Det är därför viktigt att vi inom arbetsmarknadspolitiken tar kvinnornas problem på allvar och att vi ser till kvinnornas möjlighet att skapa sig en plattform på arbetsmarknaden. Utbildning är då en oerhört viktig fråga. Det gäller särskilt i län med en låg utbildningsprofil, och dit hör Kopparbergs län.

I synnerhet vuxenutbildningen och möjligheterna till vuxenutbildningsstöd måste få hög prioritet i arbetsmarknadspolitiken. Av arbetsmarknadsministrarnas svar kan man utläsa att en satsning på den kommunala vuxenutbildningen finns med i regeringens planer, och det är positivt, liksom satsningar på AMS och högskolorna. Min fråga till arbetsmarknadsministern blir: Kan vi förvänta oss en kraftfull satsning på vuxenutbildningen och vuxenutbildningsstödet som en möjlighet att rädda bl.a. kvinnor från arbetslös-

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

Svar på
interpellationer

het? Kan vi räkna med en extra kraftig resurstilldelning i län med låg utbildningsprofil?

En del företag, både svenska och utländska, har upptäckt fördelarna med att lokalisera sig till glesbygd eller mindre orter. Vi såg ett exempel på detta senast i går på TV. Det är något som vi ser mycket positivt på från skogslännen, och vi hoppas att det kan ge många kvinnor arbete. Min andra fråga till arbetsmarknadsministern blir: Tänker arbetsmarknadsministern aktivt verka för att dessa företag stimuleras till att etablera sig i skogslänen?

Arbetslösheten i Kopparbergs län är i dag 3,71 %. Men siffran är inte lika hög i alla kommuner, utan den varierar oerhört. I t.ex. Ludvika är arbetslösheten 5,41 % och i Smedjebacken 4 %. I Malung, som ligger högst, är arbetslösheten 5,9 %.

Ser man till kvinnornas arbetslöshet ser talen bättre ut. Arbetslösheten för kvinnor är bara 3,02 % för länet, men är hög jämfört med en arbetslöshet för kvinnor på 2,47 % i riket som helhet. Men det är likadant här. Det varierar mycket mellan orterna. I Ludvika är drygt 4 % av kvinnorna arbetslösa.

När arbetslöshetssiffrorna, som i mitt län, fördubblats under det senaste året och det verkar som om kvinnornas situation skulle vara bättre än männens på arbetsmarknaden, måste man vara på det klara med att kvinnors arbetslöshet visar sig litet senare än männens. Den släpar efter.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag genom denna redogörelse för kvinnornas situation i mitt hemlän – en redogörelse från verkligheten – påstå att kvinnor har en speciell situation på arbetsmarknaden och att kvinnors problem måste observeras särskilt noga. Vi kvinnor förväntar oss att regeringen tar krafttag för att skaffa kvinnor arbete i hela Sverige.

Anf. 48 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag vet inte om arbetsmarknadsministern var beredd på att vi var så många som skulle gå upp i debatt. Det kanske kom som en överraskning. Men det borde inte göra det om man tittar på det mycket magra svar som lämnades. Jag tycker att det är en rättvis reaktion på ett mycket magert svar, som visserligen är seriöst men som avspeglar den ambition som den nya regeringen har i fråga om synen på kvinnor och kvinnors möjligheter och rättigheter till arbete och jämlikhet.

Det är beklagligt att det inte över huvud taget finns några nya tankar när det gäller detta mycket gamla och välkända problem. När det blir problematiskt är det kvinnorna som får ta stöten. Det kommer att bli en följd av den utveckling som vi nu går in i. Det är jag övertygad om. Men jag är också övertygad om att väldigt många kvinnor kommer att motsätta sig denna aviserade utveckling.

Jag anser att man faktiskt kan säga att regeringen för en rent kvinnofientlig politik. Den gör det genom sin ekonomiska politik. Man har gjort det genom skattereformen, som ger stora skattelättnader för höginkomsttagare, som företrädesvis är män, och som ger låga eller inga skattelättnader för låginkomsttagare, som företrädesvis är kvinnor. Man gör det genom att se till att kommuner och landsting inte kan bedriva den verksamhet inom vård, omsorg och utbildning där man vet att en majoritet av kvinnorna finns. Det är vår arbetsmarknad. Vi som inte arbetar där är beroende av att den vården

och omsorgen fungerar för att vi skall kunna sköta våra andra arbeten. Vi är dubbelt beroende av just den arbetsmarknad som man vill dra undan genom den ekonomiska politik som regeringen aviserar.

Jag skulle vilja fråga Börje Hörnlund vad han tror att de besparingskrav på kommuner och landsting som blir följden av 10–15 miljarder kronor i minskade statsbidrag kommer att få för effekter för kvinnors arbetsmarknad inom just vård, omsorg, utbildning och delvis även kulturen.

Det som står att läsa på s. 2 i interpellationssvaret är ganska cyniskt. Där står att kvinnors eller mäns arbetslöshet inte löses genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Konkurrenskraftigt företagande och ökad ekonomisk tillväxt är vad som krävs. Därför har man tidigare lagt investeringar i vägar, järnvägar och statliga byggprojekt. Jag tycker att det är bra att man har gjort det, men det löser inte allt. Detta är mäns arbete. Vad man säger när man inte säger någonting om det som är majoriteten av kvinnors arbete är att mäns arbete främjar ekonomisk tillväxt, inte kvinnors.

Jag saknar ett avsnitt i interpellationssvaret som belyser effekten av att vi har en fungerande offentlig sektor, en gemensam sektor som har hand om vård och omsorg. Det innebär samhällsekonomiska vinster, Börje Hörnlund. Det vore klädsamt om arbetsmarknadsministern redovisade detta i ett interpellationssvar. Det är inte fråga om en tärande sektor, utan det är fråga om en närande sektor. Men det tycks inte ha gått in i den nye arbetsmarknadsministerns medvetande. Det är mycket alarmerande.

Vi har redan i dag sett vilka effekter neddragningarna inom vård och omsorg i kommuner och landsting får för kvinnorna. Vi vet att det är kvinnorna som rycker in där det inte fungerar. Om man kombinerar den ekonomiska politiken, de sparkrav på kommuner och landsting som har aviserats och det aviserade vårdnadsbidraget, får vi en mycket klar och tydlig bild. Kvinnor skall vara hemma och se efter barnen. De skall vara ekonomiskt beroende av en familjeförsörjare, dvs. en man. Annars klarar man inte av att vara hemma med detta vårdnadsbidrag.

Är detta den nya arbetsgivare som arbetsmarknadsministern har tänkt sig att vi kvinnor skall ha, när vi nu skall bryta monopolen och få flera arbetsgivare att välja på? För många kvinnor kommer det att innebära att man går tillbaka till den situation där man hade sin egen man som arbetsgivare. Jag tror inte, Börje Hörnlund, att det finns så många kvinnor som är intresserade av den utvecklingen.

Jag tror nämligen att det i Sverige i dag finns väldigt många kvinnor som vill kunna leva det hela liv som det innebär att vi kan kombinera ett föräldraskap med yrkesverksamhet, göra bruk av den utbildning vi har och delta på ett jämlikt sätt i samhällslivet och samhällsbygget. Jag tror att vi är många kvinnor som värnar om detta.

Det skulle vara intressant att, som någon här tog upp i debatten, få rubriker när det gäller varsel om kvinnojobb. Det vore intressant om arbetsmarknadsdepartementet tog fram siffror om detta och tittade på vad dessa besparingar innebär för kommunerna. Vilka varsel blir det i kommunerna, vilka tjänster handlar det om, och är det fråga om män eller kvinnor?

Det blir ofta stora rubriker på många orter när industrier läggs ned: 150 är varslade, 200 är varslade osv. Men när krisbranschen kommuner och lands-

ting lägger ner verksamhet, då ser vi inga rubriker, eftersom det handlar om kvinnojobb. Då tiger arbetsmarknadsministern, och det är mycket beklagligt.

Anf. 49 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Man kan tydligen läsa ett svar på många olika sätt. Själv tolkar jag det här svaret som positivt då det framhålls att det är viktigt att kvinnor inte skall vara ett slags dragspel in och ut på arbetsmarknaden alltefter konjunkturernas svängningar. Det är angeläget att det inte blir så.

Jag håller helt med statsrådet om betydelsen av ett konkurrenskraftigt företagande och en ökad ekonomisk tillväxt i vårt land. Annars hotas den generella välfärd som vi alla värnar om.

Det är alldeles riktigt att kvinnor skall stimuleras till otraditionella utbildningar. Det gäller inte bara arbetsmarknadsutbildningar utan också andra utbildningar. Tyvärr räcker det inte med detta, utan det gäller att också stimulera arbetsgivarna till otraditionella anställningar. Alltför många kvinnor har nämligen genomgått speciella AMU-utbildningar och andra utbildningar och har ändå mycket svårt att få jobb i de yrken som de utbildat sig till.

Jag tycker det är mycket positivt av den nya regeringen att avskaffa hindren för privat företagssamhet inom de offentliga monopolen. Jag har träffat många kvinnor som har känt sig fullständigt frustrerade över att inte ha kunnat starta eget. Många har också sedan lång tid tillbaka t.ex. i Värmlands län, varit deltidarbetslösa inom landstinget. Landstinget där har sedan många år använt kvinnor som ett slags pusselbit i sin schemaläggning. Hela 2000 kvinnor har sedan lång tid tillbaka varit deltidarbetslösa. Det är inte rätt att behandla kvinnor på det viset.

Det är viktigt att de regionala utvecklingsfonderna tar kvinnorna och deras småföretagsverksamhet på allvar. Ofta får man faktiskt en känsla av att man inom utvecklingsfonderna tycker att kvinnligt småföretagande är så småttigt. Kvinnor i allmänhet börjar på så låg nivå för att arbeta sig uppåt. De fasar för att skuldsätta sig. Om man ser till de etableringsstipendier som har gått till kvinnor på landsbygd kan man finna att kvinnor har mycket annorlunda och mindre projekt än män. Det är gårdsbutiker, lantgårdscamping, gräsmatteodling, simbassäng för konvalescenthästar, tillverkning av ekologisk yoghurt, hundpensionat med hunddagis och kooperativt allaktivitetshus. Det är alltså litet annorlunda projekt som måste tas på allvar.

När nu regeringen säger att man skall ge NUTEK i uppdrag att se över de hinder som kan finnas för kvinnliga företagare, så tycker jag att det är mycket bra. Länsstyrelserna i Värmlands län, Gävleborgs län och Väster-norrlands län har tillsammans med glesbygdsdelegationens kvinnogrupp bedrivit ett projekt här i centrala Stockholm som heter Handelsgården. Man har en butik där duktiga konsthantverkare från dessa län erbjuder sina varor till en större publik. Detta kvinnliga företagande är en form av förvaltning av ett viktigt kulturarv. Projektet var tänkt att pågå under en längre period, men det blir bara två månader. Man får därför hoppas att många stockholm-are hittar till den här butiken. Från början var det meningen att projektet skulle pågå ett helt år, men man stötte på ett oväntat mostånd inom NUTEK. Det är faktiskt inte alla tjänstemän som anser att kvinnliga företagare i gles-

bygd är något att satsa på. Därför är det viktigt att regeringen stöder sådana här projekt. Motståndet från NUTEK gjorde att tre län drog sig ur, men de tre län som var kvar fick stöd. Av landets alla småföretagare är bara 12 % kvinnor. Olika myndigheter måste förstå att kvinnors företagande är en näring och inte en hobby.

Jag instämmer med det som står sist i svaret, nämligen att det är av största vikt för den ekonomiska utvecklingen att ny- och småföretagandet får möjlighet att utvecklas inom alla sektorer och branscher. Det visar sig nämligen runt om i världen att det är just i småföretag som det finns möjligheter till nya jobb. Det gäller inte minst för kvinnorna som vi värnar om.

Anf. 50 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Låt mig börja med att säga till Lahja Exner att det den här gången faktiskt är männen som har råkat värre ut än kvinnorna när det gäller arbetslöshet. 63 000 män resp. 43 000 kvinnor är utan arbete. 97,5 % av de varsel som föll ut i oktober hänfördes till näringslivet, därav över 50 % i det tillverkande näringslivet. Där finns det mycket män. Bara 2,5 % av varslen föll ut inom offentlig sektor. Gudrun Schyman verkar helt ointresserad av att 97,5 % av varslen föll ut inom näringslivet.

Det finns mycket positivt att iakttä, om vi ser litet framåt. Den nya teknik som nu växer fram tar i hög grad bort gränserna mellan mäns och kvinnors möjligheter att arbeta inom t.ex. näringslivet. Det blir också svårt att skilja på tjänstemän och arbetare. Om man ser processen i stort är jag inte orolig. Om man däremot ser till den svåra arbetslöshetsperiod som vi nu är inne i har man anledning att vara orolig för både män och kvinnor.

Över hela landet inte minst på arbetsförmedlingar, länsarbetsnämnder, i olika näringslivsorgan och i olika grupperingar som finns, pågår diskussioner om kvinnornas roll i arbetslivet. Syftet är att skjuta fram deras roll på ett bättre sätt. Det rör sig om tusentals olika saker, och ur dem kommer mycket gott som arbetsmarknadsdepartementet och andra aktörer har anledning att ta till sig. Det finns specialstöd för kvinnor, t.ex. när de skall gå in i tekniska yrken. De otidionella medlen går att använda.

Jag är övertygad om att de kvinnor som tar på sig en företagarrull inom områdena vård och omsorg inte är kvinnor som ser det som en sista möjlighet. Det finns en mängd kvinnor med goda idéer som de vill förverkliga. De tror att de kan ge en bättre vård. Det här tror jag är mycket bra. Även om jag tycker mycket bra om kommun- och landstingsverksamheten, så kan jag den så väl att jag inser att det behövs mångfald i den. Rättvisefrågan måste ändå vårdas så att det offentliga och det privata utbudet tillsammans ger rättvisa åt alla. Jag tror att vi får en drygare och bättre vård genom att duktiga kvinnor tar fatt i problemen på sitt sätt. Det måste konstateras att det vi nu upplever är resultatet av den obalans som har uppstått i svensk ekonomi och i andra länders ekonomi under 1980-talet. Många av problemen i vårt land är tyvärr hemlagade. Dessa problem får vi slita med mycket hårt under ett par år.

Till Lisbeth Staaf-Igelström vill jag säga att utsatta bygder inte har råd att förlora sina unga kvinnor. De har redan förlorat tillräckligt. Det är en mycket viktig uppgift att regionalpolitiskt och på annat sätt ta fatt i detta

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

problem. Teaterprojektet ligger för beredning i departementet. Visst vore det roligt om det kunde utmyнна i en speciell kultursatsning som väcker svensk och internationell uppmärksamhet. För att klara det behövs många goda krafter.

Jag bevakar hela tiden frågan om ytterligare medel och för en diskussion därom inom och utom regeringskretsen.

Låt mig också säga ett par ord till Anna Corshammar-Bojerud. Höstens AMS-paket på 3,5 miljarder kronor skall fördelas rättvist av länsarbetsnämnderna till män och kvinnor samt till olika områden beroende på hur svår arbetslösheten är. Jag är medveten om att en stor del av arbetena med vägar och husbyggen görs av män. Men dessa jobb skall utföras av ännu icke arbetslösa i syfte att inte få ut än fler arbetslösa. Det är också riktiga investeringar som vi behöver. Det gäller att skapa en framtidstro inom småföretagen, och det är vad regeringen på alla sätt försöker göra.

Jag har sagt till berörda personer i mitt departement att snabbt ta fram erfarenheter från Danmark och Österrike om de lärlingssystem man har där. I dessa länder är man mycket framstående på detta område. Informationen i fråga skall föreligga inom kort.

Till övriga debattörer ber jag att få återkomma i nästa inlägg.

Anf. 51 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Många av de arbetslösa kvinnorna finns i gruppen medelålders och äldre. En stor del av dessa har en kort och föråldrad utbildning. De behöver först förbättra sin grundutbildning, och därefter behöver de en yrkesutbildning. Arbetsmarknads- och vuxenutbildning ställs därför inför mycket stora krav på resurser. Det behövs även otraditionella lösningar när samhället skall göra denna framtidsinvestering. En otraditionell lösning är helt enkelt att varva praktik och utbildning, så att kvinnor vågar mer.

TCO-distriktet i Stockholm har för närvarande 12 000 arbetslösa, och 70 % av dessa är kvinnor med ganska kort utbildning.

Låt mig ge ett annat exempel från industrin. Beklädnads i Borås har 3 029 medlemmar. 408 av dem är arbetslösa, och 65 % av dessa är kvinnor. En mycket stor del av dessa arbetslösa är invandrare, som på 1950- och 1960-talen samt i början av 1970-talet blev värvade till den svenska industrin i likhet med vad jag blev. Många av dem har mycket dåliga kunskaper i svenska och ingen yrkesutbildning alls. Andra har blivit friställda så många gånger att det nu krävs särskilda insatser för att förhindra att de blir utförsäkrade och hamnar i en situation där de blir varaktigt beroende av samhället för sin försörjning.

Det blir ordentligt med pengar till arbetsmarknadsbudgeten enligt löfte från arbetsmarknadsministern, om vi nu skall tro på vad tidningarna skriver. Jag hoppas att det verkligen blir så att arbetsmarknadsministern orkar klara av den uppgiften. Men det räcker inte med bara pengar. Hur dessa pengar används är minst lika viktigt för framtiden. Arbetslinjen måste därför utvecklas ytterligare.

Arbetsmarknadsministern fick i oktober ett brev från Kommunaltjänstemannaförbundet. I detta brev står bl.a. följande:

”Risken är uppenbar att kvinnoarbetslösheten marginaliseras. De tunga

åtgärderna är naturligtvis riktiga men kommer områden till del där få kvinnor arbetar. Därför måste åtgärderna kompletteras med satsningar som direkt bistår de många arbetslösa kvinnorna." Båda dessa åtgärder behöver alltså vidtas.

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

Anf. 52 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Den här gången har männen det värre, sade statsrådet. Ja, det är riktigt om man läser statistiken så ytligt som han gör. Jag är övertygad om att statsrådet egentligen vet att just det som kommuner och landsting med sin dominerande kvinnoarbetsmarknad har kallas för mjuka varsel. Sådana varsel är just när vikariat upphör, när de timanställda inte får fortsätta att arbeta och när deltidsarbetslösheten smyger fram. Detta är något som inte uppmärksammas, och det är tragiskt om inte arbetsmarknadsministern erkänner att detta är en verklighet.

Statsrådet säger att pengarna blir dyrare genom att man privatiserar. Det är möjligt att det går att arbeta effektivare under ett privat avtal. På städsidan kallas det att arbeta effektivare när man anlitar privata entreprenörer i stället för kommunalanställda städerskor. Det innebär också sämre lön, betydligt större arbetsbeting och ett större antal arbetsskador. Jag tror inte att det är på det sättet som kvinnorna vill att pengarna skall räcka längre inom vården och omsorgen.

Inom kommunalarbetsförbundet är arbetslösheten faktiskt uppe i 5,1 %, och den gruppen består nästan enbart av kvinnor. Bland kvinnor i åldrarna 25–34 år är arbetslösheten så hög som 6,8 %. Dessa kvinnor är inte hjälpta av något vårdnadsbidrag.

Anf. 53 ANNA CORSHAMMAR–BOJERUD (c):

Herr talman! Efter att ha åhört arbetsmarknadsministrarnas senaste inlägg känner åtminstone jag mig något lugnare. Jag tror inte att ett införande av vårdnadsbidrag innebär att vi kvinnor väljer att stanna hemma. Vi har kommit mycket längre än så. Det rör sig om idéer som hade kunnat framföras för 50 år sedan, men jag tror faktiskt inte att vi kommer dithän. Nu har vi infört en ordning med valfrihet, och den tycker jag är viktig.

Någon här nämnde aktuell statistik och sade att många äldre kvinnor är arbetslösa. Men enligt oktoberstatistiken ligger den största arbetslösheten hos kvinnor i åldrarna 20–34 år. Det är alltså färre arbetslösa bland kvinnor som närmar sig pensionsåldern.

Tanken på införande av ett lärlingssystem tycker jag låter bra. Som jag sade tidigare tror jag att det är ett sätt att hjälpa kvinnor att välja otraditionella yrken. Det är lättare att välja ett yrke där man får arbeta praktiskt än att lära sig det i skolan med hjälp av några veckors praktik.

Det sägs att ca 90 % av dem som arbetar på det administrativa området är kvinnor. De är alltså i offentlig tjänst. Det är väl snart bara kvinnor i kammaren, och vi känner till detta. Jag själv arbetar i offentlig tjänst och vet precis hur det är. Den avdelning som jag arbetar på har fått en nästan halverad styrka, från 25 till 14 personer, och vi har knappt märkt det själva. Däremot märker vi det när vi arbetar.

Det är inte bara arbetsmarknadsverket som skall agera i detta samman-

hang, utan jag menar att också massmedia har en roll att spela. Det är viktigt att man, som någon sade här tidigare, talar om vad som händer i kommuner och landsting. Det ger emellertid inga rubriker, och därför är det inte intressant. Men kanske kan vi härifrån hjälpa till att skapa dessa rubriker.

Anf. 54 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Unga kvinnor har det i dag mycket svårt på arbetsmarknaden, Anna Corshammar-Bojerud, och jag är ordentligt oroad över att unga arbetslösa flickor tenderar att gå mot längre arbetslöshetsperioder. Jag menar att vi därför måste ta nya tag.

Ines Uusmanns inlägg kändes litet konservativt. Det var så låst i det förgångna. Monopol är aldrig bra. Att uppnå rättvisa och lika rätt till vård är ett politiskt ansvar, men litet mer mångfald i produktionen är bra för kvinnorna, inte tvärtom, som Ines Uusmann vill låta påskina.

Ines Uusmann verkar inte heller medveten om att den nya regeringen ärver ett budgetunderskott på 80–90 miljarder kronor, som vi måste ta itu med att pruta ned rätt ordentligt. Det är nödvändigt. Vi ser nu hur räntemarknaden fungerar när den inte riktigt har förtroende för att regeringens föreslagna åtgärder skall gå igenom och få stöd i beslut som fattas i den här kamraren. Detta får folket dyrt betala genom höjda räntor.

Den statistik jag hänvisar till är AKU-statistiken. Jag förstår att Ines Uusmann har egen statistik, som överglänser den officiella svenska statistiken, eftersom denna underkänns. Jag kan emellertid icke underkänna den statistiken.

Ines Uusmann nämnde i sitt första inlägg också forskningen, som berör den socialdemokratiska tiden. Vi skall ta denna forskning till oss och göra de förbättringar som behövs.

Utbildning, Inger Hestvik, är åtgärd nummer ett, men det kommer också att behövas vissa beredskapsarbeten för dem som befinner sig i slutet av sin yrkeskarriär och för dem som är riktigt ordentligt skoltrötta. Dessa måste komma in i praktiska verksamheter inom de yrkesområden dit de vill. Har man som skoltrött suttit av tiden, skall man ju inte direkt fortsätta i skolan.

Medlen skall fördelas rättvist. Jag vill också säga att jag kommer att göra allt för att hitta fler tjänsteföretag. Jag vill utvidga gruppen till att omfatta också statens egna verk och myndigheter, som än så länge inte har bidragit – mer än Vattenfall, med fem eller sex jobb. Även de många organisationer som finns i vårt land borde kunna delta på samma sätt som privata tjänsteföretag.

Gudrun Schymans sätt att läsa mitt interpellationssvar fick mig att tänka på en viss hornprydd herre, som läser bibeln på ett visst sätt. Inte heller Gudrun Schyman verkar ta någon som helst hänsyn till det ekonomiska läge som landet befinner sig i. Det blir jobbiga år. Företagen friställer. Vi har ett stort budgetunderskott, som måste vårdas om det inte skall gå riktigt illa på arbetsmarknaden.

Jag sade förut att det går litet pengar till vägar och husbyggen och att detta mest berör män, men i dessa företags administrationer och i ritföretagen är det mycket gott om kvinnor som berörs av byggsektorns nedgång. De åtgärder som sätts in där, lindrar alltså på alla områden.

Det vore mig främmande att tala om närande och tärande sektorer. Alla sektorer behövs i samhället. Jag tycker att det är förfärligt illa att de sektorer som skall sköta vår bytesbalans, dvs. i hög grad det tillverkande näringslivet, har en sådan snabb nedgång att det finns risk för att 150 000 industrijobb försvinner på tre år. Detta är inte bra för Sverige.

Jag behöver inte särskilt kommentera synen på vårdnadsersättning. Jag tror att det är bra med valfrihet, och jag vill inte omyndigförklara dagens unga kvinnor. Jag tror att de vill jobba. En del, ett fåtal, väljer en annan väg – låt dem ha den friheten! Nu väljer de den vägen utan att få någon som helst ersättning.

Det var ett mycket viktigt påpekande som Isa Halvarsson gjorde. Av de regionalpolitiska medlen går det mesta åt manshåll och väldigt litet till kvinnor. Där måste det bli en ändring.

Anf. 55 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag kan försäkra Börje Hörnlund om att jag inte har läst interpellationssvaret som den där hornprydda varelsen – Fan heter han visst – har läst Bibeln. Vad jag kan se är att det är en mängd kanske hornprydda herrar som sitter i regeringen och som på alla områden driver en politik som är kvinnofientlig. Detta är ett område där man bedriver en diskriminerande politik.

Det är inte alls så, Börje Hörnlund, att jag inte är upprörd över att arbetslösheten ökar över huvud taget. Varje arbetslös människa innebär ett nederlag för den ekonomiska politik som den ansvariga regeringen bedriver, oavsett vilken färg den har. Det är en mänsklig tragedi för den som är arbetslös.

Men jag kan konstatera att man ser olika på den arbetsmarknad där männen dominerar och på den där kvinnorna dominerar. Jag kan konstatera att det faktum att de besparingar som kommuner och landsting nu kommer att vara tvungna att göra – mellan 10 och 15 miljarder kronor – kommer att få mycket stora konsekvenser för den kvinnligt dominerade arbetsmarknaden, tydligen inte hos arbetsmarknadsministern ger upphov till lika mycket oro som arbetslösheten inom de andra områdena. Jag menar att de naturligtvis speglar en värdering.

Jag frågade förut: Kan arbetsmarknadsministern ha fantasi nog att föreställa sig hur många varsel som dessa besparingsåtgärder kommer att föra med sig på den arbetsmarknad som domineras av kvinnor? Och vad kommer det att få för konsekvenser för samhällsekonomin i stort? Vi vet ju att detta inte är en tärande utan en närande sektor och att den dessutom på ett mycket intimt sätt är förbunden med de andra arbetsmarknadssektorerna – det hör ihop.

Det finns enligt min uppfattning anledning att befara att det är kvinnorna som skall ta stötarna som blir följderna av det budgetunderskott som arbetsmarknadsministern talar om. Visst får vi lov att bära bördorna allihop. Vi får väl allihop lov att vara med och ta ansvar för den klippeekonomi som utvecklades på 80-talet. Tyvärr! Men fördela då bördorna litet mer rättvisst och se till att de som tog hem stora vinster på den tid när det begav sig också nu är med och betalar för fiolerna! Den utvecklingen kan jag inte se i den ekonomiska politik som regeringen förespråkar.

Den s.k. privatiseringen av vården och omsorgen ger jag inte mycket för. Det handlar om en privatisering av allas våra skattepengar, Börje Hörnlund. Den som vill driva en rent privat verksamhet kan göra det. Men kom inte och privatisera mina skattepengar och dessutom påstå att det ger mer vård och omsorg! Jag skulle vilja fråga: Anser arbetsmarknadsministern att vården och omsorgen också i fortsättningen skall finnas på arbetsmarknaden, eller skall vi stoppa tillbaka dessa verksamheter, osynliggjorda och obetalda, innanför hemmets fyra väggar?

Anf. 56 ANNA CORSHAMMAR – BOJERUD (c):

Herr talman! Privat företagande är, som har sagts tidigare i debatten, mycket viktigt. Att satsa på småföretagen är viktigt.

Någon sade förut att kvinnor ofta börjar i det lilla. Det är väl möjligt att vi gör på det viset. Vi kanske är försiktigare än vad männen är, vi vet hur mycket man har att förlora.

Något som är viktigt men som inte tillhör arbetsmarknadsministrernas område är skattebiten, som jag hoppas att man även med tanke på detta noga ser över. Börjar man i det lilla på så sätt att man kanske har ett halvtidsarbete och vid sidan av det startar en egen verksamhet, kan det uppstå problem i början. Man går ofta med ett stort underskott.

Även om man startar i det lilla är det nödvändigt att ha ett relativt hyfsat kapital. Jag frågade tidigare arbetsmarknadsministern om man i sådana fall skulle kunna få någon hjälp, exempelvis garantier från staten. Jag fick aldrig något svar på min fråga.

Vi som sitter här vet att vi har manliga normer. Det är bara så. Jag tror nog att arbetsmarknadsministern kan tänka sig även kvinnliga normer. Jag hoppas att vi kommer dit. Även vi får väl hjälpa till.

Att satsa på utbildning är viktigt. Som arbetsmarknadsministern sade blir det aktuellt för många kvinnor. Men jag vet också att många flickor är skoltrötta. Har man gått nio, tio eller elva år i skolan, kanske man inte orkar fortsätta. Då är det mycket viktigt att det finns en beredskap att ta emot dessa unga kvinnor – och även männen, naturligtvis – ute i arbetslivet. Kanske kan de sedan börja studera på nytt. Många väljer ju att göra på det viset.

Jag tror också att vi kvinnor själva måste hjälpa till att bryta den tradition vi har. Vi måste se till att vi själva väljer otraditionella yrken och att vi vågar göra det. Man kan ju faktiskt pröva, även om det sedan visar sig att det inte var precis vad man ville. Det finns ju också många unga kvinnor som prövar vårdyrken, fast det inte heller är vad de ville. Men de ser ingen annan utväg. Det är alltså ett givande och tagande.

Anf. 57 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Vi svenska kvinnor har, har det sagts i den här debatten, ytligt betraktat hävdats oss relativt väl ute på arbetsmarknaden. Men många av oss har en lång och ofta mångsidig erfarenhet av arbetslivet, och vi är faktiskt fast beslutna att kämpa för vår rätt till egen inkomst.

Detta stod klart för mig redan för många år sedan, när jag i Borås träffade kvinnor som kämpade med tre olika deltidsjobb, som pusslade ihop det. De ville inte vara vare sig ekonomiskt beroende eller arbetslösa.

Kvinnors flexibilitet och kämpavilja kommer säkerligen att behövas framöver när många av den nya regeringens åtgärder kan leda till allvarliga hot mot den traditionellt kvinnliga delen av arbetsmarknaden. Innan man får ett riktigt fotfäste på arbetsmarknaden gäller det i alla fall att få in några tår i dörrspringan.

Många av oss politiskt och fackligt aktiva kvinnor är allvarligt bekymrade över vad de kommande månaderna kan innebära i form av kraftigt ökande kvinnoarbetslöshet och vart detta kan leda.

Vi som är folkvalda skall inte nöja oss med att betrakta resultaten. Våra väljare kräver att vi tränger bakom siffrorna. Sanningen är att både sysselsättningen, arbetslösheten och möjligheterna för kvinnor att få del av hela registret inom arbetsmarknadspolitiken varierar mycket mellan olika landsdelar men även mellan olika orter i ett och samma län.

Kvinnornas situation på arbetsmarknaden är inte så bra som genomsnittssiffrorna för hela riket leder oss att tro. Jag ser dessutom ett par allvarliga varningstecken. Kvinnornas arbetskraftstal minskade mellan oktober 1990 och oktober 1991 snabbare än männens, och antalet latent arbetssökande ökade under samma period med 26 000. Att nästan 20 000 av de arbetslösa kvinnorna är långtidsarbetslösa ställer krav på ytterligare utveckling av de arbetsmarknadspolitiska medlen.

Frågan är om arbetsmarknadsministern är beredd att lägga detta perspektiv på den kommande budgeten.

Jag ser att finansministern har kommit till kammaren, och även om hon inte har hört hela debatten hoppas jag att hon läser protokollet.

Anf. 58 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Jag skall börja med statistiken. Jag har inte förnekat att de siffror som statsrådet använder är korrekta när de står på papperet. Men det är, precis som Lahja Exner säger, viktigt när man är politiskt ansvarig att kunna gå bakom siffrorna och se vad de står för. Det var den debatten som vi trodde att vi skulle kunna föra här, i stället för att använda härskarargument.

När det sedan gäller budgetunderskottet tycker jag att det är litet förmätet av en representant för regeringen att hänvisa till fördelar och nackdelar för kvinnor. Regeringen sänker ju skatten på kapital, förmögenheter, arv och gåvor, samtidigt som den tar bort avdragsrätten för fackavgifter, höjer avgiften till A-kassan och inte tycker sig ha råd att höja barnbidraget, som man hade lovat. Är detta en kvinnovänlig politik?

Vi kan fråga alla de tjejer som är medlemmar i Kommunalarbetareförbundet. Ett ensamstående sjukvårdsbiträde som inte har något barn förlorar 700 kr. på den här politiken. En ensamstående med tre barn – det finns sådana t.ex. i Botkyrka som jobbar i Stockholms läns landsting – som jobbar för att försörja sig kommer att förlora 2 500 kr. på den här politiken.

Kom inte och säg att det är budgetunderskottet som gör det här! Det beror på hur man fördelar sina medel, och det hänger ihop med de politiska målen.

Som politiskt mål är full sysselsättning den allra bästa garantin för kvinnors rätt till eget arbete och därigenom kvinnors rätt till ett eget liv. Om jag anses konservativ för att jag tycker att kvinnor har rätt till arbete på samma premisser som män tar jag det så gärna, för då vet jag att jag har drygt halva

*Svar på
interpellationer*

Sveriges befolkning bakom mig – så många är kvinnorna som vill försörja sig själva.

Anf. 59 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Det var mycket positivt att arbetsmarknadsministern tog upp beredskapsarbeten, då vi i ett sådant län som mitt är mycket beroende av möjligheten att kunna ordna den typen av arbeten. Det är inte bara för ungdomar som det behövs beredskapsarbeten, utan också för många äldre. På små orter har varken män eller kvinnor någon möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden som den ser ut i dag, och då är beredskapsarbeten den enda möjligheten. Kvinnor mellan 45 och 65 år har det mycket svårt.

Det är också positivt att arbetsmarknadsministern har en strävan att få ut både privata och statliga företag, så att de kan etablera sig utanför storstadsområdena. Men i det sammanhanget måste jag säga att det är häpnadsväckande att man i proposition 44 om omorganisationen av byggnadsstyrelsen föreslår att de två nya myndigheter som kommer att bildas skall etableras i Stockholmsområdet. Varför tänker ingen på t.ex. Gävleområdet, där både byggsektorn och byggforskningen har en fast förankring? Men vi kanske kan se fram mot en ändring av förslagen i propositionen, vilket otvivelaktigt skulle innebära flera arbetstillfällen för kvinnor i det området.

Att privata företag flyttar ut och flyttar om kan vi kanske inte göra någonting åt i detta hus, men en sak som vi skulle kunna hantera härifrån är hur det kommer att se ut för kommuner och landsting, vilket har tagits upp tidigare. Det är det största orosmolnet som jag ser framför mig när det gäller kvinnorna.

Hur hårt skall kommunerna drabbas av besparingar, som bara kommer höginkomsttagare och kapitalägare till godo och innebär att de får en bättre situation? Min oro gäller regeringens indragningar, som enligt tidningarna kommer att redovisas i budgetpropositionen och som skall drabba kommuner och landsting hårt. Om de siffrorna är riktiga kommer säkert varslen på 2,5 % inom den kommunala sektorn att öka betydligt för kvinnorna. Genom den politiken kommer också deltidsarbetslösheten bland kvinnorna att öka.

När det gäller siffrorna för arbetslösa kvinnor vet vi att kvinnor inte anmäler sig på arbetsförmedlingen, varken som deltidsarbetslösa eller som heltidssökande, därför att de vet att det inte är någon idé – ”jag får inget jobb i alla fall”. Jag tycker att regeringen skulle ta tag i det här och undersöka kvinnornas verkliga situation på arbetsmarknaden, inte bara den vi ser i tabeller.

Anf. 60 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag vill avsluta med att mycket bestämt säga att män och kvinnor skall ha lika rätt och lika möjligheter på svensk arbetsmarknad. Jag vill också säga att var och en som inte har tillfälle att försörja sig med eget arbete och att gå till ett jobb är att beklaga.

Utan mycket smärtsamma besparingar, som håller nere budgetunderskottet, kommer det att uppstå en katastrof på svensk arbetsmarknad, sett ur svenska förhållanden. Vi är inte vana med de höga arbetslöshetstal som finns

i en del andra länder, och vi skall inte heller vänja oss med de höga arbetslöshetstalen.

Det finns en del att säga, men eftersom jag själv, när jag har suttit i denna kammare, har tyckt att det har varit illa när statsråd har använt sitt sista inlägg till att skälla så säger jag inte mer.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

8 § Svar på interpellation 1991/92:41 om kommunerna och avräkningsskatten

Anf. 61 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Lars Bäckström har frågat mig om jag är villig att föreslå förändringar i avräkningsskatten som skulle förbättra utfallet för kommunsektorn resp. för de värst drabbade kommunerna.

Den ekonomiska utvecklingen blir sällan eller aldrig exakt så som förutsatts när reformer genomförs. Därigenom blir också det faktiska utfallet av olika kalkyler över reformers effekter inte heller exakt så som förutsatts. Skattereformen är i detta avseende inte något undantag.

Den ekonomiska utvecklingen har under senare tid blivit väsentligt sämre än väntat. Till stor del beror detta på den socialdemokratiska ekonomiska politiken. De stora förlorarna på grund härav är de enskilda människorna, som får sämre köpkraft eller blir arbetslösa. Men också stat och kommun är förlorare i processen, därför att skatteinkomster uteblir när tillväxten uteblir. Det sker emellertid ständigt en mängd förändringar i ekonomin, och det är varken möjligt eller rimligt att av den anledningen räkna om effekterna av tidigare beslutade reformer. Detta gäller självklart även skattereformen.

Avräkningsskattens syfte är att åstadkomma ett budgetmässigt neutralt utfall av skattereformen i förhållandet mellan staten och kommunerna.

Vid beräkningen av avräkningsskattens storlek har skattereformens finansieringskalkyl varit utgångspunkten. Utöver försämringen i den svenska ekonomin har det inte framkommit någon ny kunskap som ger oss anledning att revidera tidigare kalkyler. Jag är därför inte beredd att föreslå någon förändring av avräkningsskatten som innebär avsteg från den finansieringskalkyl som låg till grund för riksdagens beslut om skattereformen.

Även om avräkningsskatten är neutral mellan staten och kommunsektorn som helhet följer inte därav att den är neutral för varje enskild kommun eller landsting. Detta är inte heller avsikten. För t.ex. momsens innebär de gamla reglerna snedvridningar mellan produktion i egen regi och upphandling från privata företag. Dessa snedvridningar har i stort sett försvunnit genom de nya momsreglerna. De gamla reglerna var negativa för extern upphandling, och kommuner som utnyttjar extern upphandling gynnas därmed av förändringar. Detta är också avsikten.

I andra avseenden fanns inte sådana snedvridningar, och avräkningsskatten borde i dessa avseenden vara neutral för de enskilda kommunerna. Underlaget för att i varje enskilt fall göra denna bedömning för 284 kommuner och 23 landsting var emellertid bristfälligt.

Kommunalekonomiska kommittén fick därför i uppdrag att bedöma om avräkningsskatten borde ersättas av någon annan metod. Jag har erfarit att de beräkningar som kommunalekonomiska kommittén hittills har gjort visar att utfallet av skattereformen kan bli olika från kommun till kommun. Det tycks i första hand vara åtgärden att ta bort kapitalbeskattningen från kommunernas skatteunderlag som förklarar att större avvikelser kan uppkomma.

Kapitalbeskattningen har tidigare påverkat det kommunala skatteunderlaget negativt, eftersom underskottsavdragen har varit högre än inkomst av kapital, realisationsvinst m.m. Kommuner som tidigare har haft ett underskott som varit väsentligt större än riksgenomsnittet gynnas mer än andra av denna del av skattereformen. Kommuner som har ett väsentligt lägre underskott, eller t.o.m. ett positivt bidrag till skatteunderlaget, missgynnas av avräkningsskattens utformning.

Vid beredningen av kommunalekonomiska kommitténs förslag och utarbetandet av en proposition till riksdagen är jag självklart beredd att ta hänsyn till om effekterna av kommitténs förslag är rimliga och rättvisa. Därvid måste också effekterna av skattereformen och avräkningsskatten vägas in. Detta gäller naturligtvis också de större städer som Lars Bäckström särskilt nämner i sin interpellation.

Jag är emellertid inte beredd att räkna om hela finansieringskalkylen för skattereformen, vilket skulle vara innebörden av att justera avräkningsskatten enligt det av Lars Bäckström åberopade underlaget från Kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Låt mig slutligen tillägga att det förslag till förändring av statsbidragsreglerna som väntas från den kommunalekonomiska kommittén kommer att öka möjligheterna för varje kommun och landsting att använda skatteinkomster och statsbidragsmedel på ett friare sätt, vilket förbättrar utfallet både för kommuner och för medborgare.

Anf. 62 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Jag tackar, som traditionen bjuder, finansministern för svaret. För min del är det ingen tradition – det här var det första interpellations-svar jag fått. Det beror inte bara på premiärnerven – riksdagsarbetet erbjuder ju många former för debatter och möjligheter till frågor och svar.

I den här frågan har jag inte känt någon tvekan att interpellera. Här finns ett problem, där rikspolitiker, oavsett partifärg, har ett moraliskt och ekonomiskt ansvar för sina kommunalpolitiska fränder.

Jag har fått ett utförligt svar, som kanske kunde sammanfattas på det sätt som en norsk minister sammanfattade sitt svar när han av en interpellant fick frågan vad ministern skulle göra åt problemet; han svarade: Platt icke noe als. Det var ju ett rakt och i någon mening bra besked, även om det var litet hårt.

Jag har frågat finansministern om hon är villig att föreslå förändringar i avräkningsskatten som förbättrar utfallet för kommunsektorn resp. de värst drabbade kommunerna. Vid en första läsning av svaret tolkar jag det som ett nej på bägge frågorna. Det är som sagt ett rakt svar, och då kan jag använda resten av min tid till att försöka övertyga finansministern, inte för att

nå enighet i dag, men efter det här meningsutbytet finns det ju tid – även om tabellverk och sådant skall stängas – för inre överläggningar i regeringen och inom de olika regeringspartierna.

Det är möjligt att man kan göra en öppnare tolkning av svaret. Det går också att tolka det så att finansministern erkänner att avräkningsskatten slår snett mellan olika kommuner. Det erkännandet grundas då på beräkningar från kommunalekonomiska kommittén. Finansministern säger då att hon är villig att bereda kommitténs förslag, så att de framstår som rimliga och rättvisa. Hon säger vidare att kommittén har till uppgift att bedöma om avräkningsskatten borde ersättas med någon annan metod. Det gör det kanske möjligt att ännu någon tid försöka tala med regeringen i frågorna som gäller kommun- och landstingsekonomi.

Problemet är stort – det skiljer uppemot 25 miljarder mellan regeringens och kommunförbundens bedömningar. I proposition 38 säger regeringen att man avser att dra in ytterligare 5–10 miljarder från kommunerna under 1993. Men resultatet av det blir orimligt. Betänk att primärkommunerna sammantaget förlorar runt 7 miljarder på avräkningsskatten under 1993! Sedan skall man ta 3–5 miljarder från landstingen under 1993. Indragningen från kommunsektorn är då uppe i 15–20 miljarder under 1993. Det är för hårt.

Konsekvenserna av det har man redogjort för i bil. 14 och bil. 20 till långtidsutredningen från de bägge kommunförbunden. Det skulle kräva dramatiska neddragningar av verksamheterna. Hur detta skulle slå på sysselsättningen, speciellt för kvinnorna, framgick kanske av den interpellationsdebatt som fördes nyss här i kammaren – det finns en koppling mellan dessa båda debatter.

I och för sig händer detta 1993, men kommunerna måste ju planera för det redan nu. Det är den hotbilden som gör att kommunerna gör snabba och dramatiska nedskärningar av sin verksamhet redan 1992. Det känner ju statsrådet till genom de båda kommunförbundens uppvaktningar och uppvaktningar från de tre storstadsregionerna. De små kommunerna – 75 stycken – har inkommit med skrivelse. Det finns alltså en rad information om detta som finansdepartementet har tillgång till.

Jag har själv en smula landstingspolitisk erfarenhet, nämligen från landstinget i Bohuslän, där folkpartiet liberalernas gruppföreträdare i Landstingsförbundet är landstingsstyrelsens ordförande. Jag vet att det även i statsrådets eget parti finns tydliga signaler om att kommunsektorn inte klarar av mer åtstramningar.

I mitt liberal-moderat styrda hemlän har landstinget redan tvingats stänga ett litet länssjukhus. Man skall minska sin verksamhet med 8 % på tre år. I min hemstad, som numera också är liberal-moderat styrd, tvingas man gå så hårt fram att det finns mängder av liberala löften som aldrig kommer att bli verklighet. Den åldriga Saga Richardsson – det är ett fall som företrädare för folkpartiet har tagit upp – tvingas stanna i Uddevalla, för varken det liberala Uddevalla eller det liberala Stockholm kommer att ha resurser att låta gamla leva nära sina anhöriga. Detta får alltså praktiska konsekvenser i den handfasta verkligheten för individer.

Jag vet att det är kallt i ekonomin. Jag vet att Sveriges industri har problem

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

med produktivitet och sjunkande lönsamhet. Jag anser också, som finansministern, att det är nödvändigt att få fart på investeringarna, öka tillväxten, skapa bättre lönsamhet, dvs. åstadkomma ett land i bättre balans. Men det gynnas ju inte av att kommunerna friställer folk, ökar sin upplåning och säljer av resterande kapital! Kommunsektorn behöver inte mer av yttre press för att öka sin förändringsvilja eller höja produktiviteten. Det finns redan nog med "inre" press för att åstadkomma det.

Vi får inte fler jobb i Bohuslän, Uddevalla eller någon annanstans av att vi fryser ned de kommunala verksamheterna. Vad regeringen nu gör om man vidhåller den här pressen är att man möter kylan med att öppna fönstret och kyla ned andra sektorer i samhällsekonomin. Nu kyer man kommun- och byggsektorn. Det riskerar att leda till en fimbulvinter när det gäller sysselsättning och tillväxt.

Kommunsektorn konkurrerar ju inte med industrin om några lediga resurser i det här konjunkturläget. Det finns ingen efterfrågan på jobb eller produkter som hämmas av kommunsektorn – tvärtom! Det är därför det är nödvändigt att företa förändringar av avräkningsskatten eller motsvarande på andra områden, t.ex. via den kommunalekonomiska kommittén. Vad jag hoppas på och efterlyser är att finansministern då skall kunna inta en hållning av rimlighet och rättvisa.

Anf. 63 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Sveriges ekonomi befinner sig i ett mycket labilt skede. De beslut som vi skall fatta här i kammaren de närmaste veckorna kommer att vara av stor betydelse för vilken utveckling Sveriges ekonomi skall få. Skall alla kurvor fortsatt peka fel med ökande budgetunderskott och risk för räntehöjningar som följd, eller skall vi med en stram finanspolitik lyckas hålla budgetunderskottet i schack, få ned räntorna, klara inflationen, förbättra konkurrenskraften och härigenom rädda jobben och ge ökade förutsättningar för en aktiv välfärdspolitik? Det är vad frågan handlar om.

Mycket kommer alltså att avgöras de närmaste veckorna, och här spelar kommunerna med sina möjligheter att bidra till effektiviseringar och besparingar en viktig roll.

Som kommunalpolitiker i mitt förflutna är jag mycket väl medveten om att de här beskederna från riksdagen inte är något nytt. Men med den nya syn som den nya regeringen har på kommunerna och deras viktiga verksamheter har jag – i motsats till Lars Bäckström – uppfattningen att möjligheterna att klara de ökande kraven från statsmakterna nu har blivit mycket större.

Avregleringar, ökad konkurrens och mer av frihet för kommunerna att själva avgöra hur de vill sköta sin verksamhet ger kommunerna ett helt annat handlingsutrymme än de hade tidigare. Herr talman! Det var måhända en allmän reflexion, men den har förvisso giltighet också i denna debatt.

Lars Bäckströms interpellation handlar om den s.k. avräkningsskatten, dvs. den skatt som skulle neutralisera effekterna av skattereformen på kommunsektorn i dess helhet. Staten skulle inte vinna på skatteomläggningen, men kommunerna skulle inte heller förlora på skattereformen. Den skulle vara neutral. Nu har det inte blivit så, något som bl.a. Kommunförbundet och Landstingsförbundet har påpekat. Framför allt – det är det jag här vill

ta upp – har effekterna av skattereformen blivit väldigt olika för olika kommuner.

Herr talman! Det må ursäktas mig att jag, eftersom jag kommer från Malmö, tycker att det är nödvändigt att understryka hur olika reformer kan slå. Jag behöver väl knappast påpeka att jag självfallet välkomnade skattereformen som sådan. Mina invändningar handlar om de skillnader som har uppstått mellan kommunerna.

Enligt Kommunförbundets redovisning Kommunerna och skattereformen är Malmö den mest drabbade kommunen i hela landet. Malmö förlorar – om jag får använda det uttrycket – mest. Åren 1993–1994 förlorar Malmö motsvarande 3,36 skattekr. 573 milj.kr. Detta innebär givetvis en mycket hård press på kommunen, en press som enligt min mening inte är vare sig rimlig eller riktig.

I riket i genomsnitt är situationen en annan – det skiljer på över 2 skattekr. till Malmös nackdel.

Skattereformen skulle ju vara kostnadsneutral. Jag inser fullt väl att milimeterrättvisa förmodligen aldrig kommer att kunna uppnås, och det är förmodligen inte heller önskvärt i vissa sammanhang – det var också finansministern inne på i sitt svar. Men jag hoppas att finansministern delar min uppfattning att så stora skillnader som det här är tal om inte är bra.

Den stora skillnaden mellan Malmö och riket i övrigt beror främst på inkomstbeskattningen och bostadsbidragen till pensionärer och på att Malmö som landstingskommun betalar en högre avräkningsskatt än de landstingsfria kommunerna.

Malmö har en ogynnsam befolkningsstruktur – fler låginkomsttagare betyder ökande bostadsbidrag, och fler pensionärer betyder ökande kommunalt bostadstillägg.

Herr talman! Malmö har efter valet fått en ny politisk ledning, en borgerlig ledning med moderater och folkpartister. Jag kan försäkra finansministern att nytänkandet och viljan att förändra är stor, ja, mycket stor. Det gäller att öka valfriheten för malmöborna och att höja effektiviteten inom de kommunala verksamheterna. Viljan att pressa kommunens kostnader är mycket stor. Så finansministern behöver inte vara orolig för att Malmös politik kommer att kännetecknas av sparsamhet. Nej, principen är att malmöborna skall få valuta för skattepengarna, med andra ord precis samma målsättning som regeringen och finansministern har.

Herr talman! Avslutningsvis är det heller inte så att kommunledningen i Malmö förväntar sig några speciella extra förmåner från riksdag och regering. Däremot vill man ha lika och rättvis behandling. Man vill inte missgynnas. Det tycker jag också är ett rimligt krav, som, om jag tolkar finansministerns svar rätt, finansministern är överens med mig om. Jag vill därför att finansministern har detta i åtanke, och att de negativa effekterna som avräkningsskatten får för Malmös del kommer att invägas i kommande regeringsförslag.

Anf. 64 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag har haft flera sådana här debatter om avräkningsskatten, om skattereformen och effekterna för kommunsektorn som helhet och i en-

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

*Svar på
interpellationer*

skilda kommuner. De handlar nästan alltid om vad som skulle hända 1993, 1994, 1995 eller kanske t.o.m. ännu senare. Jag har alltid haft lika svårt att förstå varför detta egentligen är särskilt intressant.

Alla har nu vetat under minst ett års tid att statsbidragsreglerna år 1993 kommer att se helt annorlunda ut än de gör i dag. Det utfall som Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Lars Bäckström eller Olle Schmidt från Malmö kommun kan räkna ut för 1993 eller några år därefter kommer aldrig att inträffa. Det är en papperskonstruktion som ingen människa någonsin kommer att uppleva i verkligheten. Det som är intressant är naturligtvis vilka viktiga utfall det blir för enskilda kommuner, för stat och kommun gemensamt och i slutänden – och det tycker jag nästan är allra viktigast – för de enskilda medborgarna i olika kommuner och landsting av de statsbidragsregler som kommer att gälla i praktiken för 1993 och åren därefter.

Sanningen är att ingen har haft någon större avvikande uppfattning i fråga om vare sig avräkningsskatten eller någonting annat för 1992. Det året kan vi lämna därhän. Det har handlat om 1993 och därefter.

Alla vet, och det framgick också av det jag sade inledningsvis, att den kommunalekonomiska kommittén, som har arbetat med de nya statsbidragsreglerna, kommer att lägga fram förslag som innehåller ganska stora förändringar. De baseras på dels ett försök att få ett mer rättvist system, dels på att få bort ett stort antal statliga detaljbestämmelser och lämna större möjlighet för de enskilda kommunerna och landstingen att använda pengarna på det sätt som passar invånarna i just den kommunen eller det landstinget bäst. Naturligtvis baseras reglerna också på att få ett utjämningssystem, och ett system över huvud taget, för förmedlingen av pengar från staten till kommunerna som fungerar på ett rimligt och rättvist sätt.

Jag vill gärna upprepa att vad det handlar om är att se till att nettoöverföringen av pengar från staten till kommunsektorn sker på bästa möjliga sätt. Ibland verkar det av debatten att döma som om det vore staten som tog kommunernas pengar. I själva verket för staten över många tiotals miljarder kronor netto. Vi kan gott sluta debattera vad som skulle hända med ett visst system, för detta kommer inte att inträffa. I stället bör vi ge oss på att diskutera hur utfallet blir med de nya förslag som kommer att lämnas av den nämnda kommittén inom en ganska snar framtid, någon gång under december månad.

Lars Bäckström och jag har haft olika uppfattningar – inte så konstigt kanske – i fråga om skattereformens olika inslag, inte minst om avräkningsskatten, men också om andra viktiga ting. Eftersom Lars Bäckström drog upp att det är orimligt att nu också avisera indragningar, som det heter, dvs. något minskade nettoöverföringar från staten till kommunerna för 1993, vill jag gärna ta tillfället i akt att påpeka att det som är helt avgörande för kommunernas ekonomi, för landstingens ekonomi, för allas ekonomi, inte minst medborgarnas, faktiskt är att få i gång den ekonomiska tillväxten.

Jag kan ta ett litet räkneexempel. Vi har nu i Sverige ingen tillväxt. Ett års utebliven tillväxt innebär att vårt samhällsliv totalt sett går miste om ungefär 30 miljarder kronor. 15 av de miljarderna skulle ha kommit de vanliga hushållen till godo i form av realinkomstökningar eller annat. De 15 övriga miljarderna skulle ha kommit stat och kommun till godo, ungefär 3 miljarder

till staten och ungefär 12 miljarder till kommunsektorn. Det ett års utebliven tillväxt innebär är att kommuner och landsting tappar 12 miljarder kronor. Det är för att undvika att denna process upprepas år efter år som den ekonomiska politiken har lagts om i grunden. Här ingår viktiga förändringar som skall få i gång företagsamheten i Sverige. Det är det enda som faktiskt kan ge den här bestående tillväxten.

Jag tycker egentligen att Lars Bäckström, som säger sig måna om kommuner och landsting, borde vara mycket tacksam för att den ekonomiska politiken har lagts om, så att den ekonomiska tillväxten kan komma i gång. Detta är inte bara det bästa, utan det enda sättet, Lars Bäckström, att se till att kommuner och landsting får de resurser som kommer att krävas för att önskemål om en bra barnomsorg, en bra äldreomsorg och en bra sjukvård skall kunna tillgodoses. Utan tillväxt vet vi helt säkert att det blir sämre och sämre. Jag tror inte att vare sig Lars Bäckström, Olle Schmidt eller någon annan vill detta. Helt självklart är den enda politik som kan garantera att så inte blir fallet en tillväxtfrämjande politik. Däri ingår alla de inslag som är aviserade i regeringens proposition, inkl. att ta ordentligt tag i budgetunderskottet.

Anf. 65 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! På de här tre minuterna skall jag i korthet kommentera det statsrådet sade.

Angående tillväxten vill jag säga att jag är anhängare av tillväxt. Jag kan lägga in det en gång i varje mening och genom det vara lika mycket för tillväxt som finansministern är.

Jag anser att finansministerns politik hämmar och bromsar tillväxten i Sverige. Jag anser att finansministerns politik, genom att blåsa på underskotten i statsbudgeten, pressar upp ränteläget och därmed hämmar investeringsviljan. Jag menar att finansministern, det sade jag i mitt inlägg, kyler ned nya sektorer av samhällsekonomin. Det är kyligt i industrin. Det blir inte varmare i industrin för att man kyler ned kommunsektorn, inte ett dugg. Vi är för tillväxt, jag och Anne Wibbe. Men vi har olika metoder för att försöka stärka den.

Finansministern tycks mena att det inte är någon idé att diskutera avräkningsskatten. Men finansutskottet och folkpartiet diskuterade den när vi antog skatteomläggningen. Finansutskottet sade att: De beräkningar som presenterats vad gäller skattereformens effekter är detaljerade och resultaten kan som framgått diskuteras. Det är emellertid inte möjligt att nu få fram bättre underlag – syftande på avräkningsskatten. Vidare sade man: Utskottet vill dock framhålla likheten med vad som sägs i motion Fi69 från folkpartiet, att en korrigering kan komma att bli nödvändig om den åsyftade kostnadsneutraliteten inte åstadkoms med de åtgärder som nu föreläggs riksdagen. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Vi har nu nått detta läge, menar jag, finansministern, att vi kan konstatera att vi inte har fått den neutraliteten. Vi har nu bättre underlag, genom Landstingsförbundets och Kommunförbundets beräkningar. De har inte rätt på varje punkt. Men vi vet att en neutralitet icke är uppnådd. Det är dags för regeringen att följa det tillkännagivandet.

Det är sant att regeringen avser att förändra statsbidragssystemet. Men det menar jag får ligga i baskalkylen för nivån på statsbidragen till kommunerna, så att vi inte har indragningen som basnivå och sedan lägger på ytterligare en indragning. Då blir det oacceptabla följder. Då kyler man ned för många samhällssektorer och får dålig tillväxt.

Framför allt gäller här de dynamiska effekterna. Finansministern erkänner indirekt att de inte är så påtagliga. Vi har ingen påtaglig tillväxt av lönesumman i samhället som faller ut i form av ökade skatteinkomster. Här finns också det påtagliga felet i sättet att beräkna grundavdraget och indexeringen. Det finns två uppenbara fel i avräkningsskatten. Om man förändrar avräkningsskatten eller räknar upp basnivån för skatteöverföringar från staten och bidragsöverföringar till kommunsektorn kan vara egalt. Men det går inte att förespråka den minskning, den nolltillväxt, som finansministern förespråkar.

Anf. 66 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Det behöver knappast sägas, men när det gäller den långsiktiga strategin delar jag självfallet finansministerns uppfattning. Det är roligt att höra att också Lars Bäckström instämmer i delar av detta. Jag tror att det är oerhört viktigt att den uppfattning som regeringen har, – och förhoppningsvis kommer riksdagen att fatta beslut i samma riktning de närmaste veckorna – besluten och signalerna förs ut till våra kommuner. Jag har nämligen den uppfattningen att det finns fantastiska möjligheter ute i kommunerna att klara både besparingar, effektiviseringar och en ökande välfärd. Men det förutsätter att man ger kommunerna möjligheter. Det har riksdagen inte gjort tidigare. Jag har varit kommunalpolitiker några år och vet hur det är att vara fjättrad av regler och bestämmelser.

Det handlar om att gå vidare och avreglera för att få färre regler och inte minst att fastlägga spelreglerna för kommunerna. Det är därför som det givetvis är så viktigt att vi får ett nytt system, som bygger på tilltro till kommunerna. Det tror jag att det nya statsbidragssystemet i hög grad gör. Som kommunalpolitiker har jag i många år efterlyst och efterlängtat detta system. Då skall man inte, Lars Bäckström, vara oroad när det väl kommer. Jag har nämligen stor tilltro till kommunerna.

Vad jag ville säga i mitt inledningsanförande var att också jag – naturligtvis kan jag inte skylla på den nuvarande finansministern, utan den tidigare – som kommunalpolitiker och boende i en storstad understundom kände mig något missgynnad. Vi hade svårt att få fram vårt budskap. Vi var beredda att ta ansvar. Jag vet att mina vänner i Malmö också är beredda att göra det. Men då måste man också få spelregler och friare förutsättningar.

Därför tycker jag att det är viktigt att vi får ett nytt statsbidragssystem, som nu regeringen och finansministern har aviserat. Det tror jag kommer att lösa upp många knutar, inte minst emotionella knutar. När man ger människor ansvar ger det utrymme för kreativitet, det ger möjligheter för människor att resa sig. Detta gäller inte bara politiker utan också de många anställda som arbetar i våra kommuner. Det är också en signal till dem att vi faktiskt tror på deras arbete och deras möjligheter att utvecklas. Det behöver inte alltid vara politiker, varken i denna församling eller nödvändigtvis

kommunalpolitiker, som beslutar allting. Det är också detta som det nya statsbidragssystemet handlar om.

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

Anf. 67 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

*Svar på
interpellationer*

Herr talman! Jag delar Olle Schmidts tro på kommunalpolitiker och tro på att de kommer fram till nya och bättre lösningar när man ger dem möjligheter. Det skulle vara intressant att höra om även Lars Bäckström har denna uppfattning. Såvitt jag vet har det i den kommunalekonomiska kommittén inte funnits så hög angelägenhetsgrad från vänsterns representanter att ta bort specialbestämmelser. Det tror jag är alldeles nödvändigt att göra. Vi skall inte från riksdag och regering bestämma exakt hur varje kommunal servicetjänst skall utformas i 284 kommuner och 23 landsting. Det klarar man väldigt bra där själv.

Får jag något kommentera det som Lars Bäckström nämnde om den tidigare behandlingen i finansutskottet. Vid den tidpunkten var det inte alldeles självklart att arbetet i den kommunalekonomiska kommittén skulle hinna resultera i ett förslag som kan genomföras 1993. Om så inte skulle bli fallet tycker jag att det hela kommer i en annan dager.

Nu har regeringen bedömt frågan som oerhört angelägen och mycket högt prioriterad. Jag är därför helt övertygad om att det blir möjligt att lägga fram en proposition till våren, så att beslut kan fattas i god tid innan de kommunala budgetarna fastställs, dvs. före sommaruppehållet nästa år, med förslag till nya och bättre regler som kan träda i kraft 1993. Jag tror att det är viktigt för våra kommuner och landsting att få besked på ett tidigt stadium, för man arbetar ju med både treårsbudgetering och andra former av långtidsplanering. Då är det viktigt att vi från regering och riksdag ger besked i ganska god tid, så att man inte överraskas av förändringar med en månads varsel. Det tycker jag är helt oacceptabelt.

Det är mycket osannolikt att Lars Bäckström och jag kan bli överens om hur man skall lägga upp den ekonomiska politiken. Det som Lars Bäckström förespråkade för några minuter sedan var att man skall angripa budgetunderskottet genom att höja en mängd skatter. Jag vill då bara konstatera att det är den politik som har förts i Sverige under bra många år, och den har visat sig få ett alldeles galet resultat: Människor blir av med sina jobb. Det är faktiskt fel medicin.

Den slutsats man kan dra av utvecklingen i kommuner och landsting och i hela ekonomin är att det inte går att låta bli att föra en ny politik, med en stram finanspolitik, där det ingår att i anpassningsprocessen betala priset för tidigare års misstag. Där får vi alla delta, Lars Bäckström, Olle Schmidt, jag, kommunalpolitiker, statstjänstemän och inte minst alla i privata företag där många förlorar jobb i dag. För att undvika att denna process fortsätter okontrollerat till en ond cirkel måste vi genomföra en helt radikal omläggning av politiken.

Jag vill påpeka att om man ingenting gör är risken mycket stor att vi får en återgång till hög inflationstakt, höga priser, ännu högre räntor. Slutresultatet av detta känner vi alla till: färre jobb, mindre resurser för viktiga satsningar på barnomsorg, äldreomsorg, sjukvård och andra angelägna uppgifter som i dag sköts av kommuner och landsting. Om man vill vara mån om

dessas viktiga sociala tjänster – det vill vi inom folkpartiet liberalerna, och jag tror i och för sig också Lars Bäckström vill det – skulle jag verkligen vilja varmt anbefalla ett studium en gång till, så att Lars Bäckström kommer till insikt om att den enda politik som hjälper för att åstadkomma detta är en politik som gör upp med de gamla förlegade skattehöjningsmetoderna och i stället ser till att få fart på företagsamheten. Det är den som är basen även för den välfärdspolitik som förs i kommuner och landsting.

Slutligen vill jag upprepa något av det jag nämnde inledningsvis. När förslag läggs fram konkret, och där man tydligt kan utläsa effekterna för varje enskild kommun och enskilt landsting, kan vi självfallet inte gå helt mekaniskt till väga. Man måste göra en bedömning av hur stora effekter som är rimliga och rättvisa, så som jag sade i mitt svar. Jag tycker att det skall vara självklart att man alltid gör så.

Jag är övertygad om att ganska många både landstings- och kommunalpolitiker under den närmaste tiden kommer att vara sysselsatta med att upplysa om effekterna för deras kommuner och landsting av kommitténs förslag. Då tror jag inte att de kommer att räkna så mycket vad avräkningsskatten skulle innebära år 1995, utan de kommer att räkna på det samlade utfallet av ett antal olika förslag med nya statsbidragsregler, nytt utjämningsystem och naturligtvis av vad som händer i ekonomin i övrigt för att se till att det sammantaget blir någorlunda rimligt och rättvist. I det arbetet, som jag tycker är viktigt, kommer vi självfallet att ta stor hänsyn till de synpunkter som framförs. Det är viktigare att ta hänsyn till helheten än att ta hänsyn till varje enskilt ingående detalj.

Anf. 68 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Min tilltro till kommunalpolitiker är stor. Den varierar dock med partifärgen på desamma. Jag har en större tilltro till kommunalpolitiker på vänstersidan än till politiker på högersidan, men så är det i politiken.

Finansministern säger att vi skall titta på vad den kommunalekonomiska kommittén kommer med för förslag. Javisst, men avräkningsskatten kommer att finnas kvar, såvitt jag förstår. Vi kan visst diskutera detta i en kommande interpellation, och vi kan ställa oss bakom det Anne Wibble antydde här, nämligen att vi i stället bör diskutera utrymmet för den totala offentliga konsumtionen och utrymmet för den kommunala konsumtionen totalt. Visst kan jag framställa en ny interpellation i nästkommande vecka.

Faktum är att den offentliga konsumtionens andel av BNP har fallit tillbaka från 29,1 % år 1980 till 27,3 % 1990. Den har fallit under 80-talet, inte ökat. Faktum är också att redan befintliga åtaganden och förändringar i åldersstrukturen gör att den kommunala konsumtionen skulle behöva öka med 2 % utan några nya, högre ambitioner. Läger man därtill nya ambitioner får vi ett ännu högre ökningstal. Vad Anne Wibble talar om är nolltillväxt i den kommunala sektorn. Tillväxt ger automatiskt den kommunala sektorn mer resurser, men det kan vi återkomma till i en kommande interpellationsdebatt. Jag kan förutskicka frågan redan nu.

Om vi höjer produktiviteten i näringslivet med ca 2 % leder detta till ökade skatteinkomster alldeles automatiskt i den kommunala sektorn. Då kan kommunerna expandera med ungefär 1,7 % utan att man höjer skatte-

kvoten och utan att man höjer en endaste skatt. Giv åt kejsaren det kejsaren tillhör, dvs. giv åt kommuner det kommuner tillhör utan att göra några nya indragningar. Det kräver inte några höjda skattekvoter.

Finansministern talar om vikten av stram finanspolitik. Det är en bra infallsvinkel. Jag delar den, men hittills har jag inte sett tecken på det. Jag har bara sett tecken på att driva en stram finanspolitik genom sänkta skatter, och det är ju inte så väldigt strongt. Det är snarare något lössläppt vad gäller finanspolitiska åtaganden. Men tabellverket skall ju stängas, och vi får kanske se en större stramhet i januari. Jag tror att det går att göra förändringar, men inte vad gäller den kommunala konsumtionen, för där är resursåtagandena och behoven redan så stora. Man kanske kan se över transfereringssystem, för där finns det möjligheter.

Återigen: Om vi får en tillväxt i ekonomin genom ökad produktivitet, minskad arbetslöshet, höjd sysselsättning och ökat antal arbetstimmar får kommunerna expansionsutrymme. Men statsrådet säger att kommunerna skall ha nolltillväxt under 90-talet. De skall tydligen inte få del av den allmänna tillväxten i ekonomin. Det här får vi tydligen återkomma till i en kommande interpellationsdebatt.

Anf. 69 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! I likhet med Börje Hörnlund har jag själv blivit mycket irriterad över statsråd som utnyttjar sin taletid när det inte finns någon möjlighet till genmäle. Jag skall därför vara mycket kortfattad.

Jag skulle med nöje se en interpellationsdebatt om det samhällsekonomiska läget, gärna med utgångspunkt i dagens obalans. Man måste först rätta till dagens obalans innan vi kan komma in i en balanserad tillväxt.

Det var litet lustigt att höra Lars Bäckström tala om regeringens finanspolitik såsom väldigt släpphänt. Den senaste veckan har vi ju kunnat läsa att regeringen pysslar med kolossala åtstramningar. Jag tycker att man borde välja endera av argumenten. Med båda argumenten samtidigt har man nog ingen chans att vinna förståelse hos allmänheten. Man måste i alla fall slå från det ena hållet.

Jag vet nu inte exakt vad den kommunalekonomiska kommitténs förslag kommer att innebära, så därför kan jag inte kommentera dem. Men jag gissar att förslagen kommer att ge tillfälle till rikligt med debatter framöver. Det tycker jag är bra, eftersom dessa förslag är oerhört viktiga. De kommer att vara avgörande för hur kommuner och landsting skall kunna klara av att hantera välfärdssystemen. Det som ingår i den svenska välfärdspolitiken sköts ju av kommuner och landsting. Det är därför viktigt att kommitténs förslag blir diskuterade och att förslagen också leder till att man kan fatta beslut i god tid, så att kommuner och landsting kan se hur regelförändringarna på ett tidigt stadium möjliggör förändringar i verksamheten. Denna typ av debatt är således mycket angelägen att föra.

Jag hoppas att Lars Bäckström kommer att läsa kommitténs förslag med stor inlevelse.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1991/92:K4-K8 till konstitutionsutskottet
1991/92:Sf16 till socialförsäkringsutskottet

10 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU10 Vissa grundlagsfrågor m.m.

Finansutskottets betänkande
1991/92:FiU5 Riksdagens revisorers verksamhet under budgetåret 1990/91

Lagutskottets betänkanden
1991/92:LU8 Vissa skadeståndsfrågor
1991/92:LU9 Godmanskap m.m.
1991/92:LU10 Vissa ändringar i aktiebolagslagen
1991/92:LU11 Förverkande av rätt att ta arv, m.m.
1991/92:LU12 Atomansvarighetslagen m.m.
1991/92:LU13 Ändring i utsökningsbalken, m.m.

Socialförsäkringsutskottets betänkanden
1991/92:SfU3 Ersättningar till sjukvårdshuvudmännen
1991/92:SfU4 Utlänningsnämnd m.m.

Kulturutskottets betänkanden
1991/92:KrU6 Övergripande kulturmiljöfrågor
1991/92:KrU7 Skadeinventering på kulturmiljöområdet
1991/92:KrU8 Tornedalsfrågor

Trafikutskottets betänkande
1991/92:TU3 Yrkestrafikfrågor och riksfärdtjänst

Jordbruksutskottets betänkande
1991/92:JoU6 Trädgårdsnäringen

Näringsutskottets betänkande
1991/92:NU7 Återvinning

11 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

1991/92:56 av Hans Göran Franck (s) till statsrådet Alf Svensson om mänskliga rättigheter m.m. i Baltikum:

Den 10 september 1991 tillskrev jag utrikesdepartementet, rättsavdelningen, i anledning av en notis i en morgontidning. Tidningen återgav ett telegram från New York (TT-AFP):

”Litauens nya regering har börjat ogiltigförklara domarna mot tusentals människor som dömts som nazistiska krigsförbrytare av sovjetiska domstolar, rapporterade New York Times på torsdagen.

Litauens chefsåklagare Arturas Paulauskas sa i en intervju i Vilnius att hans kontor frikänd mer än 1 000 personer, och räknade med att ogiltigförklara några tusen domar till. Rapporter har väckt bestörtning bland judiska organisationer i USA och Israel, skrev tidningen.”

Jag begärde att få närmare information om de lämnade tidningsuppgifterna.

Den 17 september 1991 fick jag svar från utrikesdepartementet som meddelade att uppgiften i New York Times om att Litauen skulle ha rehabiliterat krigsförbrytare hade föranlett ett uttalande den 9 september från ordföranden i Litauens högsta råd (Supreme Council).

I pressmeddelandet sades bl.a. att rehabilitering av krigsförbrytare är förbjuden enligt en lag från den 2 maj 1990. På grund av denna bestämmelse har nära 500 ansökningar om rehabilitering avslagits, enligt UD-svaret. (Uppgiften förefaller felaktig, då det i själva pressmeddelandets engelska text sägs att ”the republic of Lithuania have refused to rehabilitate approximately 50 people”.)

I pressmeddelandet sades vidare att personer som deltog i massakrer och tortyr liksom i folkmordshandlingar kan inte enligt lagen bli rehabiliterade. Det medgavs dock att misstag har gjorts ”because the prosecutor general based its conclusions exclusively on material it had at its disposition – material furnished by the USSR KGB – and irresponsibly relied upon it”.

Det är väl dokumenterat att folkmordshandlingar förekom i mycket stor skala under naziokupationen i Baltikum främst mot den judiska befolkningen. Det råder emellertid i dag en bristande kunskap på många håll om vad som inträffade under ockupationen i Litauen och i övriga baltiska länder.

Någon redovisning av namn på rehabiliterade personer har ännu inte offentliggjorts. Framställningar därom har gjorts bl.a. av Simon Wiesentahl, vars undersökningsinstitut har ett mycket omfattande och kvalificerat material beträffande krigsförbrytelser och krigsförbrytare under andra världskriget.

Även andra händelser i de baltiska staterna har väckt oro, bl.a. en växande antisemitism och annan rasism, nazistiska aktiviteter och sammankomster där gamla SS-officerare spelar en aktiv roll. Dessa problem i Baltikum får bedömas som mer allvarliga än i andra demokratiska länder beroende på att den demokratiska rörelsen är ny och har vida mindre styrka än i etablerade demokratier. Det är därför av största vikt att demokratin och rö-

relsen för mänskliga rättigheter i Baltikum får allt tänkbart stöd. Det är nödvändigt att Sverige markerar de krav som Sverige ställer på demokrati och respekt för mänskliga rättigheter i vårt bistånd och våra relationer med de baltiska staterna.

I anledning härav får jag ställa följande frågor till statsrådet Alf Svensson:

1. Vilken inriktning och omfattning hade krigsförbrytelserna i Baltikum under ockupationstiden, särskilt med avseende på den judiska befolkningen?
2. I vilken utsträckning har krigsförbrytare rehabiliterats i de baltiska staterna?
3. Har regeringen begärt att få listor över samtliga personer som rehabiliterats, så att en granskning kan göras om dessa personers bakgrund och förehavanden under ockupationstiden?
4. Förekommer oroväckande nazistiska, antisemitiska minoritetsfientliga och/eller högerextremistiska aktiviteter i Baltikum och i så fall i vilken omfattning?
5. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att hävda folkrättsliga och mänskligrättsliga intressen i våra relationer med de baltiska länderna?
6. Vilken betydelse har förekommande kränkningar av folkrätten och de mänskliga rättigheterna i Baltikum för vår biståndspolitik?

1991/92:57 av *Leo Persson* (s) till arbetsmarknadsministern om vissa statliga verks regionala förvaltningar:

Innevarande höst har posten, televerket och vägverket var för sig beslutat organisera om sina regionala förvaltningar i landet. Färre och därmed större regioner, olika för vart och ett av verken, har bildats.

För Kopparbergs läns del innebär besluten att samtliga tre verks regionala förvaltningar lämnar länet. Posten och televerket lokaliserar regionförvaltningarna för den region Kopparbergs län tillhör till Karlstad, medan vägverket hamnar i Sundsvall och Östersund.

Televerkets och vägverkets regionala delar ligger i dag i Falun. Posten finns i Borlänge. Antalet sysselsatta i de tre verkens regionförvaltningar i länet beräknas genom omorganisationen minska med ca 250 personer.

Kopparbergs län förlorar således genom separata beslut i tre skilda verks styrelser ett stort antal arbetstillfällen. Det är allvarligt i sig. Ännu allvarligare anser jag det vara att sådana beslut kan, som i det här fallet, leda till att ur regionalpolitisk synvinkel viktiga funktioner försvinner från orter som hittills varit föremål för utlokalisering av kvalificerad tjänsteverksamhet av just regionalpolitiska skäl.

Vad gäller vägverket vill jag erinra om att förändringen av organisationen förväntas innebära att ytterligare ca 300 arbetstillfällen försvinner vid huvudkontoret i Borlänge.

Kring de utlokaliserade trafikverken, banverket, trafiksäkerhetsverket och vägverket, pågår inom högskolan Falun/Borlänge en uppbyggnad av utbildning och forskning inom transportområdet, en för denna region mycket angelägen satsning som nu äventyras om krympningarna tillåts att bli för stora.

De gjorda satsningarna har haft stor betydelse och bidragit till att Dalarna hävdat sig väl. Situationen är nu helt annorlunda. Bortfallet av arbetstillfällen i länet till följd av de tre verkens beslut utgör i sig en del i en större problematik i Dalarna. Jag vill därför göra arbetsmarknadsministern uppmärksam på de snabbt växande problemen allmänt sett på arbetsmarknaden i Dalarna. Tillsammans med Gävleborg och Norrbotten är nu den öppna arbetslösheten i länet högst i landet. Ett annat mått på problemens omfattning är att ca 6 000 anställda totalt finns i företag med fler än tio anställda där varsel lagts eller som gått i konkurs 1990–1991 i länet.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

1. Anser arbetsmarknadsministern det rätt att överlåta lokaliseringsbesluten på de statliga verken i sådana fall där staten tidigare medverkat till utlokalisering av s.k. kvalificerad verksamhet just av regionalpolitiska skäl?
2. Anser arbetsmarknadsministern att tillräckligt samråd existerar vid analys av sysselsättningseffekterna då flera verk samtidigt i egna organisationsbeslut omlokaliserar sin verksamhet?
3. Anser arbetsmarknadsministern att det behövs nya regler för beslut om förändringar i statliga verks regionala organisation i fortsättningen?
4. Avser arbetsmarknadsministern att kompensera bortfallet av sysselsättningstillfällen som ovan angivna verk aviserat?
5. Avser arbetsmarknadsministern att anvisa ytterligare medel till Dalarnas förfogande för åtgärder för att dämpa effekterna av den nu rådande lågkonjunktur som sammanfaller med verkens omstrukturering och gör situationen än värre?

1991/92:58 av *Inger Lundberg* (s) till statsrådet Beatrice Ask om moralsynen i skolans läroplan:

I regeringsdeklarationen framhålls att

”en av skolans viktigaste uppgifter är att skapa respekt för och vidareutveckla demokratins principer om tolerans, samverkan och likaberättigande. Skolan skall väcka respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde och människolivets okränkbarhet. Den personliga integriteten får inte kränkas.”

Också i andra avsnitt i regeringsförklaringen betonas vikten av moral och etik i mänsklig samlevnad.

Skolministern och andra företrädare för regeringen har i olika sammanhang betonat vikten av etisk fostran av de unga i samverkan mellan hem och skola.

Det är därför med stor förvåning vi läser statsministerns svar på en fråga om moraliska och etiska aspekter på vissa statsråds skatteplanering. Statsministern ombeds inte kommentera lagligheten i de aktuella ärendena utan moraliska aspekter på dem. Svaret gavs under riksdagens allmänna frågestund den 14 november i år:

”Människor skall följa lagar i alla tänkbara hänseenden. Det gäller alldeles oavsett om det är skattelag, trafiklag eller någon annan lag. Bryter man mot lagen, skall det inskräpas vad det innebär.

Däremot försöker vi alla på ett eller annat sätt att sköta vår ekonomi på

sådant sätt att vi både betalar den skatt vi skall betala och inte betalar mer skatt än vi faktiskt behöver.

Det ligger i den avvägning mellan individ och samhälle, som skall finnas i ett rättssamhälle.”

Svaret ger ett otvetydigt intryck av att vår relation till varandra och samhället enbart beror av vilka restriktioner lagarna sätter och att så länge vi rör oss inom de ramar lagstiftningen sätter är också vårt agerande moraliskt och etiskt riktigt.

Dagens läroplan tolkar moral långt djupare och starkare än de yttre ramar, som en strikt lagstiftning kan ställa. Vi kan aldrig lagstifta om solidaritet, omsorg och kärlek till nästan, men den moralsyn hem och skola ger barn och unga måste ha en mer helgjuten innebörd än den statsministern ger uttryck för i sitt svar.

Avser skolministern att den kommande läroplanen skall uttrycka den snäva moralsyn, som statsministern gett uttryck för i sitt svar?

Är ovanstående citat ett uttryck för att regeringen vill avskilja å ena sidan en moralsyn innefattande djupt mänskligt ansvar i den ”lilla världen”, familjen, vännerna och den egna arbetsplatsen, medan vårt agerande i ”den stora världen”, samhället, det nationella och internationella, bara skall begränsas av de formella begränsningar lagstiftningen ställer?

den 29 november

1991/92:59 av *Pär Granstedt* (c) till utrikesministern om sanktionspolitiken mot Sydafrika:

Utvecklingen i södra Afrika har positiva inslag. Det finns anledning att hoppas på att de förhandlingar som nu pågår mellan den vita minoritetsregimen och i första hand ANC kommer att leda till att apartheidsystemet avvecklas och Sydafrika får ett demokratiskt styrelseskick.

Samtidigt finns det också skrämmande företeelser som skapar allvarlig tveksamhet om regimen intentioner. Dit hör naturligtvis det ”svarta våldet” som underlättas och t.o.m. tycks provoceras av myndigheterna. Dit hör också Renamo-gerillans härjningar i Moçambique.

Renamo-gerillan bedriver en terrorverksamhet i Moçambique med sällsynt grymhet. Den politiska plattformen är oklar. Trots att Frelimo-regimen i Moçambique är i färd med att tillfredsställa det som angivits som Renamos huvudkrav, nämligen etablerandet av ett demokratiskt flerpartisystem och en öppen ekonomi, har det varit omöjligt att etablera någon fungerande förhållningsrelation med gerillan. Under tiden pågår det förödande kriget som förlamar alla möjligheter att angripa landets trängande ekonomiska problem.

Det är uppenbart att Renamos verksamhet är helt beroende av stöd från Sydafrika. Stödet till Renamo var från början ett led i Sydafrikas destabiliseringspolitik mot de av svarta styrda grannstaterna. Den sydafrikanska regeringen har senare i avtal förbundit sig att inte stödja Renamo. Det finns skäl att misstänka att man bryter mot detta åtagande. Under alla omständigheter

står det klart att Sydafrika skulle ha goda möjligheter att stoppa flödet av förnödenheter som går över gränsen till Renamo i Moçambique, men underlåter att göra detta. Den sydafrikanska regeringen bär därför ett stort ansvar för det fortsatta våldet i Moçambique.

Regeringen har tagit initiativet till en prövning av den svenska sanktionspolitiken när det gäller Sydafrika. Det är rimligt att vi i ljuset av händelseutvecklingen tar upp frågan om i vilken takt och på vilka villkor vi kan lyfta sanktionerna. Det är dock angeläget att i dessa överväganden tas med, inte bara den inre utvecklingen i landet utan också Sydafrikas uppträdande i regionen. Sverige borde alltså, tillsammans med andra länder, kräva att Sydafrika aktivt förhindrar fortsatt stöd till Renamo-gerillan, som ett villkor för att avveckla sanktionerna.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att få ställa följande fråga till utrikesministern:

Är utrikesministern beredd att verka för att frågan om stödet från Sydafrika till terrorverksamhet i Moçambique beaktas vid överväganden om att avveckla sanktionerna mot Sydafrika?

12 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 28 november

1991/92:213 av *Sigrid Bolkéus* (s) till justitieministern om kriminalvårdsanstalterna i Gävle och Hudiksvall:

Kriminalvårdsstyrelsen har i sin anslagsframställning för budgetåret 1992/93 föreslagit en utbyggnad av Gävlefängelset. Regeringen har beslutat att den slutna lokalanstalten i Gävle får en ny paviljong med 24 platser som skall användas för narkotikamissbrukare.

Får utbyggnaden av Gävlefängelset till följd att lokalanstalten i Hudiksvall läggs ned?

1991/92:214 av *Ingela Mårtensson* (fp) till utrikesministern om anslagen till fredsorganisationerna:

Folkrörelsernas engagemang och medverkan i den säkerhetspolitiska debatten och studiearbetet är relativt unikt för vårt land. Alla erfarenheter säger att icke-statliga organ kan medverka till att förtydliga bilden av svensk säkerhetspolitik och nedrustningssträvanden.

Utifrån dessa konstateranden beslöt riksdagen 1987 att etappvis höja anslaget för information om fred och nedrustning. Som riktpunkt för medelsanvisningen angavs en promille av försvarskostnaderna.

I massmedia har de senaste dagarna angivits att försvarsanslagen kommer att öka med 7–9 miljarder de närmaste åren.

Mot denna bakgrund vill jag fråga utrikesministern:

Avser utrikesministern att föreslå att anslaget för fredsorganisationerna skall öka i samma takt som försvarsanslagen?

1991/92:215 av *Inga-Britt Johansson* (s) till civilministern om förtroendet för miljömärkningen:

Miljömärkning kan bli ett viktigt komplement till andra styrmedel på miljöområdet. Det är viktigt att konsumenterna kan få en fullvärdig information så att man kan välja varor som är mindre miljöskadliga. I Sverige utförs det praktiska arbetet av standardiseringskommissionen. Under de senaste dagarna har det avslöjats att en konsult som arbetat på uppdrag av kommissionen skilts från sina arbetsuppgifter på grund av sitt engagemang hos Svenska naturskyddsföreningen. Det är angeläget att medborgarnas förtroende för miljömärkningen återställs. Det är därför viktigt att få klarlagt vilken inställning som civilministern, som är ytterst ansvarigt statsråd, har beträffande den uppkomna situationen.

Jag vill fråga civilministern:

Vilka åtgärder har civilministern vidtagit mot bakgrund av den uppkomna situationen kring miljömärkningen och standardiseringskommissionens handläggning av teknisk rådgivning?

1991/92:216 av *Leo Persson* (s) till arbetsmarknadsministern om stöd till Älvdalen och Malung:

Älvdalens och Malungs kommuner är de två sydligaste kommunerna i det västsvenska skogslandet. Såväl turistnäringen som övrigt näringsliv har stora problem. Den kraftiga nedgången i industrisysselsättningen gör att behovet av statligt stöd ökar.

Vad avser arbetsmarknadsministern att föreslå med anledning av Malungs och Älvdalens kommuners begäran om ändring av stödområdeskategori från stödområde 2 till stödområde 1?

1991/92:217 av *Margitta Edgren* (fp) till socialministern om folkhälsoinstitutet:

Organisationskommittén för folkhälsoinstitutet har fått ytterligare ett halvt år på sig för att komma med sina förslag.

Det behövs säkert för att komma fram till arbetsuppgifter, organisation och bemanning för institutet. Det är däremot inte bra för dem som hoppas få institutet lokaliserat till sin ort. Så anser t.ex. jag och flera med mig att Malmö vore en lämplig plats för folkhälsoinstitutet eftersom det i Malmö/Lund/Dalby finns de vetenskapligt kreativa miljöer som ett nytt institut kan knyta an till. Därtill kommer det önskvärda i att sprida myndigheter utanför Stockholm-Mälardalsområdet.

Med anledning av det ovan anförda vill jag fråga socialministern:

Vilka överväganden avser socialministern att göra inför beslutet om lokalisering av folkhälsoinstitutet?

I valrörelsen utlovades från de fyra borgerliga regeringspartiernas sida att AMS skulle få de extra medel man begärt. Länsarbetsnämnderna har planerat sina åtgärder därefter. Regeringens förslag till riksdagen innebär dock att AMS bara får hälften av utlovade medel. Det innebär att länsarbetsnämnden i Östergötland i vår får kraftigt minska antalet personer i aktiva åtgärder. Enligt uppgifter i massmedia erkänner nu arbetsmarknadsministern att regeringen har räknat fel på kostnaderna för dessa åtgärder. Vi socialdemokrater har föreslagit att AMS skall få ytterligare 970 milj.kr.

Innebär detta att arbetsmarknadsministern nu tillstyrker vårt förslag om mer resurser till AMS så att länsarbetsnämnden i Östergötland kan genomföra de planerade åtgärderna?

1991/92:219 av *Hugo Bergdahl* (fp) till miljöministern om hoten från svavelutsläppen på Kolahalvön:

Skogarna har utplånats, fiskarna har ändrat färg, lavarna har försvunnit och bären innehåller 500 gånger mer nickel än normalt. Så beskrivs den pågående miljökatastrofen på Kolahalvön i sovjetisk press. Enligt en forskningsrapport från finska skogsforskningsinstitutet i Rovaniemi är finska Lappland på väg mot en miljökatastrof orsakad av svavelutsläppen på Kolahalvön. Mätningar av skador från svavelnedfallet i mellersta finska Lappland som blev klara i augusti 1988 visade att hänglaven har minskat med 50–75 % under loppet av tio år. Rennäringen har drabbats av detta. Det kan ta minst tio år för hänglaven att återhämta sig. Svavelnedsläppen förväntas också slå hårt mot den finländska vildmarken. Undersökningar visar att försurningsnivån i norra Sverige påverkas av industriutsläppen från Kolahalvön. Man kan på goda grunder befara att ett allvarligt miljöhot också vilar över våra värdefulla naturområden i norra Sverige som följd av de omfattande svavelutsläppen på Kolahalvön.

Med anledning av ovanstående vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att avvärja hoten mot miljön i Sverige med anledning av de omfattande svavelutsläppen på Kolahalvön?

1991/92:220 av *Lennart Fremling* (fp) till kommunikationsministern om fordonskungörelsens bestämmelser om mobilkranar:

Enligt förordning 1990:1201 om ändring i fordonskungörelsen gäller vissa specialbestämmelser för mobilkranar som kan lyfta mer än 10 ton. Denna tiotonsgräns bygger på proposition 1990/91:35.

Det finns intressenter som vill låta även mindre mobilkranar komma i åtnjutande av dessa förmånligare regler. I så fall skulle vi nu få fler fordon som det skulle kunna bli svårt att anpassa till kommande Europaharmoniserade regler.

Mot denna bakgrund vill jag fråga kommunikationsministern om regeringen avser att ändra tiotonsgränsen efter en förnyad riksdagsbehandling?

1991/92:221 av *Odd Engström* (s) till bostadsministern om villkoren för turkbulgarer som tvingats återvända till Bulgarien:

Hur har regeringen låtit informera sig om villkoren för de turkbulgarer som inte fått stanna i Sverige utan återvänt till Bulgarien, och i så fall vilka slutsatser drar regeringen med anledning härav?

1991/92:222 av *Stefan Attefall* (kds) till arbetsmarknadsministern om sänkta socialavgifter som regionalpolitiskt instrument:

I regeringsförklaringen skriver den nya regeringen följande: "Sänkningen av socialavgifterna kommer att vidgas till större delar av Norrlands inland och omfatta fler verksamheter än i dag."

Enligt mångas uppfattning bör i första hand fler verksamheter i stödområde 1 omfattas av sänkta socialavgifter innan det geografiska området utvidgas. Därigenom prioriteras i ett kärvt ekonomiskt läge de områden som har de största problemen med sysselsättning och utflyttning.

Jag vill med anledning av ovanstående fråga arbetsmarknadsministern på vilket sätt regeringen tänker utveckla systemet med sänkta socialavgifter som ett regionalpolitiskt instrument.

den 29 november

1991/92:223 av *Per Stenmarck* (m) till statsrådet Görel Thurdin om sandsugningen utanför Falsterbonäset:

Sedan flera år tillbaka bedrivs sandsugning utanför Falsterbonäset. Detta sker efter tillstånd av Sveriges Geologiska Undersökning (SGU). En förutsättning för verksamheten är att inga hål eller gropar får göras i havsbotten. Trots detta har emellertid stora hål skapats. I dessa bildas svavelväte där fiskar och andra djur dör.

Under senare år har också stora mängder sand försvunnit från stränderna. Sedan 1987 har stranden inom vissa områden dragit sig tillbaka tio meter. Att sandsugningen är en bidragande orsak till detta är allt fler överens om.

De nuvarande tillstånden att bedriva sandsugning vid Västra Haken och Sandflyttan utanför Falsterbonäset går ut under 1992. Det är viktigt att dessa tillstånd inte förlängs.

Är regeringen beredd att medverka till att ytterligare sandsugning inom området utanför Falsterbonäset inte skall bedrivas efter den nuvarande koncessionstidens utgång?

1991/92:224 av *Mona Sahlin* (s) till arbetsmarknadsministern om ungdomsarbetslösheten:

Så sent som den 14 november i år sade arbetsmarknadsministern i riksdagen att han hade bra kontroll på ungdomarna i åldern 16–19 år. Arbetslösheten bland dessa var då 9,2 %. Därefter har arbetsmarknadsministern talat om att sänka ungdomslönerna och försämra anställningstryggheten för att skapa jobb åt ungdomarna.

Mot den här bakgrunden skulle jag vilja ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

På vilket sätt anser arbetsmarknadsministern att sänkta ungdomslöner och försämrad anställningstrygghet skapar fler jobb åt arbetslösa ungdomar?

1991/92:225 av *Christina Linderholm* (c) till utbildningsministern om föräldrainflytandet i skolan:

I proposition 1990/91:18 om ansvaret för skolan står följande:

”Om möjligheten att påverka inte bara skall bli skenbar och formell måste det finnas ett reellt utrymme för inflytande. Därför fordras det ställningstaganden både på politisk nivå i kommunen och av skolledningen till framför allt innehållet i föräldra- och elevinflytandet.”

I utbildningsutskottets betänkande UbU 1990/91:4 om ansvaret för skolan kan man läsa följande: ”Skolan bör vara öppen för föräldrarnas delaktighet och inflytande och stimulera deras engagemang i barnens lärande.”

Trots dessa tydliga markeringar finns ingenting om föräldrars rätt till delaktighet och inflytande i den förordning som den förra regeringen utfärdade i juli med anledning av riksdagens beslut. Däremot finns elevernas rätt till inflytande inskrivet.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga:

Vilka åtgärder tänker skolministern vidta för att rätta till det begångna misstaget?

1991/92:226 av *Kent Carlsson* (s) till utrikesministern om Slovenien och Kroatien:

Utrikesministern sade i ett frågesvar den 5 november 1991 att huvudskälet till att Sverige avvaktar med erkännandet av Slovenien och Kroatien ”--- är hänsynen till EGs fredssträngningar”.

Den tyska förbundskanslern Helmut Kohl deklarerade den 27/11 att förbundsrepubliken Tyskland innan jul kommer att erkänna Slovenien och Kroatien som självständiga stater. Han uppmanade också andra stater att följa Tysklands exempel. Tysklands förändrade inställning måste tolkas så, att man nu inte ser någon möjlighet att via EG skapa fred mellan Kroatien och Serbien.

Sverige bör omedelbart erkänna Slovenien och Kroatien som självständiga stater. Ur folkrättslig synpunkt finns ingenting som hindrar ett svenskt erkännande.

Ett svenskt erkännande skulle aktivt kunna bidra till att skynda på fredsprocessen. Pressen på Serbien att sluta sina våldshandlingar mot Kroatien ökar ju fler länder som erkänner Kroatien och därmed tydliggör att man ser Serbiens agerande som ett angreppskrig.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Är regeringen nu beredd att erkänna Slovenien och Kroatien som självständiga stater?

1991/92:227 av *Rolf L Nilson* (v) till utrikesministern om exportkreditgarantier för investeringar i Östeuropa:

Det hävdas från industrihåll att svenska företag riskerar att halka efter i konkurrensen på de nya marknaderna i östra Europa. Dessa stater har nu stora behov av industriella investeringar och där kan svenska företag göra betydande insatser. Problemet är att den svenska staten inte ger några exportkreditgarantier.

Jag vill därför fråga näringsministern:

Avser utrikesministern att ta några initiativ för att ge exportkreditgarantier för investeringar i Östeuropa?

1991/92:228 av *Pär Granstedt* (c) till utrikesministern om svenska företags möjligheter att delta i uppbyggnadsarbetet i Sovjet:

Enligt uppgifter i massmedia omintetgörs svenska exportaffärer till olika republiker inom Sovjetunionen på grund av brist på biståndskrediter. I stället väljer svenska företag att anlita dotterbolag i andra europeiska länder där kreditmöjligheterna är bättre.

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att öka möjligheterna för svenska företag att delta i uppbyggnadsarbetet i Sovjetunionen?

1991/92:229 av *Siw Persson* (fp) till statsrådet Görel Thurdin om åtgärder för att skydda ytterligare älvsträckor:

I regeringsförklaringen utlovade regeringen bl.a. att fler älvsträckor skulle undantas från vattenkraftsutbyggnad. Nu har redan flera månader gått och något propositionsförslag föreligger inte och har heller inte aviserats.

Med anledning av ovanstående vill jag ställa följande fråga till statsrådet:

När avser regeringen lägga en proposition om skydd av ytterligare älvsträckor enligt naturresurslagen?

1991/92:230 av *Lennart Daléus* (c) till civilministern om miljömärkningsstyrelsen:

Miljömärkningen är ett viktigt inslag i miljöarbetet.

Avser regeringen att ge miljömärkningsstyrelsen förutsättningar att bedriva ett effektivt och framgångsrikt miljömärkningsarbete?

1991/92:231 av *Kjell Ericsson* (c) till jordbruksministern om jordbruket i norra Sverige:

Jordbruksnäringen i vårt land i allmänhet och skogs- och mellanbygderna i synnerhet är inne i en bekymmersam period med bl.a. svag lönsamhet.

Vid riksdagsbeslutet i juni 1990 fastslogs att jordbruket i norra Sverige inte skulle tillåtas få någon nämnvärt försämrad lönsamhet. Trots detta har lönsamheten försämrats på ett mycket påtagligt sätt. Detta har i sin tur lett till att många brukare slutat med jordbruksdriften bl.a. i mitt hemlän Värmland. Den senaste i raden är Sälboda Säteri utanför Arvika med 190 mjölk-

kor och därmed Värmlands största mjölkproducent, som aviserat att man skall sluta i maj nästa år på grund av alltför dålig lönsamhet. Mjölkproduktionen i norra Sverige har sjunkit mycket kraftigt under senare år, vilket är allvarligt både för jordbruksnäringen och för förädlingsindustrin.

Vid årets riksdagsbehandling av stödet till jordbruket i norra Sverige tillsattes en kommitté som skulle göra en översyn av detta stöd.

Min fråga till statsrådet är därför:

Kommer regeringen att lägga fram förslag som kan förbättra villkoren och därmed skapa framtidstro för jordbruket i norra Sverige?

1991/92:232 av *Tage Pålsson* (c) till försvarsministern om Sollefteå garnison:

Nyligen framlades försvarets sparförslag, innebärande bl.a. avveckling av Sollefteå garnison med regementena I 21 och T 3. Ingenstans i landet kommer en nedläggning att drabba så hårt som i Sollefteå. Kommunens framtid hotas allvarligt – direkt försvinner ca 750 jobb och indirekt över 2 000.

Regionalpolitiskt är detta inte acceptabelt, och det har i diskussionen förts fram andra nedläggningsalternativ med sannolikt mindre dramatiska effekter. Ett exempel är Umeå, där en regementsnedläggning inte skulle bli lika kännsbar.

Enligt uppgift är det ur försvarsstrategisk synvinkel egalt om garnisonen i Sollefteå eller Umeå bevaras. Min fråga till försvarsministern är därför:

Är regeringen beredd att pröva försvarets sparförslag från såväl försvars- som regionalpolitiska synpunkter och därmed ta hänsyn till de utomordentligt svåra konsekvenserna en nedläggning av Sollefteå garnison skulle få för kommunen?

1991/92:233 av *Ingvar Eriksson* (m) till kommunikationsministern om västkustbanan och Ängelholm:

Satsningarna i det svenska järnvägsnätet är en riktig och framtidsinriktad åtgärd. Planering och projektering av västkustbanans upprustning med dubbelspår, tunnel genom Hallandsåsen, dragning genom Ängelholm är inne i ett intensivskede.

Ett flertal förslag för genomfarten av Ängelholm har nu presenterats. Alla synes på ett eller annat sätt komma att medföra negativa effekter i miljön.

Hur avser kommunikationsministern att medverka till att miljökonsekvenserna blir allsidigt belysta?

1991/92:234 av *Gullan Lindblad* (m) till utbildningsministern om behörigheten för utländska tandläkare, m.m.:

Det är viktigt att invandrare som genomgått en kvalificerad utbildning i sitt hemland så snart som möjligt kan arbeta i sitt yrke sedan de kommit till Sverige. UHÅ har bl.a. som uppgift att finna vägar för s.k. ekvivalering av olika akademiska utbildningar.

Utländska tandläkare med fullgjord utbildning och lång praktisk erfaren-

het har svårigheter att få behörighet att utöva sitt yrke i Sverige. Utöver kunskaper i svenska språket och svenska författningar måste de genomgå ytterligare tre års utbildning i Sverige varpå följer ett års allmäntjänstgöring.

Är utbildningsministern beredd att företa en översyn vad gäller kraven för kompletterande utbildning för utländska tandläkare liksom för övriga yrken inom hälso- och sjukvården?

1991/92:235 av *Gullan Lindblad* (m) till justitieministern om pornografisk framställnings straffbarhet:

Helt nyligen friade JK en mycket rå och för kvinnor kränkande serie i en känd porrtidning därför att det för straffbarhet krävs att de anmälda bilderna skall innehålla sexuellt våld eller tvång.

Enligt en dom i hovrätten för Västra Sverige i maj i år ansågs "fist fucking" inte vara sexuellt våld eller tvång i ett mål rörande olovlig spridning av videogram med våldsinlag.

Uppenbarligen behövs en precisering av begreppet "sexuellt våld eller tvång" i pornografiska sammanhang.

Vilka åtgärder avser justitieministern vidta för att straffbarhet skall gälla för pornografisk framställning av här nämnd art?

1991/92:236 av *My Persson* (m) till statsrådet Ulf Dinkelspiel om information om EG-medlemskap:

I regeringsförklaringen slås fast att Sverige är inställt på ett EG-medlemskap fr.o.m. 1995.

Ett EG-inträde kommer att få stora konsekvenser – positiva såväl som negativa – för vårt land och vårt folk. Eftersom regeringsförklaringen också aviserar en folkomröstning i frågan är det regeringens mening att svenska folket skall ges möjlighet att påverka beslutet.

I dag saknar många kunskaper om innebörden av ett EG-medlemskap. Visserligen erbjuds information från föreningar, organisationer och massmedia. Sådan information är dock inte alltid saklig och neutral. Inför den kommande folkomröstningen måste det vara regeringens ansvar att tillgodose medborgarnas behov av den allsidiga och opartiska information som ger var och en en möjlighet att självständigt bilda sig en åsikt i frågan.

Vilka initiativ avser regeringen ta för att ge alla medborgare en allsidig och opartisk information inför den aviserade folkomröstningen om EG-medlemskap?

13 § Kammaren åtskildes kl. 13.26.

Prot. 1991/92:35
29 november 1991

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 6 § anf. 37 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Fredagen den 29 november

1 § Svar på interpellation 1991/92:28 om Kloster Speedsteel AB...	1
Näringsminister Per Westerberg (m)	
Bengt Ola Rytting (s)	
Lars Svensk (kds)	
2 § Svar på interpellation 1991/92:26 om kontraktsvård.....	4
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Birgit Henriksson (m)	
Sten Söderberg (nyd)	
Johan Brohult (nyd)	
3 § Svar på interpellation 1991/92:30 om jämställdhet och pornografi	9
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Berith Eriksson (v)	
Barbro Westerholm (fp)	
Kjell Eldensjö (kds)	
Johan Brohult (nyd)	
4 § Svar på interpellation 1991/92:31 om s.k. frigång vid kriminal-	
vårdsanstalterna	15
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Göthe Knutson (m)	
Sten Söderberg (nyd)	
5 § Svar på interpellation 1991/92:45 om nedskärningar inom krimi-	
nalvården	19
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Gudrun Schyman (v)	
Karl-Gustav Sjödin (nyd)	
Göthe Knutson (m)	
6 § Svar på interpellation 1991/92:33 om den nya arbetsförmedlings-	
lagen	27
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Stig Rindborg (m)	
Sten Östlund (s)	
7 § Svar på interpellation 1991/92:39 och fråga 1991/92:138 om arbets-	
lösheten bland kvinnor.....	32
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Lahja Exner (s)	
Anna Corshammar-Bojerud (c)	
Lisbeth Staaf-Igelström (s)	
Ines Uusmann (s)	
Inger Hestvik (s)	
Gudrun Schyman (v)	

Isa Halvarsson (fp)	
8 § Svar på interpellation 1991/92:41 om kommunerna och avräkningsskatten	51
Finansminister Anne Wibble (fp)	
Lars Bäckström (v)	
Olle Schmidt (fp)	
9 § Hänvisning av ärenden till utskott	62
10 § Bordläggning	62
11 § Anmälan om interpellationer	
1991/92:56 av Hans Göran Franck (s) om mänskliga rättigheter m.m. i Baltikum	63
1991/92:57 av Leo Persson (s) om vissa statliga verks regionala förvaltningar	64
1991/92:58 av Inger Lundberg (s) om moralsynen i skolans läroplan	65
1991/92:59 av Pär Granstedt (c) om sanktionspolitiken mot Sydafrika	66
12 § Anmälan om frågor	
1991/92:213 av Sigríd Bolkéus (s) om kriminalvårdsanstalterna i Gävle och Hudiksvall	67
1991/92:214 av Ingela Mårtensson (fp) om anslagen till fredsorganisationerna	67
1991/92:215 av Inga-Britt Johansson (s) om förtroendet för miljömärkningen	68
1991/92:216 av Leo Persson (s) om stöd till Älvdalen och Malung	68
1991/92:217 av Margitta Edgren (fp) om folkhälsoinstitutet	68
1991/92:218 av Inge Carlsson (s) om länsarbetsnämnden i Östergötlands län	69
1991/92:219 av Hugo Bergdahl (fp) om hoten från svavelutsläppen på Kolahalvön	69
1991/92:220 av Lennart Fremling (fp) om fordonskungörelsens bestämmelser om mobilkranar	69
1991/92:221 av Odd Engström (s) om villkoren för turkbulgarer som tvingats återvända till Bulgarien	70
1991/92:222 av Stefan Attefall (kds) om sänkta socialavgifter som regionalpolitiskt instrument	70
1991/92:223 av Per Stenmarck (m) om sandsugningen utanför Falsterbonäset	70
1991/92:224 av Mona Sahlin (s) om ungdomsarbetslösheten	70
1991/92:225 av Christina Linderholm (c) om föräldrainflyttandet i skolan	71
1991/92:226 av Kent Carlsson (s) om Slovenien och Kroatien	71
1991/92:227 av Rolf L Nilson (v) om exportkreditgarantier för investeringar i Östeuropa	72
1991/92:228 av Pär Granstedt (c) om svenska företags möjligheter att delta i uppbyggnadsarbetet i Sovjet	72

1991/92:229 av Siw Persson (fp) om åtgärder för att skydda ytterligare älvsträckor.	72
1991/92:230 av Lennart Daléus (c) om miljömärkningsstyrelsen	72
1991/92:231 av Kjell Ericsson (c) om jordbruket i norra Sverige	72
1991/92:232 av Tage Pahlsson (c) om Sollefteå garnison. . . .	73
1991/92:233 av Ingvar Eriksson (m) om västkustbanan och Ängelholm	73
1991/92:234 av Gullan Lindblad (m) om behörigheten för utländska tandläkare, m.m.	73
1991/92:235 av Gullan Lindblad (m) om pornografisk framställnings straffbarhet.	74
1991/92:236 av My Persson (m) om information om EG-medlemskap.	74

